

Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Hospodářská politika

KOMPARACE RODINNÉ POLITIKY V ČR
A ŠVÉDSKU V LETECH 2000–2017:
VLIV RODINNÉ POLITIKY NA PARTICIPACI
RODIČŮ NA RODIČOVSKÉ DOVOLENÉ
A NA MOŽNOSTI NÁVRATU DO
ZAMĚSTNÁNÍ

Diplomová práce

Autor: Bc. Jan Jestříbek

Vedoucí práce: Ing. Lucia Bartůsková, Ph.D.

Rok: 2019

Prohlašuji na svou čest, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně
a s použitím uvedené literatury.

Jan Jestříbek
V Praze, dne 10. 5. 2019

Poděkování: Tímto bych rád poděkoval paní Ing. Lucii Bartůskové, Ph.D. za její čas, odborné rady a konzultace při vedení této práce.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Zpracovatel : **Bc. Jan Jestříbek**
Studijní program: **Ekonomie a hospodářská správa**
Obor: **Hospodářská politika**
Název tématu: **Komparace rodinné politiky v ČR a Švédsku v letech 2000 – 2017:
vliv rodinné politiky na participaci rodičů na rodičovské dovolené
a na možnosti návratu do zaměstnání**

Zásady pro vypracování:

1. Cíl práce
Cílem práce bude analyzovat současný stav rodinné politiky se zvláštním zaměřením na zapojení obou rodičů do péče o dítě. Z tohoto důvodu budou podrobeny analýze instituty, jako je rodičovská dovolená, částečné úvazky a možnosti návratu do zaměstnání, které mají na zkoumanou problematiku zásadní dopad. Hlavní otázkou výzkumu je, „jakým způsobem může Česká republika navýšit počet obou rodičů podílejících se na péči o dítě v rámci rodičovské dovolené a jejich znovu zapojení do pracovního procesu?“ Pro tento úkol je vhodná komparace se švédským systémem rodinné politiky, neboť se jedná o zemi s jednou nejvyšších měr zapojení obou rodičů do péče o dítě.
2. Současný stav řešení problému, jeho význam a aktuálnost
Rodinná politika je multioborová problematika a lze ji zkoumat mnoha způsoby. Ekonomická teorie rodiny je úzce spjata s Garym Beckerem, který propojil ekonomickou teorii s jedinci, kteří nepůsobí na trhu (Becker, 1998). Touto problematikou se dále zabývá Robert Pollak, který upřednostňuje pojetí rozhodování lidí o mateřství či rozvodu jako maximalizaci dosažitelného užítku, a upozaduje vliv kulturního prostředí účastníků (Pollak, 2002). V současnosti je rodinná politika v Evropě rozdělena do několika modelů na základě přístupu jednotlivých států a jejich historické příslušnosti, která měla vliv na jejich vývoj (Bogensneider, 2006).
3. Charakteristika teoretické části práce
Pro naplnění dílčích cílů, které se týkají praktické části, bude nutné provést analýzu struktury vnímání rodiny a lokálních zvyklostí, které by mohly ovlivňovat výsledek výzkumu. Budou také analyzovány jednotlivé ekonomické faktory, které ovlivňují rozhodování rodičů o tom, kdo zůstane s dítětem v domácnosti. Tedy zda výhody využití rodičovské dovolené vyrovnají její náklady. Díky takto získaným výsledkům bude možné určit efektivitu koncepce politiky a porovnat jejich výsledky. Z takto získané analýzy budou utvořena doporučení pro jednotlivé státy ohledně toho, jakým způsobem by mohly upravit svůj systém rodinné politiky pro jejich budoucí vývoj.
4. Klíčová slova
rodinná politika, trh práce, rodičovská dovolená, nezaměstnanost, sociální transfery

Rozsah práce: 65

Seznam odborné literatury:

1. Bogenschneider, Karen. "Teaching Family Policy in Undergraduate and Graduate Classrooms: Why It's Important and How to Do It Better." *Family Relations*, vol. 55, no. 1, 2006, pp. 16–28. JSTOR, JSTOR, www.jstor.org/stable/40005788.
2. Cohen, Lloyd. "Marriage, Divorce, and Quasi Rents; Or, 'I Gave Him the Best Years of My Life.'" *The Journal of Legal Studies*, vol. 16, no. 2, 1987, pp. 267–303. JSTOR, JSTOR, www.jstor.org/stable/724349.
3. GARY S. BECKER., Peter. A treatise on the family. Enl. ed., 4. print. Cambridge, Mass. [u.a.]: Harvard Univ. Press, 1998. ISBN 978-067-4906-990.
4. Malthus, Thomas Robert. An Essay on the Principle of Population. 1798. Library of Economics and Liberty. Retrieved April 8, 2018 from the World Wide Web: <http://www.econlib.org/library/Malthus/malPop.html>
5. Pollak, Robert (2002) "Gary Becker's contribution to family and household economics." Cambridge MA, National Bureau of Economic Research, Working Paper No 9232. <http://papers.nber.org/papers/w9232>

Datum zadání diplomové práce: duben 2018

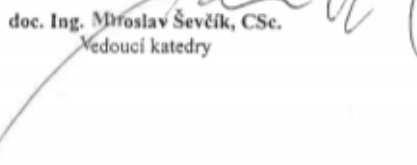
Termín odevzdání diplomové práce: listopad 2018

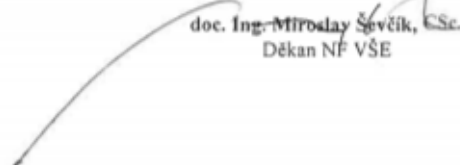
Bc. Jan Jestřábek
Ředitel

Ing. Lucia Bartůšková, Ph.D.
Vedoucí práce

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Vedoucí katedry

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Děkan NF VŠE

Abstrakt:

Cílem diplomové práce je zhodnocení současného stavu rodinné politiky v České republice a ve Švédsku z hlediska možností zapojení rodičů do rodičovské dovolené a následného návratu do zaměstnání. Práce se zabývá faktory, které mají vliv na rozhodování rodičů v této problematice, a vývojem těchto trendů v České republice a Švédsku. V teoretické části je představena koncepce složení rodiny a jednotlivé směry familizace, které vysvětlují přístup státu k rodinné politice. Ekonomické teorie zde uvádějí proces rozhodování v rodině a dělbu rolí partnerů. Jsou zde také popsány motivace účastníků trhu práce a legislativní vývoj obou sledovaných zemí. Praktická část cílí na zachycení vývoje v České republice a Švédsku a jejich následnou komparaci. Věnuje se faktorům, které měly vliv na vývoj rodičovského příspěvku a využití částečných úvazků. Na základě těchto faktorů se nepodařilo jednoznačně určit, co vede rodiče k rozhodnutí o zvolení partnera pečujícího o dítě. Pro možnost návratu rodičů do zaměstnání přijaly oba státy opatření, která by jej měla rodičům umožnit. Existuje zde rozdíl v míře využití zařízení předškolní péče. Švédský občan má větší šanci své dítě umístit z důvodů dostatečných kapacit předškolních zařízení. Česká republika rozvoj v této oblasti teprve započala. Na švédském příkladu je patrné, že dosažení vysokého stupně participace rodičů na rodičovské dovolené vyžaduje dlouhodobé vládní úsilí v horizontu desítek let.

Klíčová slova: rodinná politika, rodina, rodičovský příspěvek, rodičovská dovolená, částečné úvazky, trh práce

JEL klasifikace: I38, J12, J24

Abstract:

This thesis focuses on the assessment of family policy in the Czech Republic and Sweden, with emphasis on potential parents' participation in the upbringing of children and their eventual return to work. It focuses on factors affecting the parents' decision-making in this area and on the evolution of these trends in the Czech Republic and Sweden. The concept of family composition and individual ways of familization can be found in the theoretical part of the thesis, which presents the state's point of view on family policy. Economic theories show the process of decision making in the family and the distribution of the parents' roles. You can also find the motivation of people involved in the labor market and the legislative advancement of both aforementioned countries there. The practical part targets the development in the Czech Republic and Sweden and their comparison. It focuses on the factors influencing the parental allowance and the usage of part-time employment. Based on those factors, it is not possible to determine what leads to the decision on which parent is going to take care of the child. Both parents should be able to return back to work according to the measures that both states have made. The difference here is in the percentage of use of the pre-school care system. A Swedish citizen is more likely to succeed due to better capacities of the pre-school institutes whereas the Czech Republic government has only just started to focus more on this matter. The Swedish example shows that achieving a high percentage of parents participating in a parental leave is a matter of long-term political effort which can take up to several decades.

Keywords: family policy, family, parental allowance, parental leave, part-time employment, labour market

JEL classification: I38, J12, J24

Obsah

Úvod	1
1. Teoreticko-metodologická část.....	3
1.1. Charakteristika rodiny	3
1.2. Charakteristika a specifikace rodinné politiky	4
1.3. Familizace	6
1.4. Nástroje rodinné politiky	7
1.4.1. Přímé nástroje rodinné politiky.....	8
1.4.2. Nepřímé nástroje rodinné politiky	10
1.5. Ekonomické teorie.....	11
1.5.1. Teorie užitku	11
1.5.2. Teorie nezaměstnanosti.....	12
1.5.3. New Home Economics	14
1.5.4. Teorie manželství.....	15
1.5.5. Vyjednávací model separátních sfér	16
1.5.6. Gender pay gap	18
1.6. Institucionální vývoj.....	19
1.6.1. Institucionální vývoj v České republice.....	19
1.6.2. Institucionální vývoj ve Švédsku	28
2. Analytická část	33
2.1. Vývoj rodinné politiky v České republice.....	33
2.1.1. Vývoj rodičovského příspěvku	34
2.1.2. Gender pay gap v České republice.....	42
2.1.3. Finanční nástroje rodinné politiky	43
2.1.4. Předškolní péče o děti	44
2.1.5. Vývoj částečných úvazků	53

2.1.6.	Dílčí závěr	56
2.2.	Vývoj rodinné politiky ve Švédsku	58
2.2.1.	Vývoj rodičovského příspěvku	59
2.2.2.	Gender pay gap ve Švédsku	63
2.2.3.	Finanční nástroje rodinné politiky	65
2.2.4.	Předškolní péče o děti	65
2.2.5.	Vývoj částečných úvazků	69
2.2.6.	Dílčí závěr	72
2.3.	Komparace České republiky a Švédska	73
2.3.1.	Komparace vývoje legislativního rámce.....	73
2.3.2.	Komparace financí rodiny.....	75
2.3.3.	Komparace zapojení rodičů do péče o dítě na rodičovské dovolené	83
2.3.4.	Komparace podmínek pro návrat do zaměstnání.....	84
2.3.5.	Dílčí závěr	90
3.	Závěr.....	91
	Seznam literatury a dalších pramenů.....	96

Úvod

V minulosti stát vnímal rodinu jako entitu, která zajišťuje sociální zabezpečení svých členů. Neměl tedy potřebu vyvíjet vlastní aktivitu v podpoře rodin. S postupem industrializace a se změnami společnosti, které průmyslová revoluce přinášela, postupně vzrůstala důležitost sociálních podmínek přesídlených rodin. Aby předešel potenciálním nepokojům spojeným s životními podmínkami rodin, začal stát utvářet nástroje k řešení této situace, a proto vznikla důchodová a nemocenská pojištění. Začala se utvářet sociální opatření, ze kterých následně vzešla rodinná politika státu. Původně měla plnit funkci jako nesouvislý soubor opatření, jež měly řešit situace v průběhu života rodin. Postupně se utvářely koncepce, které prezentovaly rodinnou politiku jako ucelený soubor nástrojů s cílem, jehož je třeba dosáhnout. Tento cíl lze formulovat jako podporu rodiny coby důležitého prvku pro rozvoj společnosti.

Práce pojednává o vývoji rodinné politiky v České republice a Švédsku. Zachycuje jejich postupný vývoj v jednotlivých obdobích, v nichž sleduje legislativní změny a zaměřuje se na výši dávky rodičovského příspěvku. Na rodičovský příspěvek se zaměřuje z důvodu významu této dávky pro rodinu v okamžiku narození nového potomka a potřeby jeho zabezpečení. Zatímco ostatní nástroje působí po velkou část vývoje dítěte, rodičovský příspěvek je platný v okamžiku přerušení rodičova příjmu ze zaměstnání. Dále se věnuje možnostem návratu rodičů do práce v průběhu a po skončení rodičovské dovolené. V této oblasti se zaměřuje na předškolní vzdělávání a finanční náklady rodiny. Následná komparace obou systémů by měla přinést doporučení pro nová opatření, která umožní dosažení cíle stanoveného státem.

Teoretická část práce má za cíl seznámit s konceptem rodiny, familizací a nástroji, které jednotlivé druhy familizace využívají. Popsány jsou také ekonomické teorie související s tematikou rodiny a trhem práce. Rodina je zde představena z důvodu pochopení smyslu rodinné politiky. Je zde popsán vývoj vnímání rodiny společností a její současná podoba. Familizace je důležitý koncept pro pochopení interakce mezi rodinou a státem. Charakterizuje přístup státu k rodinné politice a popisuje způsoby, jakými se stát snaží dosáhnout svého cíle, tedy podpořit materiální zajištění rodiny. Následuje představení jednotlivých ekonomických teorií. Jedná se o teorie vysvětlující chování rodiny a jejích

členů a teorie nezaměstnanosti k přiblížení stavu na trhu práce. Na závěr teoretické části je analyzován legislativní vývoj států (díky rozboru vývoje legislativy je možné specifikovat přijatá opatření vlády pro rodinnou politiku a vyhodnotit jejich možný přínos).

Praktická část se věnuje vývoji v obou sledovaných státech. Práce věnuje každému z nich samostatnou kapitolu dělenou na pět podkapitol: Nejdříve je věnována pozornost vývoji výše rodičovského příspěvku. Zde se práce věnuje analýze vývoje výše rodičovského příspěvku a celkovému rozdělení partnerských rolí na rodičovské dovolené. Sledování vývoje výše příspěvků a chování samotných rodičů přispěje k pochopení jejich rozhodnutí pro účast na rodičovské dovolené. Následně je věnována pozornost gender pay gapu, který popisuje příjmové rozdíly rodičů a má vliv na jejich rozhodování. Poté jsou představeny jednotlivé nástroje rodinné politiky, na závěr je rozebrán vývoj poskytované předškolní péče. Stav a možnosti poskytované předškolní péče by měly napovědět, v jaké pozici se nachází rodič uvažující o návratu do zaměstnání. Částečné úvazky pak představují možnou cestu, díky níž mohou rodiče získat zaměstnání na rodičovské dovolené. Následně je zde provedena komparace sledovaných států a vyhodnocení možností návratu do zaměstnání a ovlivnění poměru rodičů na rodičovské dovolené. Na jejím základě jsou navržena doporučení pro rodinnou politiku pro možné zvýšení participace obou partnerů na rodičovské dovolené a možnosti návratu rodičů do zaměstnání.

Práce má za cíl zhodnotit současný stav rodinné politiky obou daných států a vliv jejího nastavení na možnosti zapojení rodičů do rodičovské dovolené. Jsou také sledovány instrumenty, které ovlivňují participaci rodičů na trhu práce a mají potenciál navýšit angažovanost rodičů s malými dětmi v zaměstnání. Jedná se o předškolní vzdělávání dětí, možnosti rodičů práce na částečný úvazek po dobu rodičovské dovolené nebo finanční podpora ze strany státu. Výsledek analýzy by měl představit možné nastavení nástrojů rodinné politiky, které umožní dosažení stanoveného cíle rodinné politiky.

1. Teoreticko-metodologická část

1.1. Charakteristika rodiny

Pro pochopení funkce rodinné politiky je nutné nejdříve specifikovat oblast, kterou se zabývá, tedy rodinu. Tedy podrobně popsat možné způsoby vnímání rodiny společností, její vnější a vnitřní vztahy a motivace jejích členů.

Definici rodiny lze vymezit různými kritérii, a proto jich existuje celá škála. Navíc má tento pojem široké sémantické pole vzhledem ke kulturnímu a civilizačnímu prostředí společnosti. V současnosti je tradiční rodina ve vyspělých zemích chápána jako entita, která obsahuje dvougenerační soužití dětí a rodičů. Tato entita má trvalý charakter a má pevné vazby solidarity mezi jejími členy.¹ Mění se též společenský názor, dle kterého rodina představuje soužití dvou a více lidí. V tomto rodinném uskupení se nemusí vyskytovat mezigenerační element. Nemusí tedy zahrnovat děti a jeho členové nemusí být institucionálně propojeni.² Je tedy nutné specifikovat, jakou formu rodiny chceme charakterizovat.

Rodina je skupinou lidí, kteří jsou přímo propojeni příbuzenskými vazbami. V této skupině lidí se dospělí jedinci starají a pečují o své děti. Příbuzenství může vznikat uzavřením sňatku nebo pokrevními vazbami. Sňatek je vnímán jako spojení dvou dospělých jedinců, které je společensky uznávané. Tímto se stanou příbuznými nejen se svým partnerem, ale i s jeho pokrevní rodinou. Sňatky mohou vést k monogamním či polygamním manželstvím. Zatímco v monogamním manželství spolu žijí pouze dva partneři, polygamní zahrnují více manželů či manželek v závislosti na daných kulturních zvyklostech a vzájemné dohodě partnerů. Pro naši evropskou civilizaci jsou formálně přípustná monogamní manželství a polygamie je postavena mimo zákon.³

Rodinné vztahy lze v naší kultuře charakterizovat jako tzv. nukleární rodinu. Tu tvoří dva dospělí jedinci ve společné domácnosti, kteří pečují o své nebo adoptované děti. Nukleární rodina je dále součástí většího celku příbuzných rodin. Pokud žijí v této rodinné jednotce

¹ MPSV, 2004, s. 9

² Kuchařová, 2017

³ Giddens, 2016.

nebo jejím okolí ještě další blízcí příbuzní, hovoříme o „rozšířené rodině“. Tato rozšířená rodina může obsahovat prarodiče či sourozence a jejich vlastní rodiny.⁴

1.2. Charakteristika a specifikace rodinné politiky

Rodinná politika představuje způsob, jakým stát definuje své priority pro podporu rodin na základě svých potřeb. Tyto potřeby jsou determinovány cíli rodinné politiky daného státu a realizovány na základě přijatých opatření státní administrativy nebo legislativy.

Rodinná politika je multioborová problematika a lze ji zkoumat mnoha způsoby. Ekonomická teorie rodiny je úzce spjata s Garym Stanleym Beckerem, který propojil ekonomickou teorii s jedinci, kteří nepůsobí na trhu. Jeho práce se zabývá problematikou manželství, porodnosti a dětí. Na ně aplikuje ekonomickou analýzu a snaží se vysvětlit výhody a náklady těchto statků, které na těchto trzích působí.⁵ Touto problematikou se dále zabývá Robert Pollak⁶, který upřednostňuje pojetí rozhodování lidí o mateřství či rozvodu jako maximalizaci dosažitelného užitku jedince, a upozaduje vliv kulturního prostředí účastníků.⁷

Principem rodinné politiky je tvorba takového prostředí, ve kterém může rodina svobodně naplňovat svá rozhodnutí a přesvědčení o rodinných hodnotách, způsobu péče a cílů rodinného i osobního života za předpokladu dodržování zákonů stanovených státem.⁸ Funkci rodiny lze stanovit jako sociální prostor, kde dochází k formování osobnosti jedince a tvorbě lidského kapitálu, k výchově a růstu budoucích generací. Díky těmto vlastnostem rodina tvoří základní a nejvýznamnější jednotku společnosti. Z těchto důvodů lze považovat činnost rodiny za nezastupitelnou.⁹ Stát chce tedy realizací rodinné politiky vytvořit takové prostředí, které umožní lidem zakládat rodiny a vychovávat své potomky.

⁴ Giddens, 2016.

⁵ Becker a Murphy, 1988

⁶ Lundberg a Pollak, 1993

⁷ Lundberg a Pollak, 1993, s. 988–1010.

⁸ Kuchařová, 2017

⁹ Kuchařová, 2017

Cíle rodinné politiky lze stanovit jakožto:

- Nastavení společenského klimatu, které bude pro rodiny příznivé. Toto klima by mělo minimalizovat překážky a omezení. Rodinám má být poskytnuta zvláštní zákonná ochrana a dostávat se společenského uznání. Je také důležité zvyšovat samostatnost rodiny.¹⁰
- Nastavení vhodných socioekonomických podmínek, podpořit činnost rodin a výchovu dětí. Zaměření se na finanční zajištění rodiny, její slučitelnost s prací, péčí o děti, seniory či příbuzné. Tato opatření by měla umožnit vznik volného času. Tento čas poté mohou rodiny využít pro zlepšení svého života.¹¹
- Zajištění péče členům rodiny závislých na pomoci druhých v jejich domovech. Jedná se o neúplné rodiny či o rodiny s členy se zdravotním postižením. Rodinám, které mají tři a více dětí, jež jsou ohroženy chudobou, je také nutno věnovat pozornost. Proto je důležité přijímat taková opatření, která umožní rodinám dosažení nezávislosti a posílí funkci rodiny.¹²
- Srozumitelnost a informační dostupnost přijatých opatření obyvatelstvu, neboť aby byla rodinná politika maximálně účinná, je nutná účast lidí, pro které je určena.¹³

Rodinná politika by tedy měla formulovat činnost státu pro rozvoj a zajištění svého obyvatelstva. Tvůrci rodinné politiky mohou využít celou řadu nástrojů pro dosažení svých cílů. Tyto nástroje dělíme na přímé a nepřímé. Přímé nástroje rodinné politiky jsou jednotlivé dávky a příspěvky. Tyto příjmy mohou být podmíněné příjmem či jinou podmínkou specifikující cílový okruh příjemců. Za nepřímé nástroje lze označit služby poskytované společnostmi, jako je veřejné vzdělání nebo slevy na dopravu. Případně také daňové zvýhodnění rodin.

¹⁰ Kuchařová, 2017

¹¹ Kuchařová, 2017

¹² Nye, McDonald, 1979

¹³ Kuchařová, 2017

1.3.Familizace

Tento proces nám pomáhá pochopit rozhodování státu při stanovení konceptu péče o rodinu v rámci rodinné politiky, kterou bude chtít na svém území prosazovat. Na jeho základě jsou konstituována jednotlivá opatření a rozhodnutí státu. Stát má na výběr vytvořit takové podmínky, které umožní rodinám, aby o sebe pečovaly vlastními silami. Případně nastaví takový stav systému, ve kterém převezme odpovědnost a bude jednotlivé činnosti zajišťovat vlastními silami.

Gøsta Esping-Andersen¹⁴ ve své práci rozlišuje přístup státu k problematice rodiny jako familistický či defamilistický. Toto rozlišení je charakterizováno na základě odpovědnosti, kterou rodiny zastávají pro zajištění zaopatření svých členů. Pro dosažení defamilizace lze využít veřejně poskytovaných sociálních služeb či služeb poskytovaných trhem. Skandinávský přístup k rodinné politice využívá státní sociální služby, zatímco liberální přístup preferuje řešení nabízené trhem. Familistický přístup je reprezentován konzervativními státy, kde nejsou sociální služby poskytovány státem ani trhem.¹⁵

K posuzování stupně familizace můžeme využít stupeň rozvinutí sociálních služeb a takovou vládní politiku, která zajišťuje opatrovnickou funkci rodiny. Samotnou familizaci můžeme dělit dle toho, zda se stát snaží podporovat rodinu jakožto hlavní zdroj péče o její členy, či zda se pokusí nastavit takové prostředí, díky němuž se postará o jednotlivé členy rodiny sám. Komplexněji můžeme familizaci dělit dle jejího směřování. Toto rozdělení obsahuje explicitní, dobrovolnou, implicitní familizaci a de-familizaci.¹⁶

Explicitní familizace posiluje funkci rodiny, jakožto pečovatele o děti, postižené a staré. Toho docílí přijetím opatření, která zajišťují rodině dostatečnou podporu pro poskytnutí této péče. Nevýhodou je absence alternativy v případě, kdy selže péče poskytovaná rodinou, neboť sociální služby poskytované státem či zajišťované trhem zde nejsou rozvinuty.¹⁷

¹⁴ Esping-Andersen, 1990.

¹⁵ Esping-Andersen, 1990.

¹⁶ Leitner, 2003

¹⁷ Leitner 2003.

Dobrovolná familizace poskytuje kombinaci sociálních služeb a vládních politik podporujících rodinu. Tento způsob podporuje pečovatelskou funkci rodiny, ale zároveň dává možnost osvobození od těchto povinností. Na rozdíl od explicitní familizace je zde zastoupen princip, kdy stát dává možnost poskytovat péči v rámci rodiny, ale nestanovuje ji jako povinnost.¹⁸

Implicitní familizace aktivně nepodporuje pečovatelskou funkci rodiny, ani nenabízí náhradu v podobě sociálních služeb. Rodina je zde primárním pečovatelem o své členy, neboť zde není alternativa. V případě nutnosti poskytnutí péče je tedy jedinou možností využití zdrojů rodiny.¹⁹

De-familizace je charakterizována silným zastoupením sociálních služeb, které jsou rodinám poskytovány. Jedná se jak o služby zajišťované trhem, tak i poskytnuté státem. Členové rodiny tedy nejsou víceméně zatěžováni péčí o své blízké, zároveň zde ale není uznáváno právo rodiny na poskytnutí vlastní péče.²⁰ De-familizaci lze považovat za opak práva o starost, lze chápat jako právo člověka nestarat se a nezatěžovat se tak břemenem starostí a péče o blízké, které může převzít stát.²¹

Z výše uvedeného výčtu druhů familizace mají jednotlivé druhy své klady a zápory. Zde lze konstatovat, že implicitní familizace má pouze zápory, neboť se jedná o stav, ve kterém si musí rodina vše zajistit sama. Z hlediska možnosti volby rodiny o podmínkách rodinné politiky se jako vhodná varianta jeví dobrovolná familizace, neboť nezabíhá do extrémů, ve kterých nemá rodina na výběr a je nucena přizpůsobit se systému a umožňuje obyvatelům zvolit, jakou formu péče chtějí využít.

1.4. Nástroje rodinné politiky

Využití nástrojů rodinné politiky se liší dle využitého modelu, který definuje přístup státu k podpoře rodiny. Obecně můžeme tyto nástroje rozlišit na přímé a nepřímé. Využití a poměr těchto nástrojů závisí na celkové koncepci a prioritách státu. Ve společnosti, kde hrozí velké riziko zneužití dávek a příspěvků, budou preferovat nepřímé nástroje,

¹⁸ Leitner 2003.

¹⁹ Leitner 2003.

²⁰ Leitner 2003.

²¹ Lewis, 1997

neboť při jejich využití přesněji určí danou oblast své podpory. Přímé nástroje dávají volnost využití prostředků svým příjemcům na základě vlastního rozhodnutí. Stát tedy musí nastavit správný poměr využití nástrojů pro dosažení deklarovaných cílů rodinné politiky.

1.4.1. Přímé nástroje rodinné politiky

Přímé nástroje rodinné politiky představují cílené dávky, příspěvky a jiné formy subvencí konkrétním příjemcům. Za subvenci lze označit poskytovaný finanční nástroj, za jehož pomoci se stát snaží dosáhnout svého cíle. Účelem těchto subvencí je podpora rodiny a poskytování zdrojů pro její každodenní činnost. Tyto subvence mohou být podmíněny příjmem či jiným omezením pro specifikaci možných příjemců. Struktura a podmínky pro tyto subvence se liší v závislosti na modelu státu blahobytu, využívaném v daném státě. Existuje celá řada těchto subvencí, mezi nejznámější patří rodičovský příspěvek, peněžitá pomoc v mateřství, porodné či přídavek na dítě.

Problémem těchto přímých subvencí je skutečnost, že peníze poskytnuté státem nemusí být vynaloženy na svůj primární účel. Existuje zde riziko, že tyto prostředky jsou vynaloženy zbytečně, například rodič dostane příspěvek na dítě a tyto peníze utratí za jiné komodity. Tyto subvence však poskytují možnost volby, neboť jejich příjemci zpravidla ví lépe, co v daný okamžik potřebují. Díky tomu jsou schopni reagovat a řešit své aktuální obtíže, aniž by potřebovali využít jiných služeb státu. Celkově lze tyto subvence považovat za přínosné díky jejich adresnosti potřebným a frekvenci vyplácení.

1.4.1.1. Peněžitá pomoc v mateřství

Jedná se o příspěvek, který je vyplácen po časový interval před a po porodu. Jedná se o časové období, ve kterém se rodička na porod připravuje, a následně se z něj potřebuje zotavit. Během této doby je jí vyplácen finanční obnos, který ji má v tomto čase materiálně zabezpečit.²² Tento příspěvek umožňuje rodičce připravit se na porod, zajistit jí příjem a nevystavovat ji případným zdravotním rizikům, která by mohly nastat, pokud by rodička nadále pokračovala ve výkonu zaměstnání.

²²

Peněžitá Pomoc v Mateřství, 2018

1.4.1.2. Porodné

Tato dávka je spojena s narozením potomka rodině. Jejím cílem je přispět na pokrytí nákladů spojených s touto událostí a zajištění potřebného vybavení pro novorozence.²³ Porodné může sloužit jako motivační prvek pro rodiče, kteří o dítěti uvažují. V takovém případě by muselo dosahovat významné výše, aby tato částka mohla rodiče skutečně motivovat. Primárním využitím dávky je snaha státu snížit finanční náklady rodičů spojených s narozením potomka.

1.4.1.3. Rodičovský příspěvek

Nárok na rodičovský příspěvek obecně vzniká rodiči, který splňuje státem stanovené podmínky pro jeho získání. Tento příspěvek je spojen s péčí o potomka rodičů po vyměřený časový úsek. Jedná se o potomka ve stanoveném věkovém rozmezí, který vyžaduje celodenní péči.²⁴ Protože je rodič zaměstnán péčí o potomka a není schopen vykonávat svoji běžnou výdělečnou činnost, slouží příspěvek jako jeho zdroj příjmu po toto období. Výše příspěvku může být stanovena na základě předchozího platu rodiče či jiným pravidlem, které určí jeho výši. Frekvence vyplácení bývá měsíční, pro zajištění stabilního financování rodiny.

1.4.1.4. Přídavek na dítě

Tato dávka je obecně koncipována jako dlouhodobá pomoc rodinám. Slouží jako průběžný pomocný zdroj financí pro rodiny s dětmi. Může být odstupňována věkem dítěte, aby lépe reflektovala finanční nároky narůstající v průběhu let. Tedy její výše se stupňuje s ohledem na rostoucí finanční nároky péče o dítě.²⁵ Dávka také může sloužit jako prostředek ke snížení sociálních rozdílů mezi jednotlivými dětmi, neboť díky tomuto přísunu financí mají rodiče možnost zakoupit vybavení nebo zajistit sociální aktivity, například zájmové kroužky, které pomáhají k začlenění jedince do společnosti.

²³ Porodné, 2016.

²⁴ Rodičovský příspěvek, 2018

²⁵ Přídavek na dítě, 2018

1.4.2. Nepřímé nástroje rodinné politiky

Nepřímé nástroje představují sadu různých neadresných opatření státu, sloužících k podpoře rodin. Neadresné nástroje nejsou přímo určeny pro jednotlivé příjemce. Jejich výhodou je menší míra zneužitelnosti a podpora specifických oblastí vybraných státem. Nejčastěji jsou tvořeny daňovými úlevami pro určité skupiny obyvatel. Vzdělávací systém též může být formou nepřímé rodinné politiky, neboť je určen pro specifický okruh lidí, jejichž účast je možné subvencovat.

1.4.2.1. Daňové zvýhodnění

Jde o sadu zvýhodnění či slev na dani. Je zde stanovena určitá forma podmínky, která má zajistit, aby pouze zamýšlená skupina obyvatel mohla toto zvýhodnění využít. Obecným problémem slev na dani je fakt, že pro využití slevy je v první řadě nutné mít příjem, který je možné danit. V okamžiku, kdy stát postaví hlavní část své rodinné politiky na daňových úlevách, nastane situace, kdy, ačkoliv může být zvýhodnění štedře nastaveno, nízkopříjmová část obyvatelstva bude v nedostatku, neboť nebude schopna těchto slev efektivně využít. Při využívání tohoto nástroje je tedy nutné brát sociologický ohled na strukturu dané společnosti, aby nedocházelo k podobným situacím.

1.4.2.2. Sociální služby

Jedná se o způsob podpory rodin, který mohou poskytovat vládní, soukromé či jiné organizace. Mají mnoho rozličných podob a oblastí působení. Sociální služby poskytují také církve prostřednictvím charit. Může se jednat například o poradenské služby, organizaci volnočasových aktivit či možnost hlídání dětí.²⁶

1.4.2.3. Vzdělávání

Je možnost využít tento systém v rámci rodinné politiky jako prostředek subvence rodin. Stát může poskytovat bezplatné vzdělávání či různé druhy příspěvků, a tím snížit náklady rodičů vynaložené na vzdělání svých potomků.

Předškolní složku tvoří jesle a mateřské školy. Tyto instituce se specializují na děti do 6 let. Jesle slouží jako podpora rodičů, kteří chtějí uskutečnit svůj návrat do zaměstnání

²⁶

MPSV, 2018.

co nejdříve a zároveň potřebují zajistit péči pro své dítě po dobu, kdy pracují. Rodiče zde mohou odložit své děti a vyzvednout si je při návratu z práce. Jako nevýhoda jeslí je často uváděna možnost horšího vývoje vztahu mezi dítětem a rodičem. Děti jesle navštěvují do věku 3 let. Materské školky navazují na jesle a opět představují možnost pro rodiče, kteří chtějí pracovat a potřebují zajistit péči o své děti. Jejich výhodou je interakce mezi dětmi, které školku navštěvují, čímž dochází k formování mezilidských vztahů. Dále pak osvojení a rozvíjení zde získaných znalostí. Školky také nabízejí různé formy předškolní výuky dětí, které je mohou připravit na přechod do školní docházky.²⁷

1.5. Ekonomické teorie

Teorie, které se věnují oblasti rodiny a rodinné politiky, se různí svým zaměřením. Beckerova teorie manželství²⁸ a Lundbergův, Pollakův²⁹ vyjednávací model separátních sfér se zaměřují přímo na rodinu a věnují se rozložení a využití výrobních faktorů v rodině. Výrobní faktory v rodině představují jednotlivé vstupy práce, které její členové přinášejí a díky kterým vytvářejí svoji přidanou hodnotu. Za pomoci teorie užitku lze analyzovat rozhodování rodičů o optimální péči o potomka a nákladech s tím spojených. Obecně nám pomáhají pochopit procesy, které se v rodině odehrávají, a umožňují tvůrcům rodinné politiky navrhnout opatření, která budou efektivní.

1.5.1. Teorie užitku

Tato teorie nám umožňuje pochopit rozhodování lidí o svém jednání. Užitek představuje jako hodnotu, kterou se lidé snaží maximalizovat, neboť vyšší hladina užitku představuje zvýšení blahobytu jedince.

Užitek lze považovat za subjektivní hodnotu, kterou získáváme či o ni přicházíme svými rozhodnutími a jednáním. Pokud považujeme užitek za měřitelný, jedná se o kardinalistickou teorii užitku. Dle této teorie jsme přesně schopni vyčíslit, jaký užitek nám specifická činnost přináší. Druhý pohled nabízí ordinalistická teorie. Podle ní nejsme schopni přesně vyčíslit svůj užitek, ale jsme schopni rozpoznat, zda se jedná o větší

²⁷ Vatalová, Splavcová, 2017, s. 6-7.

²⁸ Becker, 1973.

²⁹ Lundberg, Pollak, 1993

či menší hodnotu užitku. K určení této hodnoty nám napomáhají indifferenční křivky. Obecně platí, že posun na vyšší indifferenční křivku znamená zvýšení užitku jedince.³⁰

Aplikace teorie užitku je důležitá pro partnery při jejich rozhodování o založení rodiny či péče o dítě. Zde musí vzít v potaz nejen svůj finanční příjem, ale i užitek, který jim přinese péče o potomka. Musí tedy najít stav, ve kterém jsou schopni zabezpečit finanční stabilitu, a zároveň se postarat o své dítě. Kalkulace s užtkem jedince se také využívá v teorii her, v jejichž rámci se díky kalkulaci určuje možné chování jedinců. Těchto skutečností může využít tvůrce rodinné politiky, neboť při pochopení motivů rodičů je schopný nastavit vhodnou formu opatření. Díky tomu je schopný docílit svých stanovených cílů, které zvolí na základě potřeb rodinné politiky vlády.

1.5.2. Teorie nezaměstnanosti

Pro usnadnění návratu lidí po rodičovské dovolené do zaměstnání, případně pro možnost získání částečných pracovních úvazků, je nutné pochopit vztahy na trhu práce mezi poptávkou a nabídkou po práci a celkovou činností trhu práce.

Nezaměstnanost je stav, ve kterém se nachází člověk, který v současnosti nemá práci, ale chce pracovat. Důvody nezaměstnanosti jsou různé. Může být dobrovolná a v tom případě se jedná o mezičas, ve kterém člověk ukončil své zaměstnání a hledá nové. Strukturální nezaměstnanost je daná nesouladem nabídky a poptávky po práci. V jejím případě se na trhu práce vyskytují lidé, kteří práci nabízejí a firmy, které ji poptávají. Typy práce nabízené nezaměstnanými však neodpovídají potřebám trhu. Cyklická nezaměstnanost souvisí s ekonomickým cyklem. V době ekonomického propadu dochází k růstu nezaměstnanosti a poklesu poptávky po práci. Je zde popsán přístup k problematice pohledem klasiků, keynesiánců a neoklasiků, jak uvedeme níže.

³⁰

Hougaard, Tjur, Østerdal, 2012, s. 410

1.5.2.1. Klasická teorie nezaměstnanosti

Klasická teorie byla definována v práci Adama Smithe Bohatství národů. Tržní cenu Smith charakterizuje třemi determinanty. Prvním z nich je poptávka po daném statku. Druhý představuje samotná vzácnost poptávaného statku. Vzácné statky budou mít díky svému omezenému množství vyšší hodnotu. Pokud však nabídka převyší poptávku, dojde k poklesu ceny. Třetím determinantem je bohatství či chudoba těch, kteří zboží poptávají.³¹ Tuto teorii lze použít i na ocenění hodnoty práce, neboť ta se též řídí pravidly trhu. Nezaměstnanost vzniká nízkou poptávkou po práci v daném odvětví. Dochází tedy k přebytku nabídky nad poptávkou a vzniká nezaměstnanost.

1.5.2.2. Keynesova teorie zaměstnanosti

John Maynard Keynes nesouhlasí s klasickou teorií zaměstnanosti. Jeho námitkou je způsob vnímání budoucnosti. Zatímco klasické pojetí předpokládá možnost předpovědět budoucnost, dle Keynesa je to možné jen po určité období. Následně se jedná o neznámou veličinu. Jeho zdůvodnění, proč klasická teorie není schopna vysvětlit výkyvy v zaměstnanosti, je dáno tím, že monetární politika je v klasické teorii vždy nastavena tak, aby výše úrokové míry umožňovala plnou zaměstnanost. A právě z tohoto důvodu je k těmto fluktuacím náchylná. Měla by to být míra mezní efektivity kapitálu, která určuje velikost úrokové míry, nikoliv naopak. Zaměstnanost tedy závisí na míře investic, neboť jejich velikost určuje míru poptávky po práci. Investice ovšem podléhají nejistotě a z toho důvodu dochází k jejich fluktuacím. Následně fluktuje i samotná zaměstnanost.³²

1.5.2.3. Marshallova teorie „efficiency wage“

Alfred Marshall definuje nový termín nazvaný „efficiency wage“. Ten se vztahuje na schopnosti a znalosti pracovníka, které využívá při práci. Argumentuje, že ekonomická svoboda umožní najít každému velikost příjmu odpovídající jeho schopnostem. Každý by měl být tedy placen dle své efektivity a nezávisle na času stráveném v práci. Toto je také závislé na mobilitě lidí nabízejících práci. Při velké mobilitě pracovníků nedochází k nadměrné specializaci na určitou činnost a případné negativní ekonomické změny probíhají pomaleji a méně negativně pro společnost. Za předpokladu, že zaměstnanec

³¹ Smith, 1776
³² Keynes, 1937

je placen od provedené práce, je pro zaměstnavatele a společnost výhodnější zaměstnávat takové lidi, kteří jsou si schopni vydělat maximální možnou výši platu. Pro zaměstnavatele jsou tito pracovníci nejlevnější, neboť jejich efektivita je taková, že umožní vykonávat danou činnost v menším počtu pracovníků a využívají kapitálovou výbavu na maximum.³³

1.5.3. New Home Economics

Tato teorie představuje možnost zkoumání domácnosti jako ucelené jednotky než jako jednotlivé volby jejích členů. Popisuje její spotřební funkci, využití pracovní síly v rámci rodiny a vztahy, které určují její jednání. Dle Beckera lze vnímat domácnost jako malou továrnu, která produkuje výstupy, jako je ubytování, strava či sociální interakce, a jejími vstupy jsou statky, které nakoupila na trhu, a čas použitý na její provoz.³⁴

Roli státu v rodinné politice popisuje Becker³⁵ jakožto ochránce dítěte, které není schopné samo specifikovat své zájmy a potřeby. Z toho důvodu například stát poskytuje vzdělání, neboť tím rozvíjí potenciální lidský kapitál. V problematice péče o dítě se i přes občasné nedostatky jeví jeho vlastní rodiče jako optimální řešení. Rodiče jsou totiž vůči svým dětem altruističtí: mají tendenci upřednostňovat potřeby dětí před svými, obětovat pro ně svůj volný čas. V minulosti Platon navrhl, aby byly děti hned po narození rodičům odebírány a jejich péče se ujal stát, avšak toto řešení bylo po několika experimentech prokázáno jako mylné, neboť vedlo k nežádoucím výsledkům ve vývoji dětí.³⁶

Současná domácnost se snaží maximalizovat užitek a efektivně alokovat své zdroje. Proto se muži specializují na práci a ženy na chod domácnosti, neboť na trhu práce dosahují ženy nižších výdělků. To zde tvoří v této teorii problém, neboť ženy vydělávají málo, protože se specializují na chod domácnosti. Teoreticky, kdyby se ženy nespecializovaly na chod domácnosti, neměly by slabší pozici na trhu práce a mohly by dosahovat vyšších mezd. Role manželů je zde tedy primárně určena jejich pohlavím a historickými tradicemi.³⁷

Domácnost je zde vnímána jako jedna funkční jednotka, ale její preferenční funkce není výsledkem společného rozhodnutí jejích členů, je zde převaha preferencí osoby, která

³³

Marshall, 1890

³⁴

Becker, 1991, s. 31-36

³⁵

Becker, 1991 s. 32

³⁶

Becker and Murphy, 1988

³⁷

Ferber, Birnbaum, 1977

zajišťuje příjem domácnosti. Tedy přirozenou rozhodující autoritu domácnosti má její živitel.³⁸ Význam člena rodiny není určován na základě množství činností, které vykonává, ale podle jejich důležitostí. Práce v zaměstnání, která zajišťuje příjem rodiny, má tedy větší význam než péče o domácnost. Lze tedy předpokládat, že význam ženy v domácnosti dosahuje vrcholu v době péče o děti a postupem času klesá, jak se důležitost její činnosti pro rodinu snižuje.³⁹

1.5.4. Teorie manželství

Teorie manželství se zabývá motivacemi, které partnery vedou k uzavření sňatku. Snaží se charakterizovat preference účastníků, které ovlivňují jejich výběr. Sňatek je téměř vždy dobrovolný, lze tedy na něj uplatnit teorii preferencí. Osoby, které sňatek uzavřou, z něj očekávají užitek, neboť by jinak neměly důvod do něj vstupovat. Druhým předpokladem je existence trhu, protože tím, jak každý hledá nejlepšího možného partnera z dostupné nabídky, tím zároveň soupeří s ostatními účastníky. Do manželství tedy lidé vstoupí, pouze pokud jim sňatek zvýší jejich užitek. Ten nevzniká pouze nákupem statků, ale jejich kombinací s volným časem členů domácnosti. Tím vznikají statky produkované domácností. Jde tedy o domácí stravu či děti, které máme s partnerem. Tyto statky můžeme agregovat pod proměnnou K . Předpokládáme konstantní výnosy z rozsahu a rovnoměrné rozložení zdrojů. Maximalizace užitku se pak pro jedince stává ekvivalentem maximalizace proměnné K . Můžeme tedy vyjádřit produkční funkci ve tvaru:⁴⁰

$$K = f(x_m; t_n; E)$$

x_m reprezentuje jednotlivé zboží a služby

t_n představuje čas vložený jednotlivými členy rodiny

E slouží jako parametr vnějších vlivů

s rozpočtovým omezením:

$$S = \sum^k (w_j + T + v)$$

S – celkový příjem

w_j – mzda jedince

T – celkový čas jedince

³⁸ Galbraith, 1973
³⁹ Ferber, Birnbaum, 1977
⁴⁰ Becker, 1973

v – příjem z majetku

Celkový příjem je tedy sumou výrobních faktorů jednotlivých členů domácnosti. Domácnost zde po uzavření sňatku vystupuje jako ucelená jednotka a jejím cílem je maximalizace užitku domácnosti. Neberou se v potaz preference jednotlivých členů a jejich představa o individuálním užitku. Celkově však tento model umožňuje pochopit racionální motivace, které vedou jedince k uzavření sňatku a součinnosti v něm.⁴¹

1.5.5. Vyjednávací model separátních sfér

Je založený na teorii her. Jedná se o model popisující alokaci statků v rodinách se dvěma rodiči. Jakožto riziko modelu je zde brána nespolupráce účastníků, a tedy ztráta užitku, kdy se účastníci dostanou do optima, které není pareto efektivní pro oba. Navíc zde hrozí, že díky transakčním nákladům může být takto nalezené optimum finální. Jejich cílem je se dostat do takového optima, které je pareto efektivní, tedy ve kterém každý z manželů maximalizuje svůj užitek, aniž by působil ztrátu užitku toho druhého. Rodiče jsou zde uvažováni dle historických genderových rolí a očekávání.⁴²

Modely, které pojímaly rodinu jako ucelenou jednotku, se obecně nevěnovaly distribuci statků v jejím diskursu. Tedy chápaly rodinu jako prvek s jednou užitkovou funkcí. Zde má každý člen rodiny svou vlastní užitkovou funkci. Díky tomu je možné vyjádřit jednotlivé preference členů rodiny a stanovit motivace jejich rozhodování.

Specializaci dle pohlaví lze považovat za běžný prvek rodinného života. Každý vyniká v jiných oblastech a z toho vyplývá i tradiční historická dělba práce a odpovědnosti mužů a žen. V minulosti to byli muži, kdo zajišťovali příjem, zatímco se jejich manželky staraly o domácnost. Z toho tedy vyplývá vytvoření sfér působnosti. Při běžné činnosti v těchto sférách vlivu je však potřebná kooperace se svým partnerem či partnerkou, neboť rozhodnutí zde přijatá mají vliv i mimo jejich vlastní pole působnosti. Pro dosažení efektivity je tedy nutné vyjednávání a spolupráce. Na základě tohoto vyjednávání poté vznikají dohody mezi partnery, které mají za úkol optimálně alokovat jejich zdroje. Kontrola těchto dohod vyžaduje čas a energii. Tím zde vznikají transakční náklady. Páry, které nespolupracují, mají tyto náklady nulové, ale oproti tomu se nemohou posunout

⁴¹

Becker, 1973

⁴²

Lundberg, Pollak, 1993

k vyšší hladině užitku, které by při spolupráci mohly dosáhnout. Působí zde také optimum dobrovolné spolupráce, které je udržované pomocí společenských norem. Páry, kde jsou transakční náklady příliš vysoké, zůstávají v nekooperativním stádiu.⁴³

Pro určení rozdělení prostředků v rámci manželství můžeme využít následující funkci. Preference manžela označíme jako proměnnou h , manželku reprezentujeme pomocí w . Máme zde dvě užitkové funkce. Jednu pro manžela a druhou pro manželku. Tedy $U^h(x_h, q_1, q_2)$ manžela a $U^w(x_w, q_1, q_2)$ manželky.

x – vlastní zdroje, které konzumují

q_1, q_2 – zdroje domácnosti, které manželé konzumují a pocházejí z veřejných rozpočtů, q_1 představuje zdroj, který dostává přímo dotyčná osoba a q_2 reprezentuje příjmy poskytnuté jejím partnerem.

h – manžel

w – manželka

Užitková funkce je tedy složena ze separátní složky příjmu rodiče a veřejného příspěvku. Mezi partnery tedy existuje závislost na využití této veřejné složky užitkové funkce. Pomocí Nashova vyjednávání lze stanovit body užitku, které představují situace, kdy partneři kooperují a kdy ne. Bod hrozby, tedy místo, ve kterém je mezi manžely nespolutpráce, představuje Nashova funkce sociálního blahobytu, kterou lze vyjádřit za využití Cobb-Douglasovy funkce jako $N = (U^h - T^h)(U^w - T^w)$. Pokud tedy dojde ke zvýšení užitku z hrozby manžela a snížení u manželky, zvýší se vyjednávací síla manžela. Derivací potom můžeme vyjádřit poptávkovou funkci.⁴⁴

$$x_i = g^{xi}(p_1, p_2, I_h, I_w) \quad i = h, w$$

$$q_k = g^{qk}(p_1, p_2, I_h, I_w) \quad k = 1, 2$$

Kooperace a přerozdělení příjmů mezi partnery dle potřeby jim tedy umožňuje dosáhnout větší hladiny užitku. Nespolutpráce stále umožňuje zachování manželství, neboť transakční náklady spojené s rozvodem jsou pro partnery příliš vysoké.⁴⁵

⁴³ Lundberg, Pollak, 1993

⁴⁴ Lundberg, Pollak, 1993

⁴⁵ Lundberg, Pollak, 1993

Model separátních sfér již bere v potaz preference jednotlivých členů rodiny a vysvětluje mechanismus, na jehož základě mohou, avšak nemusí, spolupracovat pro maximalizaci svého individuálního užitku. Pro tvůrce rodinné politiky je tento model užitečný, neboť obsahuje složku příjmu z veřejných rozpočtů, která jim umožňuje ovlivnit chování a vývoj rodiny. Její jedinci mají totiž motivaci maximalizovat svůj užitek, a tedy snažit se tyto zdroje získat.

1.5.6. Gender pay gap

I přes proklamovanou rovnost pohlaví stále existují rozdíly ve výši odměn za vykonanou práci mužů a žen. Tento stav může mít několik možných vysvětlení. Ekonomická teorie pracuje s možnostmi rozdílů z důvodu nerovnosti v hodnotě lidského kapitálu, kvůli kterým ženy vykonávají méně finančně ohodnocené pozice. Další variantou je diskriminace na trhu práce, kdy je zaměstnavatel za stejnou práci schopen ohodnotit ženu nižší mzdou než muže. Z hlediska rodinné politiky je rozdíl mezi platy rodičů důležitý, neboť v okamžiku, kdy se rodiče rozhodují o určení svých rolí v rámci péče o dítě, představuje finanční zajištění rodiny jednu z nejdůležitějších položek.

1.5.6.1. Model lidského kapitálu

Hodnota lidí pro trh práce může být vyjádřena skrze tzv. lidský kapitál, který určuje míru schopností a znalostí potenciálního pracovníka. Tyto dovednosti a znalosti poté slouží jako základ pro mzdu, kterou pracovník na konkrétní pozici obdrží. Při tradičním rozložení rozdělení práce v rodině, kdy ženy pečují o rodinu, dosahují ženy nižší vytíženosti na trhu práce a díky tomu i nižší hodnoty lidského kapitálu.⁴⁶ Rozdíl se následně postupem času zvyšuje a vede k výraznějším rozdílům mezi platy. Způsobem, který by tento vývoj mohl zvrátit, je poskytnutí rovných podmínek ženám a podpořit sdílenou péči o rodinu rodiči, případně zajistit dostatečnou předškolní péči, která umožní ženám rozvíjet svůj lidský kapitál.

⁴⁶

Mincer, Polachek, 1974

1.5.6.2. Diskriminace na trhu práce

Diskriminace spočívá v možnosti zaměstnavatele ohodnotit pracovníky za stejný pracovní výkon odlišnou výší mzdy. Ekonomická diskriminace je poté popsána situací, kdy dva jinak identičtí pracovníci mají odlišné šance na získání zaměstnání, případně na zaměstnanecké pojištění. Ženy tedy mají menší šanci na získání vedoucího postavení ve firmě.⁴⁷ Zaměstnavatel může zaměstnance řadit do kategorií a následně je posuzovat na základě pravděpodobností rizika pro jednotlivé skupiny. Ženy mohou být ohodnoceny jako více riziková skupina, neboť je pravděpodobnost, že díky mateřství odejdou ze zaměstnání. Zaměstnavatel bude preferovat muže z důvodu menší rizikovosti investice do jejich zaškolení.⁴⁸ Na trhu práce se objevuje mnoho forem diskriminace. Odhalení a prokázání diskriminace je poměrně složité, díky rozdílům ve variabilních složkách mezd a celkové informační převaze zaměstnavatelů oproti jejich zaměstnancům.

1.6. Institucionální vývoj

Pro zachycení vývoje ve sledovaných zemích je důležité znát jejich institucionální a legislativní vývoj. Tato část je věnována vývoji, který v těchto zemích proběhl a vlivu, který měl na rodinnou politiku.

1.6.1. Institucionální vývoj v České republice

V rámci sledovaného období se v České republice vystřídalo množství jednotlivých vlád. Odlišovaly se svým programovým zaměřením i stabilitou. Činnost těchto vlád definovala podobu rodinné politiky. Z tohoto důvodu je v této kapitole zachycen vývoj jednotlivých vládních etap, které přinesly změny pro vývoj rodičovského příspěvku a možností zapojení rodičů zpět do pracovního procesu.

1.6.1.1. Volební období 1998 až 2002

Vládu v tomto období představovali levicově zaměření sociální demokraté. Zároveň však byla v platnosti opoziční smlouva s pravicově zaměřenými občanskými demokraty. Díky tomu měla vláda v poslanecké sněmovně možnost činnosti. Ve svém programovém

⁴⁷

Grybaitė, 2006

⁴⁸

Phelps, 1972

prohlášení se zaměřila v rámci sociální politiky na oblast diskriminace žen. Vládním cílem bylo umožnit ženám získat rovné příležitosti jak pro rodinný, tak i pracovní život.⁴⁹

Pro plnění tohoto cíle nechala vláda založit Republikový výbor pro děti, mládež a rodinu, který měl účel poradního orgánu vlády. Úkolem tohoto výboru bylo vypracování materiálů pro oblast rodinné politiky a nabídnutí možných řešení problematiky institucionálního zakotvení. Na základě jeho činnosti vznikla tzv. Signální zpráva o stavu rodiny. Možnou výhodou této komise oproti předchozím dokumentům bylo umožnění zapojení veřejnosti do její činnosti a tvůrčího procesu.⁵⁰

V období působnosti této vlády také vstoupila v platnost legislativní novela zákona o rodině č. 91/1998 Sb., která upravuje definici manželství na „trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným postupem“ a rovněž stanovuje, že „hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí“.⁵¹ Manželství je tedy stanoveno jako institut sloužící coby prostředek rodinné politiky pro tvorbu nového lidského kapitálu.

Pro oblast rodičovského příspěvku nastalo v tomto období několik změn. Původní částka ve výši 2 130 Kč pro zajištění výživy, která platila až do dubna roku 2000, byla změněna nařízením vlády, které měnilo výši částky životního minima.⁵² Z toho důvodu je pro rok 2000 uváděna nová hodnota, která platila pro majoritní část roku. K dalšímu zvýšení dochází v roce 2001. Vláda opět navýšila částku životního minima, tentokrát na hodnotu 2 320 Kč pro dospělé jedince.⁵³ Zároveň s tímto nařízením vstoupila v platnost změna zákona o státní sociální podpoře. Změnila se zde povolená měsíční doba pobytu dětí v předškolních zařízeních z předchozích 3 povolených dnů na 5 dní měsíčně, pro zachování nároku na rodičovský příspěvek. Také došlo k úpravě podmínky osobních příjmů rodiče. Původně měl rodič nárok na příspěvek, pokud byl jeho příjem včetně dávek nemocenského pojištění nižší než částka na osobní potřeby. Tato podmínka byla změněna na 1,5násobek osobních potřeb rodiče.⁵⁴ Tyto změny dávaly rodiči prostor pro získání dalšího příjmu, aniž by přišel o nárok na rodičovský příspěvek. Teoreticky by tedy tyto

⁴⁹ Vláda ČR, 1998, s. 15, 16

⁵⁰ Kuchařová, 2017

⁵¹ Zákon č. 91/1998 Sb.

⁵² Zákon č. 56/2000 Sb.

⁵³ Zákon č. 333/2001 Sb.

⁵⁴ Zákon č. 271/2001 Sb.

změny měly motivovat rodiče k usilování o získání dodatečného příjmu, který by pomohl zlepšit ekonomickou situaci rodiny.

Změny v této etapě představovaly navyšování částky životního minima, což lze považovat za změny kosmetické, a zvýšení možné výše dodatečného příjmu rodiče v rámci pobírání dávky rodičovského příspěvku. Byly však vytvořeny možnosti v rámci vypracovaných dokumentů a příspěvků pracovních skupin, kterých mohla příští vláda pro tvorbu rodinné politiky využít.

1.6.1.2. Volební období 2002 až 2006

Změnu politické situace přinesly volby v roce 2002, ve kterých zvítězila sociální demokracie a sestavila většinovou vládu v koalici s lidovci a Unií svobody. Tato vládní koalice se rozhodla podporovat rodinnou politiku. V programovém prohlášení vlády byla rodinné politice věnována samostatná kapitola. Vláda se zde zavázala připravit koncepci a realizaci rodinné politiky za pomoci Národního programu podpory rodin s dětmi.⁵⁵

Důležitým okamžikem pro rodinnou politiku na evropské úrovni bylo přijetí Barcelonských cílů, jimiž Evropská rada vyzvala členské státy k odstranění překážek účasti žen na trhu práce. K dosažení cíle mělo pomoci zajištění péče dětem předškolního věku. Byla stanovena hranice požadované účasti 33 % pro děti do věku tří let a 90 % pro děti ve věku od tří do pěti let. Pro dosažení cíle byl stanoven rok 2010.⁵⁶ Ačkoliv Česká republika v této době ještě nebyla součástí Unie, probíhaly již přístupové rozhovory, a po vstupu do Unie se na ni tyto cíle vztahovaly také.

Výrazným impulsem bylo vypracování Národní zprávy o rodině Ministerstvem práce a sociálních věcí v roce 2004. Zpráva zmapovala sociální situaci rodin v České republice a určila problémy, kterými rodiny trpěly.⁵⁷ V rámci změn legislativy vláda navyšovala pravidelně výši životního minima. Změna zákona od ledna roku 2004 přinesla změnu v podobě odstranění omezení maximálního měsíčního příjmu. Stát se tedy snaží odstranit legislativní omezení, která znesnadňovala rodičům nalézt zaměstnání a zároveň pobírat rodičovský příspěvek. Následně také došlo v dubnu stejného roku ke změně hodnoty

⁵⁵ Vláda ČR, 2002

⁵⁶ EUR-Lex, 2008, s.2

⁵⁷ MPSV, 2004

koeficientu sloužícího pro výpočet výše rodičovského příspěvku. Původní velikost koeficientu byla nahrazena od roku 2004 hodnotou 1,54. Touto cestou zvyšovala vláda velikost rodičovského příspěvku, jehož výpočet byl na životním minimu závislý.⁵⁸

Pro oblast rodinné politiky bylo zásadní vytvoření Národní koncepce rodinné politiky v roce 2005. Cílem této koncepce byla tvorba příznivějších podmínek pro rodiny. Měla posílit jejich postavení a sociální a ekonomickou suverenitu na trhu práce. Těchto priorit měla docílit za pomoci nastavení daňového systému, optimalizací služeb sociálního zabezpečení a využitím služeb pro rodiny. Tato koncepce měla být každoročně aktualizována, aby mohla pružně reagovat na novou problematiku v oblasti rodinné politiky a poskytovat vládě možná řešení.⁵⁹

Důležitým krokem bylo přijetí školského zákona, který definoval cíle a organizaci předškolního vzdělávání. Zákon stanovil předškolní vzdělávání pro děti ve věku od tří do šesti let. Bylo ovšem možné, aby se předškolního vzdělávání účastnilo i dítě mladší 3 let.⁶⁰ Podmínky pro předškolní vzdělávání byly následně upřesněny vyhláškou o předškolním vzdělávání zpracovanou Ministerstvem školství. Zde byly upřesněny podmínky pro zřizování mateřských školek a způsob jejich provozu.⁶¹ Vyhláška o předškolním vzdělávání nabízela možnost měsíční úplaty za pobyt dítěte v zařízení, díky které bylo možné zlepšit financování těchto institucí. Pro veřejné mateřské školky zde byl stanoven limit, aby částka byla dostupná pro širokou veřejnost, a je stanoven na 50 % skutečných průměrných měsíčních neinvestičních nákladů, které připadaly na předškolní vzdělávání dítěte.⁶²

Toto volební období bylo poznamenáno poměrně vysokou mírou politické nestability, kdy se během tohoto 4letého úseku vystřídali postupně 3 premiéři. Vládní strany zůstaly stejné. Tato skutečnost je důležitá, neboť časté vládní změny představují problém pro možnost vytvoření dlouhodobé koncepce vývoje politiky. Roli zde hrají případné personální změny v rámci jednotlivých resortů a změny, které nové osazenstvo přinese. Z tohoto důvodu by bylo vhodné vytvoření apolitického orgánu, který by se zaměřil na tvorbu rodinné politiky. Výhodou politické nestrannosti tohoto útvaru by byla

⁵⁸ Nařízení vlády č. 664/2004 Sb.

⁵⁹ Kuchařová a kol., 2017

⁶⁰ Zákon č. 561/2004 Sb.

⁶¹ Vyhláška č. 14/2005 Sb.

⁶² Vyhláška č. 14/2005 Sb.

potenciálně snadnější shoda politických stran nad jeho výstupy a snížilo by se riziko odmítnutí návrhu z důvodu stranické příslušnosti jeho podatele.

1.6.1.3. Volební období 2006 až 2010

V roce 2006 proběhly další volby do poslanecké sněmovny. Jejich vítězem se stali občanští demokraté, kteří se pokusili vytvořit menšinovou vládu. Ve svém programovém prohlášení si vláda stanovila za cíl položit základy pro moderní rodinnou politiku.⁶³ Tato vláda ovšem nezískala v Poslanecké sněmovně důvěru. Proto na druhý pokus vytvořili občanští demokraté koalici s lidovci a Stranou zelených. Tato koalice měla ve sněmovně pouze 100 hlasů, a neměla tedy většinu.⁶⁴ Ve svém programovém prohlášení vláda deklarovala podporu rodin, přičemž si za cíl stanovila realizaci vícerychlostní flexibilní rodičovské dovolené. Díky rozdělení rodičovského příspěvku do jednotlivých kategorií vláda umožnila rodinám čerpat dávku dle jejich potřeby a finančních možností. Stanovila si také za cíl podporu rozvoje služeb pro rodiny a péče pro jejich děti do tří let.⁶⁵ Koalice vydržela vládnout až do roku 2009, kdy ji byla v Poslanecké sněmovně vyslovena nedůvěra. Po zbylý úsek volebního období až do května roku 2010 byla u moci úřednická vláda, která měla veskrze udržovací charakter.

V rámci změn připravovaných vládou pro změnu rodičovského příspěvku vznikl zákon č. 112/2006 Sb, který měnil zákon o státní sociální podpoře. Na základě této novely se chtěla vláda zaměřit na výši tohoto příspěvku, tedy navýšit jej na dostatečnou úroveň pro zajištění financí v rodině.⁶⁶ V roce 2007 také došlo na základě novely zákona o sociálním zabezpečení k zrovnoprávnění mužů se ženami v oblasti péče o dítě v rámci náhradní doby pojištění.⁶⁷ Tato změna zákona byla provedena na základě rozhodnutí Ústavního soudu v roce 2006, který se týkal diskriminace mužů v důchodovém pojištění.⁶⁸ Až do změny právní úpravy museli muži podat návrh na zahájení řízení o vydání rozhodnutí o době rozsahu péče muže o dítě na Okresní správu sociálního zabezpečení, aby měli možnost získat tuto náhradní dobu pojištění. Nově se nárok začal prokazovat doložením rodného listu dítěte a čestným prohlášením rodiče přiloženým k žádosti o důchod.

⁶³ Vláda ČR, 2006, s. 4

⁶⁴ ČSÚ, 2017

⁶⁵ Vláda ČR, 2007

⁶⁶ Zákon č. 112/2006 Sb.

⁶⁷ Zákon č. 152/2007 Sb.

⁶⁸ Zákon č. 405/2006 Sb.

Zásadní změnu pro rodičovský příspěvek přinesl zákon o stabilizaci veřejných rozpočtů č. 261/2007 Sb.⁶⁹ Tento zákon platil od roku 2008 a přinášel možnost volby nastavení rodičovského příspěvku pro rodiče. Nově byla zavedena možnost zvolit si délku a výši příspěvku. Stát nabízel několik možností za předpokladu splnění stanovených podmínek. Výběr možností byl sestaven ze zvýšené, základní a snížené výměry. Pro zvýšenou výměru, která činila 11 400 Kč měsíčně a jejíž doba pobírání byla stanovena na 2 roky, a pro získání nároku rodiče na zvýšenou výměru byla nutná velikost peněžité pomoci v mateřství alespoň 380 Kč denně. Pro tuto možnost se mohl rodič rozhodnout do 22. týdne věku dítěte. Pro základní a sníženou výměru byla lhůta termínu stanovena na 21. měsíc věku narozeného dítěte a získání nebylo podmíněno nárokem rodiče na peněžitou pomoc v mateřství. Základní výměra činila 7 600 Kč měsíčně a doba pobírání příspěvku byla stanovena na 3 roky. Pokud se během stanovené lhůty rozhodl rodič pro sníženou výměru či nesplnil podmínky nároku na jiný druh vyplácení příspěvku, byl mu do 21. měsíce vyplácen příspěvek ve výši základní výměry, následně se částka snížila na 3 800 Kč a příspěvek byl vyplácen do věku 4 let.

V roce 2008 schválila vláda soubor prorodinných opatření. Cílem těchto opatření byla tvorba podmínek a odstraňování překážek pro celkové zlepšení života rodin. Stát chtěl zavést inovativní služby péče o děti v předškolním věku a daňově zvýhodnit zaměstnavatele, kteří nabízeli prostředky péče o děti svým zaměstnancům⁷⁰. Výrazným dokumentem v tomto období byla Národní koncepce podpory rodin s dětmi vydaná v roce 2008. Koncepce navazovala na předchozí dokument Národní koncepce rodinné politiky z roku 2005. Došlo zde k aktualizaci priorit v souladu s preferencemi nové vlády. Cílovou skupinou byly nízkopříjmové rodiny s nezaopatřenými dětmi, jakožto skupina, která potřebovala pomoc státu nejvíce.⁷¹

Vládě se v tomto období podařilo změnit podobu rodičovského příspěvku, tedy přepracovat jeho formu, díky níž má rodič možnost ovlivnit rychlost jeho čerpání na základě svého příjmu. Ačkoliv se v tomto období jednalo stále o pevně dané časové úseky a velikosti měsíčního příspěvku, umožnila tato změna rodičům naplánovat a zacílit, kterého pásma příspěvku se budou snažit dosáhnout. Důležitým krokem bylo také zavedení rovnoprávnosti pro rodičovskou dovolenou, kdy vláda na základě rozhodnutí Ústavního

⁶⁹

Zákon č. 261/2007 Sb.

⁷⁰

Úřad vlády České republiky, 2008

⁷¹

Národní Koncepce Podpory Rodin s Děti, 2008

soudu odstranila překážky pro otce, kteří by se rozhodli zůstat se svým potomkem na rodičovské dovolené.

1.6.1.4. Volební období 2010 až 2013

Volby v roce 2010 ukončily působení vlády úředníků, kterou utvořila koalice občanských demokratů, TOP 09 a Věci veřejné. Vláda tedy byla spíše pravicově zaměřena. Programové prohlášení si stanovilo za cíl zrušení daňových zvýhodnění a sociálního příplatku. Zároveň se vláda zavázala zvýšit společenskou prestiž rodiny a posílit zapojení obou rodičů do péče o dítě. Toho chtěla dosáhnout za pomoci zlepšení předškolního vzdělávání a alternativních služeb v této oblasti.⁷²

Změny v oblasti rodičovského příspěvku pokračovaly i v rámci působení nově ustanovené vlády. V roce 2010 došlo k úpravě podmínek pro rozhodování a vyplácení základní a snížené výměry rodičovského příspěvku. Rozhodný okamžik pro určení velikosti a délky vyplácení příspěvku byl stanoven k 9. měsíci věku dítěte. V následujícím roce došlo ke schválení zákona č. 366/2011 Sb. s účinností od 1. 1. 2012, který nastavoval nové podmínky pro státní sociální podporu. Jaký druh rodičovského příspěvku mohl rodič zvolit, určoval denní vyměřovací základ, který byl stanoven v zákonu o nemocenském pojištění. Výše rodičovského příspěvku byla rozdělena do pásem, a nikoliv na přesné hodnoty. Zvýšená výměra se tedy pohybovala mezi 7 600 Kč až 11 400 Kč. Přesná hodnota příspěvku se stanovila jako částka, která představovala 70 % denního vyměřovacího základu. Pro nárok na zvýšenou výměru musel alespoň jeden rodič mít 70% násobek denního vyměřovacího základu převyšující hodnotu 7 600 Kč. Základní výměra byla určena pro rodiče, kterým bylo možné určit tento poměr denního vyměřovacího základu, jenž ale nepřevyšoval částku 7 600 Kč. Lidé, kteří nesplňovali stanovené podmínky (nebo se dobrovolně rozhodli), pobírali částku snížené výměry.⁷³

Došlo také ke sjednocení celkové možné čerpané částky rodičovského příspěvku. Tato částka byla stanovena na 220 000 Kč pro všechny druhy výměr. Protože byla výše čerpání příspěvku variabilní v rámci stanovených intervalů, byla délka pobírání příspěvku dána

⁷²

Vláda ČR, 2010

⁷³

Zákon č. 366/2011 Sb.

pouze přibližně. Omezena byla pouze maximální doba pobírání příspěvku v závislosti na zvolené výměře.

V roce 2012 došlo k změně právní definice jeslí, jež tímto krokem přestaly být klasifikovány jako zdravotnická zařízení. Nadále však museli provozovatelé splnit odbornou způsobilost a hygienické nároky. Důvodem bylo zrušení zákona č. 20/1966 Sb., nově mohly být jesle provozovány dle pravidel o živnostenském podnikání. Tato změna ovšem pro obce znamenala řadu problémů ohledně definice provozu jeslí a zajištění jejich financování. Bylo stanoveno přechodné období do 31. 3. 2013 na základě zákona o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování č. 372/2011 Sb., který byl účinný od 1. 4. 2012. Do tohoto stanoveného data přechodného období musel být provoz jeslí jako zdravotnického zařízení ukončen.⁷⁴

Poslední změna rodičovského příspěvku v tomto období proběhla v roce 2012, kdy byl změněn rozhodný okamžik pro zvolení podoby příspěvku na základě zákona č. 366/2011 Sb. U zvýšené a základní výměry bylo možné změnit podobu příspěvku po uplynutí doby 3 kalendářních měsíců. U snížené výměry tato možnost absentovala.⁷⁵

Vláda za svého působení změnila podmínky pro rodičovský příspěvek, který se nově místo k pevným měsíčním hodnotám vztahoval k variabilním pásmům. Rodiče byli zařazeni do jednotlivých pásem na základě velikosti příjmu. Změna se také týkala časových úseků délky čerpání, které nyní závisely na individuálně vypočítané částce příspěvku. Díky tomu mohli rodiče na základě výše svého příjmu čerpat celkovou částku rychleji a lépe si tak naplánovat celkovou dobu pobírání příspěvku.

1.6.1.5. Volební období 2013 až 2017

Vítězem parlamentních voleb se stala opět sociální demokracie. Koalice byla tvořena sociální demokracií, hnutím ANO a lidovci. Ideově lze tuto vládu považovat za středově zaměřenou. V programovém prohlášení se vláda zavazuje pro ustanovení komise, která zpracuje návrh dlouhodobého řešení rodinné politiky v České republice. Dále stanovila podporu rovnosti mužů a žen a rozvíjení kapacit předškolních zařízení.⁷⁶

⁷⁴ Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2018

⁷⁵ Zákon č. 366/2011 Sb.

⁷⁶ Vláda ČR, 2014

Během působení této vlády začaly vznikat nové dokumenty, které zpracovávaly vládní strategii. Jednalo se o koncepci sociálního bydlení pro období let 2015 až 2025, Národní strategii prevence násilí na dětech do roku 2018 a Vládní strategii rovnosti žen a mužů v České republice na léta 2014–2020. Zároveň vznikl na Ministerstvu práce a sociálních věcí nový orgán pro diskuzi odborníků různých vědních odvětví nazvaný Odborná komise pro rodinnou politiku. Úkolem tohoto orgánu bylo zhodnocení současného stavu podpory rodin státem a příprava opatření, která by zlepšila postavení rodiny ve společnosti. Jeho přínosem se stala i nová Zpráva o rodině z roku 2017, kterou se snažil navázat na předchozí dokument Národní zprávy o rodině vydaný v roce 2004.⁷⁷

S cílem rozvoje kapacit předškolních zařízení vláda schválila v roce 2014 zákon č. 247/2014 Sb. o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině.⁷⁸ Díky tomuto zákonu mohly být nově zřizovány dětské skupiny jako forma předškolní péče o děti, která sloužily jako alternativa k mateřským školkám a upadajícím jeslím. Podmínky pro tato zařízení ještě upřesnila novela zákona č. 127/2015 Sb. o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině v roce 2015.⁷⁹

Výraznou změnu v rámci předškolního vzdělávání představovala novela školského zákona č. 178/2016 Sb. Díky této změně byly děti povinné absolvovat ročník mateřské školky ve věku pěti let. Zároveň bylo zajištěno přednostní přijímání dětí ve věku čtyř a pěti let do mateřských školek, aby bylo možné tento zákon plnit.⁸⁰

Rodičovský příspěvek doznal dalších změn v roce 2017. K těmto změnám došlo na základě zákona č. 200/2017 Sb., kterým bylo upraveno určení podmínek pro rozdělení žadatelů o příspěvek. Byla také zrušena snížená výměra. Rodičovský příspěvek byl vyplácen ve dvou variantách. Zůstala zvýšená výměra, která byla určena jako 30násobek 70 % denního vyměřovacího základu. Pokud tato částka přesáhla 7 600 Kč, měl rodič nárok na tuto částku příspěvku nebo menší. Nejdelší možná doba čerpání rodičovského příspěvku byla stanovena na 4 roky.⁸¹

⁷⁷ Kuchařová a kol., 2017

⁷⁸ Zákon č. 247/2014 Sb.

⁷⁹ Zákon č. 127/2015 Sb.

⁸⁰ Zákon č. 178/2016 Sb.

⁸¹ Zákon č. 200/2017 Sb.

Podporu pro účast otců na rodičovské dovolené představovalo přijetí otcovské dovolené. Doba této dovolené činila 1 týden. Po dobu otcovské dovolené se otci vyplácel příspěvek v hodnotě 70 % denního vyměřovacího základu. Nastala v období, které si otec určil, v rozmezí 6 týdnů od narození dítěte.⁸² Díky této dovolené si mohl otec osvojit péči o dítě a potenciálně se zvýšila šance o převzetí péče o dítě na rodičovské dovolené otcem.

Vláda v rámci své činnosti přijala opatření pro podporu rozvoje předškolního vzdělávání za pomoci vzniku tzv. dětských skupin. V roce 2016 poté přišla s projektem mikrojeslí, který nebyl legislativně ukotven a řídil se dle stanovených pravidel projektu.⁸³ Přijala také novelu školského zákona, ve které zavedla povinnou docházku pro děti ve věku pěti let. Dále pak upravila pravidla rodičovského příspěvku, v nichž změnila počet pásem čerpání a výpočet částky.

1.6.2. Institucionální vývoj ve Švédsku

Tato sekce sleduje proměny politického vedení země a změny, které vládnoucí politici implementovali do praxe v rámci rodinné politiky během sledovaného období ve Švédsku. Díky tomu je možné uvážit význam jednotlivých změn pro vývoj systému rodinné politiky a jeho vlivu na obyvatele.

Hodnoty příspěvků a dávek jsou vyjádřeny ve švédských korunách. Proti převodu na jinou měnu je zde důvod vypovídající hodnoty původní měny. Ceny ve Švédsku v lokální měně byly podobné jako ceny v České republice.

1.6.2.1. Volební období 1998 až 2002

První sledovanou vládu tvořili sociální demokraté, kteří vládli menšinově. Tato vláda pokračovala v podpoře politiky sociálního státu. V rámci prosazení svého programu v parlamentu spolupracovali se zelenými a levicovou stranou. Na základě tohoto složení lze tuto vládu považovat za levicovou.⁸⁴

⁸² Zákon č. 148/2017 Sb. § 38a

⁸³ MPSV, 2016

⁸⁴ Sweden, 2015

V roce 2000 schválil parlament balíček reforem zaměřených na úpravu rodinné politiky. Cílem těchto reforem bylo zlepšení dostupnosti předškolní péče a volnočasových center. Představovaly důležitý krok k vládnímu cíli bezplatné péče pro děti, která by byla dostupná pro všechny občany. V rámci těchto změn byla schválena maximální výše poplatku za využití předškolních zařízení od roku 2002. Tato částka byla stanovena ve výši 1–3 % rodinného příjmu, ale zároveň byl stanoven pro tuto částku strop. Vymáhání tohoto poplatku záleželo na oblastním zřizovateli předškolního zařízení.⁸⁵

Od roku 2001 měli nezaměstnaní rodiče nárok na umístění jejich dítěte do zařízení předškolní péče. Jednalo se o děti ve věku od jednoho roku do pěti let. Následně tato možnost platila i pro rodiče na rodičovské dovolené od roku 2002.⁸⁶ Došlo také k úpravě základní sazby rodičovského příspěvku z 60 na 120 švédských korun za den. Maximální délka rodičovského příspěvku se zvýšila ze 450 dní na 480. Sazba příspěvku určená pro posledních 90 dní zůstala na 60 korunách na den.⁸⁷

Vláda se tedy v rámci své rodinné politiky snažila zpřístupnit předškolní péči pro nejširší možný segment obyvatel. Přenechání rozhodnutí o zavedení poplatku na lokálního poskytovatele představovalo způsob, jakým vláda mohla zajistit dodatečné financování zařízení předškolní péče, aniž by musela poplatek vynucovat plošně po všech rodičích využívajících tato zařízení. Zpřístupnění péče o děti pro rodiče, kteří jsou nezaměstnaní či na mateřské dovolené, představovalo krok, díky kterému mohli rodiče věnovat svoji energii jiným aktivitám pro svůj rozvoj, než je péče o potomka.

1.6.2.2. Volební období v letech 2002 až 2006

V tomto volebním období pokračovala vláda sociální demokracie za kooperace zelených a levicové strany. Stejně jako v předchozím volebním období lze tuto vládu považovat za levicově orientovanou.⁸⁸

V rámci pokračování zavádění reforem rodinné politiky, schválených v minulém volebním období, byla zavedena univerzální bezplatná předškolní docházka pro děti ve věku čtyř a pěti let. Rozsah poskytované služby představoval alespoň 525 garantovaných hodin ročně

⁸⁵ Skolverket, 2018, s.15 odst. 2

⁸⁶ Skolverket, 2018, s.15 odst. 3

⁸⁷ Riksförsäkringsverket, 2003, s. 89

⁸⁸ Sweden, 2015

pro dítě. Orgány lokální správy byly povinny zajistit poskytování této služby pro děti. Docházka dětí do předškolního zařízení v rámci této změny nebyla povinná.⁸⁹ Zároveň došlo ke zvýšení otcovské výměry v rámci rodičovského příspěvku na celkových 60 dní z původních 30. Zvýšila se i maximální doba příspěvku, která tento časový nárůst reflektovala.⁹⁰

Publikace „Matka, otec, dítě – čas a peníze“ byla vydána v roce 2003 vládou agenturou sociálních služeb Försäkringskassan. Tato zpráva se věnovala tématu rodiny a jejího vztahu mezi příjmem a volným časem. Deklarovala zde potřebu podpory rodin v rámci rodičovství, neboť v této době stoupala finanční spotřeba a zmenšovaly se možnosti příjmu rodičů z důvodu časové náročnosti péče o dítě. Dále rekapitulovala dosavadní činnost vlády v rámci rodinné politiky a hodnotila její účinky.⁹¹

V roce 2004 také došlo k navýšení minimálního denního příspěvku pro rodiče na 180 korun. Tato částka platila pro prvních 390 dní rodičovského příspěvku.⁹² Na tuto změnu navázala další změna v roce 2006, kdy došlo k upravení minimální částky vyplácené po přečerpání 390 dnů příspěvku. Tato částka byla stanovena na 180 korun denně.⁹³

Během druhého období vlády sociálních demokratů pokračovaly reformy předškolní péče, která byla zpřístupňována široké veřejnosti. Zdvojnásobením otcovské části příspěvku se stát snažil motivovat otce pro větší participaci na péči o potomka.

1.6.2.3. Volební období 2006 až 2010

Tyto volby přinesly výraznou změnu pro politickou scénu. K vládě se dostala pravicově centristická koalice umírněných, strany středu, liberálů a křesťanských demokratů. Jednalo se o první jinou než sociálnědemokratickou vládu po 12 letech.⁹⁴

Došlo k úpravě určení horní hranice příspěvku. Od roku 2008 byla stanovena na desetinásobek základní stanovené ceny. Tato základní cena byla vypočítána na základě změn v cenové hladině. Výpočet byl založen na indexu spotřebitelských cen a stanoven

⁸⁹ Skolverket, 2018, s. 16, odst.4
⁹⁰ Riksförsäkringsverket, 2003, s. 89
⁹¹ Riksförsäkringsverket, 2003
⁹² Riksförsäkringsverket, 2004
⁹³ Försäkringskassan, 2008.
⁹⁴ Sweden, 2015

na celý kalendářní rok.⁹⁵ Významným počinem vlády pro oblast rodinné politiky bylo znovuzavedení příspěvku pro rodiny na výchovu dětí v rámci municipalit. Díky této reformě měly městské samosprávy od roku 2009 možnost vyplácet příspěvek ve výši až 3 000 korun měsíčně těm rodičům, kteří měli dítě ve věku od jednoho do tří let a nevyužívali veřejných zařízení určených pro péči o děti. Jednalo se o předškolní zařízení, která poskytovala péči dětem ve věku od jednoho do pěti let. Zároveň mohli tento příspěvek poskytnout rodičům, kteří vyčerpali přes 250 dní ze své rodičovské dovolené. Tento příspěvek nemohl být využit souběžně s rodičovským příspěvkem.⁹⁶

Změna vlády přinesla nové podněty v rámci tvorby rodinné politiky. Vláda se snažila odlehčit zátěž předškolních zařízení zavedením příspěvku pro rodiče. Dalším možným výkladem zavedení tohoto příspěvku byla snaha o vytvoření odpovědnosti rodiče vůči svému dítěti, neboť dosavadní model rodinné politiky propagoval co možná nejrozšířenější předškolní péči a sejmutí ekonomické a časové zátěže z rodiče.

1.6.2.4. Volební období v letech 2010 až 2014

Kabinet středo-pravicové koalice pokračoval ve vládě i v tomto volebním období. Ve volbách však tyto strany nedosáhly stejného úspěchu jako v minulosti a musely vládnout menšinově.⁹⁷

Změnou v rámci sociální politiky byla úprava bonusu rovnoprávnosti pohlaví v roce 2012. Neměl fungovat jako daňové zvýhodnění, ale byl vyplácen v rámci rodičovského příspěvku ve formě nezdaněného příjmu. S touto úpravou byla představena možnost pro rodiče využít „zdvojené dny“. V jejich rámci měli rodiče možnost být doma společně s dítětem. Podmínkou pro jejich využití byla maximální doba 30 dnů a časový interval do 1 roku dítěte.⁹⁸

V roce 2013 došlo také k úpravě nastavení sdílené péče v rámci rodičovského příspěvku. Každý z rodičů měl nárok na polovinu z celkového počtu vyhrazených dní. Kromě striktně daných 60 vyhrazených dní mohli rodiče přesouvat své dny rodičovské dovolené mezi

⁹⁵ Försäkringskassan, 2009.

⁹⁶ SFS 2008: 307 Act on Municipal Custody Allowance

⁹⁷ Sweden, 2015

⁹⁸ Försäkringskassan, 2012

sebou. Pouze jeden z rodičů mohl být příjemcem rodičovského příspěvku ve zvoleném časovém úseku.⁹⁹ Došlo také k navýšení minimální vyplácené částky na 225 korun. Tato částka byla vyplácena po většinu doby rodičovské dovolené. Částka určená pro zbývajících 90 dní rodičovského příspěvku byla zachována na hodnotě 180 korun. V roce 2014 byla stanovena nová pravidla pro děti narozené v tomto roce. Zvýšila se doba možného čerpání rodičovského příspěvku až do věku 12 let dítěte nebo do té doby, kdy dítě dokončilo 5. ročník základní školy. Zároveň však mohli rodiče čerpat maximálně 96 dní pro děti, které dosáhly věku čtyř let.¹⁰⁰

Za nejvýznamnější změnu, která nastala ve vládě rodinné politiky v průběhu tohoto období, lze označit vznik tzv. zdvojených dnů. Jejich využitím si mohli partneři vyzkoušet společnou péči o svého potomka. Díky tomu vznikla šance, že po vyčerpání tohoto benefitu se otec rozhodne zůstat v domácnosti a pečovat o dítě, neboť pro něj již bude celodenní péče o dítě empiricky podloženou činností.

1.6.2.5. Volební období 2014 až 2018

Volby v roce 2014 představovaly návrat sociálních demokratů do vlády, přičemž utvořili vládní koalici se Stranou zelených. Protože se vládním stranám nepodařilo ve volbách získat nadpoloviční většinu hlasů, jedná se o levicově orientovanou menšinovou vládu.¹⁰¹

Vláda zvýšila v roce 2016 počet vyhrazených dní pro rodiče o dalších 30 dní na celkových 90 dní. Tato změna se vztahovala na děti narozené od roku 2016. V tomto roce také vláda připravila podporu pro lokální oblastní správy. Tato finanční podpora se zaměřila na financování letních aktivit pro děti. Podmínkou pro její získání bylo poskytování těchto letních aktivit zdarma. Jednalo se o 3letý program, který bude probíhat až do roku 2019. Vláda se tímto snažila předejít letnímu omezování provozu předškolních zařízení.¹⁰²

V roce 2017 došlo k úpravám podmínek v rámci předškolních zařízení. Byla navýšena maximální výše měsíčního poplatku. Zároveň si mohl poskytovatel předškolního zařízení

⁹⁹ Försäkringskassan, 2013

¹⁰⁰ Försäkringskassan, 2014, s.22

¹⁰¹ Sweden, 2015

¹⁰² Doe, 2017, odst.19

zažádat o vládní podporu, pokud chtěl provozovat třídy s nižším počtem dětí, a díky tomu poskytovat kvalitnější výuku.¹⁰³

Vláda sociálních demokratů připravila v průběhu tohoto období řadu nových návrhů a opatření pro podporu rodinné politiky. Zvýšení vyhrazených dnů pro oba rodiče cílilo především na otce, neboť cílem bylo motivovat je k vyšší participaci na péči o dítě. Pro ženy toto navýšení nehrálo zásadní roli. Důsledkem této změny byla snižovaná společná doba příspěvku, kterou si mohli partneři přesouvat mezi sebou.

2. Analytická část

2.1. Vývoj rodinné politiky v České republice

Pro zachycení vývoje rodinné politiky je tato kapitola rozdělena na pět částí: První část je věnována vývoji rodičovského příspěvku a jeho poměru k mediánové mzdě. Cílem této části je popsat vliv tohoto příspěvku na ekonomickou situaci rodiny a jakým způsobem může ovlivnit rozhodování rodičů a jak jsou celkově rozděleni rodiče pobírající rodičovský příspěvek. Druhá část se zabývá problematikou gender pay gapu a jeho vlivu na rozhodování rodiny. Třetí část pojednává o finančních nástrojích státu sloužících jako podpora rodin. Čtvrtá část se zabývá zkoumáním systému předškolní péče. Je zde věnován prostor analýze využití předškolních zařízení zajišťovaných státem a nevládními organizacemi a jejich možnému využití jako prostředku pro urychlení návratu rodičů do zaměstnání. Závěrečná část zkoumá vývoj částečných úvazků v České republice.

Na začátku sledovaného období byl rodičovský příspěvek definován a vyplácen jako dávka státní sociální podpory.¹⁰⁴ Návrat rodiče do zaměstnání byl umožněn na základě zákoníku práce po ukončení rodičovské dovolené rodiče.¹⁰⁵ Dle zákona o školských zařízeních byly předškolními zařízeními v této době mateřské a speciální mateřské školy.¹⁰⁶

¹⁰³ Doe, 2017, odst. 8 a 9

¹⁰⁴ Zákon č. 117/1995 Sb.

¹⁰⁵ Zákon č. 65/1965 Sb., § 147

¹⁰⁶ Zákon č. 76/1978 Sb. § 3

2.1.1. Vývoj rodičovského příspěvku

Výše rodičovského příspěvku kolísala v průběhu let v závislosti na alteracích proměnných, které určovaly jeho výši. Je zde zachycen vývoj výše rodičovského příspěvku a následně jeho porovnání oproti mediánové mzdě. Mediánová mzda byla zvolena jako přesnější ukazatel skutečného příjmového stavu společnosti oproti mzdě průměrné, která podléhá vychýlení extrémními hodnotami. Díky tomuto poměru je následně možné posoudit, zda je výše rodičovského příspěvku dostatečná pro ekonomickou stabilitu rodiče. Cílem zachycení tohoto vývoje je snaha určit, zda má výše rodičovského příspěvku vliv na určení partnera, který bude pečovat o potomka v rámci rodičovské dovolené.

Vývoj můžeme rozdělit mezi dvě zásadní etapy, a to do roku 2006 a od roku 2007. V prvním období závisel rodičovský příspěvek na částkách životního minima a velikosti koeficientu stanoveného v zákoně o státní sociální podpoře. Ke změnám docházelo přes úpravy zákona o životním minimu v podobě zvýšení částky životního minima či změnou koeficientu stanoveného v zákoně o státní sociální podpoře. Rodičovský příspěvek byl tedy v tomto období nezávislý na příjmu rodiče.

Druhá etapa vývoje rodičovského příspěvku byla zahájena změnou způsobu výpočtu příspěvku v roce 2007. Stát nabízel několik možností za předpokladu splnění stanovených podmínek. Výběr možností byl sestaven ze zvýšené, základní a snížené výměry.

Následující tabulka zachycuje vývoj rodičovského příspěvku v jeho původní podobě před změnou způsobu výpočtu.

Tabulka č. 1: Vývoj rodičovského příspěvku v letech 2000 až 2006

Rok	Částka potřebná k zajištění výživy (Kč měsíčně)	Koeficient	Rodičovský příspěvek (Kč měsíčně)
2000	2 190	1,10	2 409
2001	2 320	1,10	2 552
2002	2 320	1,10	2 552
2003	2 320	1,10	2 552
2004	2 320	1,54	3 573
2005	2 360	1,54	3 634
2006	2 400	1,54	3 696

Zdroj: Vlastní zpracování z dat MPSV a ČSÚ

Výše rodičovského příspěvku se v počátku tohoto období měnila pouze kosmeticky na základě změn výše životního minima. Výraznější nárůst výše příspěvku představovala až změna výpočetního koeficientu od roku 2004.

Za výhodu nastavení rodičovského příspěvku tímto způsobem lze označit nenáročnost pro rodiče z hlediska určování výše příspěvku. Díky jednotné hladině byl nastolen obraz principu rovnosti mezi jednotlivými účastníky systému. Problémem této jednotné hladiny rodičovského příspěvku je skutečnost, že rodič nemá možnost výši této dávky nijak změnit, a nemá tedy ani motivaci pro osobní zlepšení a rozvoj v daném okamžiku. Teoreticky by rodič mohl před nástupem na rodičovskou dovolenou vykonávat co nejméně náročné zaměstnání, neboť jeho následnou výši příspěvku to neovlivní. Protiargumentem k této tezi může být skutečnost příjmové motivace rodiče. Ačkoliv nemá rodič možnost ovlivnit výši příjmu v rámci pobírání rodičovského příspěvku, stále je jeho racionálním ekonomickým zájmem maximalizovat svůj příjem, a tedy působit v takovém zaměstnání, které ho náležitě ohodnotí. Zde by poté záleželo, zda jeho užitek z vyšší dosažené mzdy převyší užitek z většího dosaženého pohodlí.

Vývoj rodičovského příspěvku a jeho vztah k mediánové mzdě je důležitý pro určení motivace rodiče vykonávat výdělečnou činnost v rámci pobírání rodičovského příspěvku. Při nižší hladině příspěvku, a tedy větším propadu příjmů jedince, lze očekávat vyšší motivaci rodiče svoji ekonomickou situaci zlepšit. Zároveň větší rozpočet rodiče představuje nižší stupeň závislosti na svém okolí. Jedinec, který je finančně nezávislý, bude pravděpodobně mnohem méně zranitelný a zneužitelný svým okolím. Dle teorie New Home Economics a vyjednávacího modelu separátních sfér jedinec díky zvýšení svého příjmu zároveň zvyšuje svoji váhu v rodině a tím i zlepšuje svoji vyjednávací pozici. Ačkoliv to není přímým tématem této práce, má tento faktor šanci snížit riziko finančního nebo fyzického domácího zneužívání partnerů.

Tabulka č. 2: Vývoj rodičovského příspěvku k mediánovému příjmu v letech 2000 až 2006

Rok	Rodičovský příspěvek (Kč/měsíc)	Mediánový příjem (Kč/měsíc)	Rodičovský příspěvek (% z mediánu)
2000	2 409	13 100	18,39
2001	2 552	14 139	18,05
2002	2 552	15 542	16,42
2003	2 552	16 707	15,28
2004	3 573	17 706	20,18
2005	3 635	18 589	19,55
2006	3 635	17 589	20,67

Zdroj: Vlastní zpracování z dat MPSV a ČSÚ

Z vývoje výše rodičovského příspěvku a jeho poměru k mediánové mzdě v tomto období lze usoudit, že mzdový propad byl velmi výrazný. Vývoj rozdílu částky rodičovského příspěvku a mediánového příjmu byl způsoben fixním nastavením rodičovského příspěvku a volně se pohybující mediánovou mzdou, která byla určena aktuální mzdovou situací na trhu práce. Za nevýhodu tohoto nastavení lze označit délku legislativního procesu a potřebu neustálého sledování a odhadu vývoje ekonomiky. Náhlé změny ekonomiky, které představuje např. prudký růst inflace, by pro rodiče znamenaly znatelnou devaluaci jejich rozpočtu. Možným řešením je navázání dávky na parametr, podle kterého se bude následně výše dávky pohybovat. Tento parametr by mohl být procentuální část mediánové či průměrné mzdy. Díky tomu by došlo k poklesu transakčních nákladů spojených s legislativním procesem potřebným pro změnu velikosti příspěvku.

Druhá etapa vývoje rodičovského příspěvku byla zahájena reformou, která vstoupila v platnost v roce 2007. Výše rodičovského příspěvku byla nově navázána na 40 % z průměrné mzdy. Stav pro rok 2007 vypadal díky těmto změnám následovně. Stanovený poměr průměrné mzdy dosahoval hodnoty 40 % a výše měsíčního rodičovského příspěvku činila 7 582 Kč.

Změna nastavení výpočtu příspěvku přinesla výrazné zvýšení částky, kterou rodič dostával. Díky navázání příspěvku na průměrnou mzdu se zlepšila možnost autonomní činnosti příspěvku bez nutnosti zásahu vlády pro úpravu jeho výše. Díky této změně bylo možné očekávat i zlepšení poměru částky příspěvku oproti mediánové mzdě.

Tabulka č. 3: Poměr rodičovského příspěvku k mediánovému příjmu v roce 2007

Rok	Rodičovský příspěvek (Kč/měsíc)	Mediánový příjem (Kč/měsíc)	Rodičovský příspěvek (% z mediánu)
2007	7 582	18 901	40,11

Zdroj: Vlastní zpracování z dat MPSV a ČSÚ

V tomto přepočtu pozorujeme výrazný posun hodnoty poměru, kde se celkový rozdíl mediánového příjmu a rodičovského příspěvku výrazně snížil. Zatímco v roce 2006 dosahovala výše příspěvku pouze přibližně 20 % hodnoty mediánové mzdy, v roce 2007 se tento poměr zvýšil na 40 %. Snížení rozdílu mezi příjmem pracujícího člověka a rodičem pobírajícím příspěvek mohlo vytvořit prostor pro zapojení pracujícího partnera do rodičovské dovolené a případné prostrídání partnerů díky nižšímu příjmovému poklesu.

V roce 2008 došlo k celkové proměně struktury rodičovského příspěvku. Byl rozdělen na sníženou, základní a zvýšenou výměru. Částka příspěvku vyplácená rodiči byla určena na základě velikosti peněžité pomoci v mateřství. Pro přiblížení způsobu vyplácení dávky rodičovského příspěvku slouží následující tabulka, která zachycuje jeho vývoj. Hodnoty snížené výměry v tabulce jsou ty, na které se výše snížené výměry naváže po uplynutí doby stanovené zákonem. Do roku 2010 to byl 21. měsíc věku dítěte, od roku 2011 je hranice nastavena na 9. měsíc věku dítěte. V posledním roce sledovaného období dochází k poslední proměně rodičovského příspěvku, ve které je zrušena snížená výměra a upravena hranice čerpání zvýšené výměry.

Tabulka č. 4: Vývoj rodičovského příspěvku v letech 2008 až 2017

Rok	Snížená výměra (Kč měsíčně)	Délka pobírání snížené výměry	Základní výměra (Kč měsíčně)	Délka pobírání základní výměry	Zvýšená výměra (Kč měsíčně)	Délka pobírání zvýšené výměry
2008	3 600	4 roky	7 600	3 roky	11 400	2 roky
2009	3 600	4 roky	7 600	3 roky	11 400	2 roky
2010	3 600	4 roky	7 600	3 roky	11 400	2 roky
2011	3 600	4 roky	7 600	3 roky	11 400	2 roky
2012	3 800	4 roky	max. 7 600	cca. 3 roky	max. 11 500	cca. 2 roky
2013	3 800	4 roky	max. 7 600	cca. 3 roky	max. 11 500	cca. 2 roky
2014	3 800	4 roky	max. 7 600	cca. 3 roky	max. 11 500	cca. 2 roky
2015	3 800	4 roky	max. 7 600	cca. 3 roky	max. 11 500	cca. 2 roky
2016	3 800	4 roky	max. 7 600	cca. 3 roky	max. 11 500	cca. 2 roky
2017	*	*	max. 7 600	max. 4 roky	max. 70 % 30násobku DVZ**	*

Zdroj: Vlastní zpracování z dat MPSV a ČSÚ

* Pro dané období již zvolené rozdělení neplatí

** Denní vyměřovací základ

Nové rozdělení rodičovského příspěvku přineslo rozštěpení výše dávky nejdříve na 3 hodnoty v závislosti na zvolení výměry. Následně byla částka příspěvku od roku 2012 variabilní v rámci možností pásma, které měl rodič zvolen. Díky této změně mohl rodič ovlivnit výši a rychlost čerpání příspěvku.

Poměr mezi jednotlivými pásmy rodičovského příspěvku oproti mediánové mzdě je tu značně proměnlivý. Ovšem lidé, kteří pobírali sníženou výši výměry rodičovského příspěvku, se svým původním příjmem mediánové mzdě neblížili, proto jejich reálný příjmový propad nebyl tak značný, jak je zachyceno v tabulce.

Tabulka č. 5: Vývoj rodičovského příspěvku ku mediánovému příjmu v letech 2008 až 2017

Rok	Rodičovský příspěvek			Mediánový příjem (Kč/měsíc)	Rodičovský příspěvek (% z mediánu)		
	snížená výměra	základní výměra	zvýšená výměra		snížená výměra	základní výměra	zvýšená výměra
2008	3 600	7 600	11 400	20 635	17,45	36,83	55,25
2009	3 600	7 600	11 400	21 169	17,01	35,90	53,85
2010	3 600	7 600	11 400	21 559	16,70	35,25	52,88
2011	3 600	7 600	11 400	22 026	16,34	34,50	51,76
2012	3 800	7 600	11 500	21 890	17,36	34,72	52,54
2013	3 800	7 600	11 500	22 153	17,15	34,31	51,91
2014	3 800	7 600	11 500	22 667	16,76	33,53	50,73
2015	3 800	7 600	11 500	23 728	16,01	32,03	48,47
2016	3 800	7 600	11 500	25 076	15,15	30,31	45,86
2017	*	7 600	19 124	27 320	*	27,82	70

* V roce 2017 snížená výměra neexistovala

Zdroj: Vlastní zpracování z dat MPSV a ČSÚ

Ze sledovaných hodnot je patrné, že skupina lidí ve zvýšené výměře nezaznamenala tak výrazný příjmový propad. Výše částky, z níž se příspěvek čerpá, je přibližně stejná pro všechny skupiny výměr. Rozhodujícím aspektem je zde tedy čas, po který rodič tento příspěvek čerpá. Protože výše příspěvku rodičů v základní a snížené výměře byla poměrně nízká a trvala po dlouhý časový úsek, mohli tito rodiče usoudit, že se jim nevyplatí pobírat rodičovský příspěvek po celou dobu jeho potenciálního trvání. V případě možnosti umístění svého potomka do zařízení předškolní péče a získání zaměstnání, kdy náklady této služby a případná ztráta rodičovského příspěvku nebudou převyšovat užitek získaný z návratu do zaměstnání, je předpoklad, že rodič tuto volbu učiní.

Způsob vyplácení příspěvku na základě předchozí mzdy lze považovat za vhodnější způsob než pevně stanovenou hladinu identickou pro všechny osoby. Možnost ovlivnit výše a délky trvání rodičovského příspěvku je velkým přínosem této změny, neboť umožňuje rodičům vhodně naplánovat rodičovskou dovolenou. Do budoucna je vhodné celkové zrušení nebo alespoň další snížení spodní hranice délky pobírání příspěvku. Je zde sice riziko téměř okamžitého vyčerpání celkové částky příspěvku nezodpovědnými rodiči, ale to by neměl být důvod neumožnit většině možnost optimálního nastavení rodičovského příspěvku. Možným řešením tohoto problému je odstranění celkové fixní částky, ze které je rodičovský příspěvek vyplácen. Příspěvek může být vyplácen jako doposud, ale bude záležet pouze na daném člověku, jak dlouho ho bude chtít pobírat. Možnost kdykoliv přerušit čerpání příspěvku má rodič již dnes také. Zároveň si je však

vědom částky, na kterou má v rámci rodičovského příspěvku nárok. Je možné, že při absenci této částky by byl rodič schopen více racionálně uvažovat a vyčíslit si možné přínosy a zápory pobírání rodičovského příspěvku, neboť by v jeho kalkulaci tato částka nefigurovala.

2.1.1.1. Poměr rodičů na rodičovské dovolené

Celkové rozložení rodičů na rodičovské dovolené je ovlivněno mnoha faktory, jedná se o sociologické vlivy zvyklostí obyvatelstva a zároveň ekonomický faktor, kdy rodiče musí vyhodnotit, který z nich půjde na rodičovskou dovolenou se svým potomkem. Každý z těchto faktorů má svoji hodnotu a výsledné rozhodnutí rodičů je na nich závislé. Pro určení mzdové závislosti je zapotřebí konkrétních dat rodičů, kteří čerpají rodičovský příspěvek, bohužel tato data nejsou k dispozici. Veřejné jsou hodnoty finálního rozložení rodičů v rámci pobytu na rodičovské dovolené.

Následující tabulka zachycuje vývoj rozložení rodičů v České republice v rámci rodičovské dovolené:

Tabulka č. 6: Poměr rozdělení rodičů na rodičovské dovolené

Rok	Počet žen (v tis.)	Počet mužů (v tis.)	Celkem (v tis.)	Ženy na rodičovské dovolené (%)	Muži na rodičovské dovolené (%)
2001	263,6	2,1	265,7	99,21	0,79
2002	254,7	2,3	257,0	99,11	0,89
2003	259,1	2,4	261,5	99,08	0,92
2004	276,3	3,4	279,6	98,82	1,22
2005	289,4	4,1	293,6	98,57	1,40
2006	304,0	4,2	308,2	98,64	1,36
2007	337,7	4,9	342,6	98,57	1,43
2008	353,6	6,3	359,9	98,25	1,75
2009	356,5	6,0	362,5	98,34	1,66
2010	331,5	5,4	336,9	98,40	1,60
2011	317,5	5,8	323,3	98,21	1,79
2012	301,4	5,3	306,7	98,27	1,73
2013	287,6	5,2	292,8	98,22	1,78
2014	273,5	5,1	278,6	98,17	1,83
2015	272,3	5,2	277,4	98,16	1,87
2016	269,3	5,2	274,5	98,11	1,89
2017	273,5	5,1	278,6	98,17	1,83

Zdroj: Vlastní zpracování z dat MPSV

Rodičovská dovolená v České republice je na základě těchto hodnot stále doménou žen. Během sledovaného období proběhly úpravy podmínek pro čerpání dávek, které měly potenciál tento stav změnit, ale na výsledných hodnotách zde jejich vliv vidět není. Jedná se o změnu započítávání rodičovské dovolené do důchodového pojištění na základě rozhodnutí Ústavního soudu v roce 2006. V roce 2007 bylo díky tomu dosaženo rovnoprávnosti žen a mužů. Docházelo také k celkové změně struktury rodičovského příspěvku, přičemž zvláště jeho podoba od roku 2008 mohla motivovat rodiče pro rozdělení péče či přesměrování péče na otce. A to z důvodu možnosti rozdílných rychlostí čerpání částky rodičovského příspěvku. Pokud by otec dosáhl na zvýšenou částku výměry, zatímco matka nikoliv, bylo by pro rodinu teoreticky výhodné rychlejší vyčerpání částky rodičovského příspěvku.

Na základě sledovaných hodnot není možné objektivně stanovit, zda rozhoduje o volbě partnera na rodičovské dovolené ekonomický faktor výše příspěvku. Pro určení této skutečnosti by bylo zapotřebí konkrétních, nikoliv průměrných hodnot. Konkrétní data pro jednotlivé rodiny nejsou pro veřejnost dostupná, je zde tedy pro přiblížení situace využito dat průměrných. Na jejich základě lze vyslovit hypotézu, že výsledné rozdělení mužů a žen není dáno čistě ekonomickými faktory. Ženy sice v celostátním průměru mají menší mzdy než muži, ale dle naměřených hodnot by poté mělo 98 % žen menší mzdu než otec dítěte v případě, pokud by o rozhodnutí na setrvání na rodičovské dovolené rozhodoval čistě ekonomický faktor. Lze předpokládat, že mzdové rozdíly mezi pohlavími nastávají až jako následek pobytu ženy na rodičovské dovolené, díky které mají nižší kvalifikaci než jejich mužská konkurence, která se rodičovské dovolené neúčastnila. Výraznou roli zde tedy pravděpodobně hraje sociologická segmentace společnosti, kdy pro muže není v současnosti celospolečensky přijatelnou činností péče o dítě na rodičovské dovolené. To lze považovat za následek historického vývoje. Ačkoliv došlo během minulého století k emancipaci žen z hlediska jejich zapojení na trhu práce, pozice, kterou mají v rámci péče o dítě a rodinu se výrazně nezměnila.

Změny tohoto stavu je teoreticky možné dosáhnout za využití takových subvencí, které by byly zacílené pouze na muže na rodičovské dovolené. Jednalo by se tedy o pozitivní diskriminaci otců s cílem zvýšit atraktivitu rodičovské dovolené. Další možnost představuje pokus o navržení společenského ideálu takového modelového muže, který

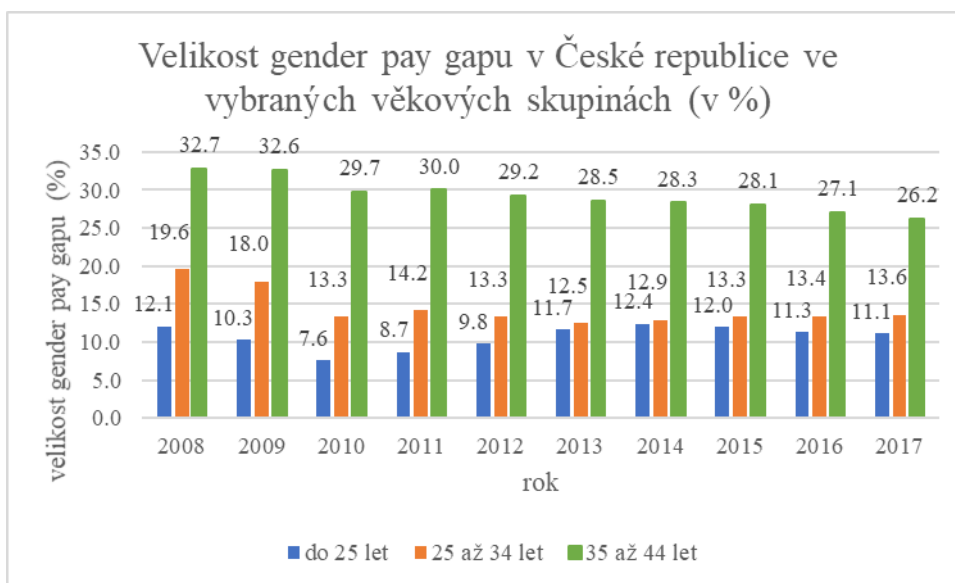
pečuje o své děti a účastní se rodičovské dovolené. Může se tedy jednat o formu ekonomické či sociologické podpory, kterou by bylo možné docílit změn ve společnosti.

2.1.2. Gender pay gap v České republice

Problematika gender pay gapu byla v průběhu let zmiňována jednotlivými vládami. V České republice platí od roku 2009 antidiskriminační zákon, který má bránit diskriminaci a zajišťovat rovné mzdové podmínky pro všechna pohlaví.¹⁰⁷ Mzda je ovšem složená i z variabilních složek, které mohou vytvářet značné rozdíly. Dalším faktorem, který může velikost mzdových rozdílů v České republice podporovat, jsou neúplné informace pracovníků o jejich mzdách. Součástí zaměstnackých smluv bývá část, která označuje výši mzdy zaměstnance jako neveřejnou informaci. Díky tomu je možné pro zaměstnavatele snadněji vyplácet mzdy pro zaměstnance na podobných pozicích.

Vývoj tohoto parametru byl zachycen v letech 2008 až 2017. Jsou zde sledovány věkové skupiny, u kterých je pravděpodobné, že se mohou stát rodiči. Díky tomu je také možné lépe zachytit jednotlivé rozdíly než z celkového průměru v rámci celkové populace a na jejich základě určit, které věkové období má největší potenciál pro střídavou péči rodičů o potomka.

Graf č. 1: Velikost gender pay gapu v České republice

Zdroj: Vlastní zpracování z dat OECD

Z vývoje dat je patrné, že s rostoucím věkem se celkový gender pay gap zvyšuje. Nejmenší rozdíly jsou do věku 25 let, kdy lidé ještě nemají dlouhodobou praxi a rozvinutou kariéru v zaměstnání či podnikání. Pro budoucí rodiče je zde tedy nejvýhodnější mít děti v brzkém věku, pokud plánují střídavou péči o ně, neboť náklady na toto uspořádání nejsou natolik vysoké jako v pozdějším věku. Rozdíl mezi 25. a 35. rokem je více jak dvojnásobný. Zajímavý je také celkový vývoj ukazatele, který je mírně kolísavý. Je možné, že příčinou těchto výkyvů je přesun silnějších populačních ročníků do následující věkové kategorie. Pokud by z této kategorie odešel silný, mzdově vyrovnaný populační ročník a na opačném spektru by byl nahrazen dalším silným ročníkem, ve kterém jsou mzdové rozdíly výrazné, došlo by k vychýlení trendu. Jednoznačný trend je možné pozorovat teprve ve věkové skupině lidí ve věku 35 až 45 let. Tento stav může být způsoben generačním rozdílem, neboť v minulosti nebylo běžné často měnit zaměstnání. Díky tomu vykazoval zaměstnanecký život pracovníka poměrně lineární růst, kdy se jeho mzda postupně zvyšovala s přibývajícím časovým působením v dané společnosti.

2.1.3. Finanční nástroje rodinné politiky

Jako finanční nástroje, které slouží pro podporu běžných rodin a nejsou podmíněny příjmem rodiny, jsou zde využívány nepřímé finanční nástroje. Mohou mít podobu daňových úlev, díky kterým se snaží stát podpořit vybranou činnost. Pro podporu rodin v České republice figuruje v daňovém systému sleva na dani, kterou mohou rodiče využít. Toto zvýhodnění se dělí na slevu za umístění dítěte a daňové zvýhodnění pro poplatníky daně z příjmu fyzických osob.¹⁰⁸

2.1.3.1. Sleva za umístění dítěte

Tuto slevu na dani lze nazvat tzv. školkovným, neboť nárok na ni vzniká za umístění dítěte do předškolního zařízení. Slevu může uplatnit pouze jeden z rodičů, a to do výše minimální mzdy.¹⁰⁹ Stát se snaží za pomoci školkovného snížit náklady rodičů na využití předškolních zařízení a díky tomu umožnit jejich dřívější návrat do zaměstnání.

¹⁰⁸

Zákon č. 586/1992 Sb.

¹⁰⁹

Zákon č. 586/1992 Sb.

2.1.3.2. Daňové zvýhodnění pro poplatníky daně z příjmu fyzických osob

Za pomoci tohoto nástroje se stát snaží snížit finanční zátěž rodičů spojenou s výchovou potomků. Zvyšující se částka za další potomky může sloužit jako motivační prvek pro rodiče mít více dětí. Pokud je nárok na zvýhodnění vyšší než částka daně, vzniká poplatníkovi nárok na daňový bonus. Ten lze formulovat jako pojistku pro rodiče, jejichž příjmy nejsou dostatečně vysoké pro využití této slevy. Celková výše daňového bonusu nemůže přesáhnout částku 60 300 Kč.¹¹⁰

Tabulka č. 7: Daňové zvýhodnění rodičů

Daňové zvýhodnění rodičů	
Počet dětí rodiče	Velikost slevy (Kč/rok)
1	15 204
2	19 404
3 a více	24 204

Zdroj: Vlastní zpracování z dat MPSV

Nevýhodou tohoto řešení je interval, v jakém rodiny tuto slevu mohou získat. Díky roční frekvenci lze tedy tuto částku považovat spíše za jednorázový bonus než pravidelný příspěvek, který by pomáhal rodině pokrývat náklady na běžnou denní činnost jejích členů.

2.1.4. Předškolní péče o děti

Důležitý prvek pro návrat rodiče do zaměstnání představuje předškolní péče pro děti. Ta je rozdělena v České republice mezi jesle a mateřské školy, či zařízení provozovaná na základě živnostenského oprávnění. Péči o děti mohou zajišťovat také sociální služby. Pro ilustraci vývoje a současného stavu předškolního vzdělávání je zde zpracován přehled růstu či úbytku počtu jeslí, mateřských školek a kapacita, kterou poskytují. Důležitým parametrem je také celková populace dětí, které mohou tato zařízení využívat, a jaké je zastoupení dětí v zařízení předškolní péče dle jednotlivých věkových skupin.

Celková populace dětí ve sledovaném období představuje množinu potenciálních klientů předškolních zařízení v závislosti na potřebách rodičů. Tyto informace jsou důležité pro určení kapacit zařízení předškolní péče a pro posouzení, zda jsou kapacitně dostatečné.

¹¹⁰

Zákon č. 586/1992 Sb.

Tabulka č. 8: Věkové rozložení dětské populace v letech 2003 až 2017

Velikost dětské populace dle věkových skupin v rozmezí 0 až 5 let						
Rok	0 let	1 rok	2 roky	3 roky	4 roky	5 let
2003	92 811	91 162	89 256	88 171	89 376	89 697
2004	93 692	93 028	91 301	89 368	88 274	89 501
2005	97 555	93 976	93 126	91 452	89 502	88 403
2006	102 414	97 765	94 062	93 217	91 565	89 641
2007	105 775	102 588	97 834	94 140	93 272	91 657
2008	114 410	106 165	102 988	98 219	94 463	93 596
2009	119 914	114 861	106 518	103 361	98 538	94 785
2010	118 609	120 290	115 180	106 813	103 653	98 791
2011	119 110	121 127	122 775	118 248	108 676	102 848
2012	108 753	119 389	121 285	122 912	118 351	108 766
2013	108 692	109 146	119 504	121 413	122 945	118 385
2014	106 829	109 138	109 287	119 584	121 424	122 960
2015	109 943	108 273	109 591	109 520	119 742	121 515
2016	112 544	111 765	111 538	108 974	110 013	109 815
2017	114 213	113 433	112 137	111 825	109 155	110 169

Zdroj: Vlastní zpracování z dat ČSÚ

Přírůstek obyvatel v průběhu sledovaného období a tím se zvyšoval i počet dětí. Rozdíl mezi lety 2000 a 2017 byl 21 402 dětí, což představovalo celkový nárůst o 23 %. To kladlo vyšší nároky na kapacitu zařízení předškolní péče. K nejvyššímu přírůstku populace došlo v roce 2009, kdy se následně tento populační nárůst přesouval mezi jednotlivými ročníky mateřských škol.

2.1.4.1. Jesle

Následující tabulka zachycuje vývoj a kapacitu jeslí v České republice do roku 2013, kdy přestaly být vedeny jako zdravotnická zařízení:

Tabulka č. 9: Vývoj jeslí v letech 2001 až 2013

Rok	Počet zařízení	Počet míst
2001	59	1 717
2002	58	1 674
2003	59	1 689
2004	58	1 708
2005	54	1 671
2006	48	1 567
2007	49	1 587
2008	48	1 498
2009	46	1 419
2010	46	1 452
2011	45	1 425
2012	44	1 397
2013	31	972

Zdroj: Vlastní zpracování z dat ÚZIS

Celkový počet míst i kapacita jeslí v průběhu let kontinuálně klesala. Z hlediska svého cíle zajištění péče pro děti ve věku do tří let a celkového počtu dětí v této věkové skupině nebyly jesle v případě vzrůstajícího zájmu rodičů schopné tuto poptávku pokrýt. Pokud porovnáme data kapacity jeslí s populačním přírůstkem, dojdeme ke zjištění, že na konci své působnosti v původní podobě nedokázaly jesle pokrýt ani 0,5 % potenciální poptávky z řad rodičů. Možnou budoucnost jeslí představuje přidružení k zařízením, která již nějakou formu předškolní péče poskytují, například k mateřským školám.

2.1.4.2. Dětské skupiny

Jako alternativa k jeslím vznikly od roku 2014 tzv. dětské skupiny. Část jeslí se v dětské skupiny dokonce transformovala. Tyto skupiny nabízejí zázemí pro děti, které dosáhly věku jednoho roku. Služby v rámci těchto zařízení jsou poskytovány minimálně 6 hodin denně. Děti se mohou do dětských skupin přihlásit kdykoliv v průběhu roku. Protože se jedná o neziskovou činnost, má provozovatel možnost nároku pouze na částku pro pokrytí nákladů na vybudování a provoz zařízení. Rodiče, kteří umístí své dítě do dětské skupiny, mají nárok na slevu na dani.¹¹¹

Dětské skupiny nabízejí velkou míru flexibility oproti mateřským školám, neboť je možné se do nich zapsat v průběhu celého roku. Mohou tedy představovat mezistupeň mezi péčí na rodičovské dovolené a nástupem dítěte do mateřské školky. Díky nabízenému časovému rozpočtu umožňují rodičům dítě bezpečně odložit a věnovat se pracovním povinnostem.

V roce 2018 v České republice existovalo 854 dětských skupin, které poskytovaly celkovou kapacitu 11 297 míst pro děti. Působily ve všech 14 krajích, kdy nejvyšší počet poskytovaných míst je v Praze a nejnižší v Karlovarském kraji.¹¹²

2.1.4.3. Mikrojesle

Projekt mikrojeslí byl zahájen počátkem roku 2016. Jedná se veřejnou službu zacílenou na děti ve věku šesti měsíců až čtyř let. V jedné jednotce mikrojeslí mohou být umístěny maximálně 4 děti. Provoz je stanovený na 5 dní v týdnu a 8 hodin denně. Jedná se o placenou službu. V České republice vzniklo celkově 72 poboček mikrojeslí, které se svojí kapacitou zajistily péči až pro 288 dětí denně.¹¹³

Účelem mikrojeslí je poskytovat zázemí a péči dětem ve zvolené věkové kategorii, a tím umožnit rodičům věnovat se pracovní činnosti. Představují zařízení, do kterého je možné umístit dítě již od nejútlejšího věku. Celkově doplňují strukturu předškolní péče tvořenou dětskými skupinami, jeslemi a mateřskými školkami.

¹¹¹ MPSV, 2018a

¹¹² MPSV, 2018b

¹¹³ MPSV, 2018c

Mikrojesle mají z hlediska budoucího vývoje signifikantní potenciál, neboť nabízejí své služby ve značném věkovém rozptýlu, a jsou schopny pokrýt potřeby velké skupiny dětí. Díky nízkému počtu dětí v jedné jednotce mikrojeslí lze předpokládat zajištění vyššího stupně péče o dítě než v zařízeních s větším počtem dětí. Protože se však jedná o zařízení s velmi malou kapacitou, je zapotřebí velkého počtu mikrojeslí pro pokrytí poptávky. Nízká kapacita zařízení také představuje problém v celkové finanční náročnosti projektu a jeho celkové udržitelnosti. Pro zajištění péče větší množině dětí je zapotřebí vysoký počet kvalifikovaného personálu. Díky tomu mikrojesle spíše představují možnost pro rodiče s vysokým příjmem, kteří si mohou tento druh péče dovolit v okamžiku, kdy nebude subvencována státem.

2.1.4.4. Sít' pro rodinu

Tato organizace sdružuje uskupení mateřských center v České republice. Vznikla v roce 2002 a své poslání si stanovila jako úsilí pro posílení občanského života komunity a podporu hodnot rodiny, jakými jsou výchova dětí v lásce či podpora ostatních členů rodiny.¹¹⁴ Mateřská centra většinou nabízejí služby pro rodiny v podobě hlídání dětí či dětských kroužků a aktivity pro rodiče s dětmi. Tím se snaží plnit svůj cíl pro posílení občanského života v dané lokalitě. Představují alternativu ke státem nabízené předškolní péči a pomáhají začleňování rodin do společnosti.

Celkově zde působilo v roce 2018 dohromady 259 mateřských center rozprostřených po celé republice. Jejich největší zastoupení bylo ve Středočeském kraji, kde se nacházelo 47 center. Nejmenší počet byl v Karlovarském kraji, kde jsou celkově 2 centra.¹¹⁵

2.1.4.5. Mateřské školky

Mateřské školky představují základní pilíř předškolního vzdělávání v České republice. Jsou určeny dětem ve věku od tří do šesti let. V současnosti je využívají i děti ve věku jednoho roku. Jsou zřizovány veřejnými i soukromými subjekty. Od 1. 9. 2017 poskytují mateřské školky povinné předškolní vzdělání. Na základě této změny mají při přijímání do školky přednost děti ve věku od čtyř let.¹¹⁶

¹¹⁴ Sít' pro rodinu, 2018

¹¹⁵ Sít' pro rodinu, 2018

¹¹⁶ Zákon č. 561/2004 Sb. § 34

Vývoj počtu zařízení mateřských školek a jejich poskytovaná kapacita je zachycena v následující tabulce.

Tabulka č. 10: Vývoj mateřských školek v letech 2003 až 2017

Rok	Celkový počet mateřských školek	Veřejné	Soukromé	Církevní	Počet dětí v mateřských školkách
2003	5 067	4 973	74	20	286 340
2004	4 994	4 899	75	20	286 230
2005	4 834	4 741	72	21	282 183
2006	4 815	4 720	73	22	285 419
2007	4 808	4 706	77	25	291 194
2008	4 809	4 702	82	25	301 620
2009	4 826	4 702	96	28	314 008
2010	4 880	4 723	126	31	328 612
2011	4 931	4 745	150	36	342 521
2012	5 011	4 778	194	39	354 340
2013	5 085	4 794	249	42	363 568
2014	5 158	4 812	300	46	367 603
2015	5 209	4 828	333	48	367 361
2016	5 209	4 820	340	49	362 653
2017	5 269	4 833	386	50	362 756

Zdroj: Vlastní zpracování z dat MŠMT

Na vývoji zaplnění kapacity mateřských školek můžeme pozorovat reakci provozovatelů na slabší populační ročníky na začátku tohoto sledovaného období, kdy docházelo k uzavírání školek. Následně se však začal opět počet školek a míst, která je poskytovala, navyšovat, aby byl pokryt populační nárůst dětí.

Mateřské školky navštěvují děti různých věkových kategorií. Následující tabulka zachycuje využití mateřských školek mezi jednotlivými věkovými skupinami a poměr k celkové populaci v dané věkové skupině. Jedná se o děti ve věkovém rozmezí od jednoho roku do pěti let.

Tabulka č. 11: Využití mateřských školek v letech 2003 až 2017

Podíl dětí v mateřských školách (v %) dle věku dítěte					
Rok	Věk dítěte v rocích				
	1 rok	2 roky	3 roky	4 roky	5 let
2003	0,0	25,9	81,1	93,2	95,8
2004	0,0	27,1	79,1	95,5	95,2
2005	0,0	25,6	76,0	92,0	97,2
2006	0,0	23,9	77,4	92,4	95,8
2007	0,0	24,2	78,6	92,1	95,2
2008	0,0	25,6	80,5	93,3	93,9
2009	0,0	28,9	78,7	92,9	95,3
2010	0,0	28,7	81,7	89,5	95,9
2011	0,0	25,5	78,2	91,9	94,3
2012	0,0	26,3	74,3	90,2	96,0
2013	0,0	27,7	76,1	86,4	94,0
2014	0,7	34,0	77,0	88,2	89,5
2015	0,9	37,8	82,8	86,4	90,5
2016	0,9	39,3	83,9	91,0	96,4
2017	0,7	39,9	82,1	91,5	95,2

Zdroj: Vlastní zpracování z dat ČSÚ a MŠMT

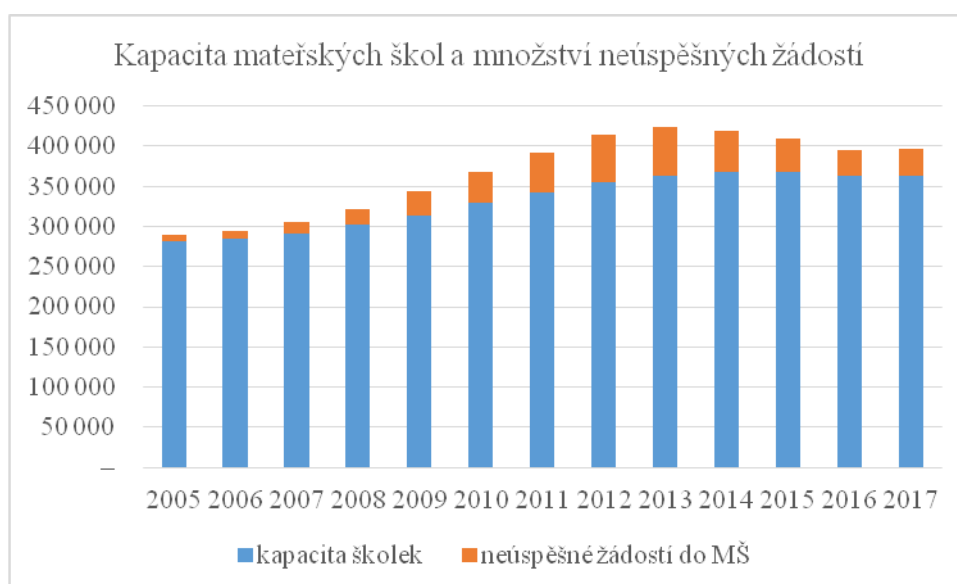
Ačkoliv jsou školky určené primárně dětem ve věku od tří let, navštěvuje je velké množství dětí ve věku dvou let. Od roku 2014 je poté začaly navštěvovat i děti ve věku jednoho roku. Zároveň v roce 2014 skokově narůstá počet dětí ve školkách ve věku dvou let. Zde hrála roli změna právního statutu jeslí, které přestaly být evidovány jako zdravotnická zařízení, a jejich zřizování přešlo na obce, které by je musely financovat ze svého rozpočtu.¹¹⁷ Došlo tedy pravděpodobně k přesunu části dětí, které dříve navštěvovaly jesle, do mateřských škol. V letech 2016 a 2017 dochází k dalšímu nárůstu podílu dětí ve věku dvou let v mateřských školách.

V závislosti na výše uvedených hodnotách o využití mateřských škol dětmi jednotlivých věkových skupin je užitečné pozorovat vývoj nepřijatých žádostí k celkové nedostačující kapacitě školek. Díky tomu lze získat představu o poptávce po předškolním vzdělávání a jaký má tato poptávka trend.

¹¹⁷

Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2018.

Graf č. 2: Kapacita mateřských škol a množství neúspěšných žádostí

Zdroj: Vlastní zpracování z dat MŠMT

Od roku 2005 začíná vznikat trend, kdy se nedostává místa v mateřských školách, a to i navzdory narůstajícím kapacitám zařízení. Zároveň se změnou školského zákona v roce 2017 vzniká dětem povinnost účasti v mateřské školce, pokud dosáhnou věku pěti let. Tyto děti mají při přihlašování do školek prioritu. Rodiče dětí mladšího věku mají možnost hledat alternativu pro umístění v podobě dětských skupin, jeslí či mikrojeslí.

V rámci služeb poskytovaných v České republice mají rodiče možnost umístit své děti do několika druhů zařízení předškolní péče. Z této řady poskytovatelů představují mikrojesle zařízení, do kterých může rodič umístit své dítě již od věku 6 měsíců. Nevýhodou mikrojeslí je v současnosti nedostačující počet těchto zařízení. Nejedná se tedy o instituci, která by byla schopná stabilně pokrýt potřeby rodičů. Tento stav se může do budoucna změnit. Pokud bude o služby mikrojeslí značný zájem, je pravděpodobná jejich expanze. Nabízí se zde případná analogie s vývojem dětských skupin, jejichž koncept byl poprvé využit v roce 2014 a dnes jsou schopné pokrýt přibližně 2 % populace dětí ve věku od jednoho roku až pěti let. Ačkoliv se toto číslo může zdát nízké, dětské skupiny by dokázaly pokrýt třetinu neúspěšných žádostí pro přijetí do mateřských škol v rámci své kapacity. Další možnost péče a aktivit představují tzv. mateřská centra. Jejich kapacita je ovšem proměnlivá v závislosti na jednotlivém mateřském centru v rámci této organizace a představují tedy spíše doplňkovou možnost, která má vyplnit mezery ve státem poskytované péči.

V České republice je velmi rozvinutá péče o děti od věku tří let, kdy jen mateřské školky pokrývají 82 % celkové populace dětí. Pro děti vyššího věku se jedná o hodnoty blízké se 95 % pokrytí. Výzvu pro státní politiku tedy představují děti mladší věku tří let. Těch se v mateřských školách pohybuje okolo 40 % jejich celkového zastoupení v populaci, což signalizuje zájem rodičů o zajištění péče dětí mladších tří let. Navíc lze předpokládat, že díky přednostnímu přijímání dětí do zařízení mateřských školek ve věku čtyř a pěti let tvoří velkou část odmítnutých žádostí dětí ve věku nižším než tři roky.

Pro uspokojení rostoucí poptávky rodičů je tedy zapotřebí vytvořit další předškolní zařízení, která budou schopná pojmout množinu dětí mladších tří let, které mají jejich rodiče zájem do těchto zařízení umístit. Tento vývoj je pravděpodobně spojen s možností rychlejšího vyčerpání rodičovského příspěvku, tedy když rodiče ukončí své čerpání dávky ve věku dvou let dítěte, a motivací rodičů usilujících o návrat do zaměstnání.

Na vývoji předškolních zařízení můžeme pozorovat proměnu přístupu státu k rodinné politice. Na začátku sledovaného období upřednostňoval spíše familistický přístup v rámci rodinné politiky, kdy péče o děti předškolního věku spočívala do značné míry na samotných rodičích. V průběhu tohoto období se přístup státu začal postupně měnit a zvýšil své aktivity v rámci poskytování sociálních služeb. Za příklad lze uvést utvoření dětských skupin a projektu mikrojeseí. Za pomoci těchto iniciativ se snaží zajistit rodinám předškolní péči a možnosti volby, jakým způsobem se chtějí o svého potomka starat. Na konci sledovaného období lze současný stav rodinné politiky označit za dobrovolnou familizaci.

2.1.4.6. Náklady na předškolní vzdělávání v České republice

Výše nákladů, které rodiče hradí za předškolní vzdělávání, jsou uvedeny ve vyhlášce o předškolním vzdělávání. Ta uvádí měsíční cenu jako 50 % skutečných průměrných měsíčních neinvestičních nákladů pro zařízení, které zřizuje stát, kraj nebo obec.¹¹⁸ Tato formulace je značně obecná a dovoluje velký cenový rozptyl v závislosti na službách, které předškolní zařízení poskytuje. Není tedy stanoven strop maximální ceny za péči poskytovanou v předškolních zařízeních. Díky tomu se ceny liší mezi jednotlivými regiony území ČR, a dokonce i zařízeními nacházejícími se v jednom městě. Kromě měsíčního poplatku je také nutné hradit část nákladů na stravování dětí.

¹¹⁸

Vyhláška č. 14/2005 Sb.

2.1.5. Vývoj částečných úvazků

Částečné úvazky pro rodiče na rodičovské dovolené jsou závislé na několika proměnných. Ovlivňuje je míra nezaměstnanosti v ekonomice, nabízené kapacity zařízení předškolní péče v kombinaci se sociálními službami a legislativní rámec státu. Míra nezaměstnanosti je důležitá z hlediska volných pracovních míst, která jsou na trhu práce k dispozici. Předškolní péče představuje způsob pro rodiče, jak zajistit potřeby svého potomka po dobu, kdy jsou v zaměstnání. Legislativní rámec státu může vytvářet prostředí, které je pro částečné úvazky příznivé či naopak.

Hodnoty míry nezaměstnanosti jsou důležité pro plánování vývoje politiky zaměstnanosti státu. Účastníci trhu práce hodnoty nezaměstnanosti sledují také, neboť jim tento přehled umožňuje lepší orientaci na trhu. Na jejím základě jsou schopni učinit rozhodnutí související se změnou pracovního poměru či mzdového vyjednávání.

Tabulka č. 12: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v letech 2000 až 2017

Rok	Obecná míra nezaměstnanosti (%)	Obecná míra nezaměstnanosti mužů (%)	Obecná míra nezaměstnanosti žen (%)
2000	8,8	7,3	10,6
2001	8,1	6,7	9,9
2002	7,3	5,9	9,0
2003	7,8	6,1	9,9
2004	8,3	7,0	9,9
2005	7,9	6,5	9,8
2006	7,1	5,8	8,8
2007	5,3	4,2	6,7
2008	4,4	3,5	5,6
2009	6,7	5,8	7,7
2010	7,3	6,4	8,5
2011	6,7	5,8	7,9
2012	7,0	6,0	8,2
2013	7,0	5,9	8,3
2014	6,1	5,1	7,4
2015	5,0	4,2	6,1
2016	4,0	3,4	4,7
2017	2,9	2,3	3,6

Zdroj: Vlastní zpracování z dat ČSÚ

Celkový vývoj nezaměstnanosti je i přes hospodářskou krizi, která probíhala v období let 2008 až 2013, pozitivní. V současné době dosahuje nezaměstnanost minimálních hodnot. Částečné úvazky mohou využít tuto situaci na trhu práce pro své prosazení, neboť při jejich využití je možná aktivizace části pracovní síly, která by jinak nebyla dostupná. Došlo by tedy k využití dosud nezaměstnané části obyvatelstva, které má zájem pracovat, ale nemůže hledat zaměstnání na plný pracovní úvazek. Díky tomu by byli zaměstnavatelé schopni zaplnit část svých nenaplněných kapacit. Pro potenciál využití částečných úvazků do budoucnosti je zde sledován dosavadní trend jejich vývoje v České republice.

Tabulka č. 13: Vývoj podílu využití částečných úvazků v letech 2000 až 2017

Rok	Celkový podíl využití částečných úvazků (%)	Podíl využití částečných úvazků muži (%)	Podíl využití částečných úvazků ženami (%)
2000	3,23	1,56	5,43
2001	3,23	1,59	5,41
2002	2,91	1,37	4,93
2003	3,18	1,57	5,28
2004	3,08	1,47	5,17
2005	3,27	1,56	5,50
2006	3,32	1,59	5,59
2007	3,49	1,70	5,86
2008	3,47	1,69	5,84
2009	3,89	2,12	6,24
2010	4,32	2,32	7,00
2011	3,90	1,86	6,61
2012	4,34	2,31	7,00
2013	4,90	2,49	8,04
2014	4,76	2,48	7,74
2015	4,68	2,54	7,44
2016	4,95	2,57	7,97
2017	5,36	2,74	8,68

Zdroj: Vlastní zpracování z dat OECD

Na vývoji částečných úvazků je vidět mírný vzestupný trend, kdy jejich zastoupení na trhu práce narůstá. Častěji jsou využívány ženami, jejichž zastoupení roste rychlejším tempem než množství mužů pracujících na částečném úvazku. Vláda se v roce 2006 pokusila zlepšit možnosti nástupu na částečný úvazek pro stávající zaměstnance, avšak na naměřených datech je vidět, že tato snaha nebyla úspěšná, neboť k výraznějšímu posunu ve využití částečných úvazků na celkové zaměstnanosti zde nedošlo.

Trend rostoucího využívání částečných úvazků může mít několik možných příčin. Jednou z nich je rozšiřující se digitalizace, která otevírá možnosti práce z domova, a je tak ideálním prostředníkem pro rozšíření částečných úvazků mezi rodiče. Další faktor představuje situace na trhu práce, kdy při nízkých hodnotách nezaměstnanosti mají zaměstnavatelé potřebu využít pracovníků a forem úvazků, které by za stavu vyšších hodnot nezaměstnanosti a dostatečného počtu pracovníků na trhu práce nepreferovali. Rozvoj částečných úvazků mohou brzdit transakční náklady zaměstnavatele, který by musel pro zajištění výkonu potřebného objemu práce najmout více zaměstnanců. Náklady na s tím spojenou administrativní zátěž pro dodatečné pracovníky a neochota zaměstnavatelů zkoušet nové věci tedy zřejmě převažují možné benefity částečných

úvazků. Pro změnu situace by byl zapotřebí impulz, který by tuto formu zaměstnávání zatraktivnil. Může se jednat o zmírnění administrativní náročnosti či podporu této formy úvazku v rámci aktivní politiky zaměstnanosti státu.

2.1.6. Dílčí závěr

Vývoj rodinné politiky prodělal v České republice zásadní změny. Na začátku sledovaného období se rodinná politika soustředila na zabezpečení sociálně slabším občanům. Během vývoje legislativního rámce došlo postupně k proměně systému rodičovského příspěvku, který se změnil z obecné dávky se stejnou měsíční výší pro všechny občany na diferencovanou dávku. Po prodělaných změnách má rodičovský příspěvek stejný finanční fond pro všechny účastníky. Liší se však měsíční velikost vyplácené dávky a celková doba pobírání příspěvku. Stát změnou rodičovského příspěvku docílil možnosti přizpůsobení dávky individuálnímu příjemci. Díky této změně se může rodič, splňující podmínky, rozhodnout pro rychlejší vyčerpání dávky, a má tak možnost dřívějšího návratu do práce, aniž by přišel o částku vymezenou pro jeho rodičovský příspěvek. Jistou nevýhodu představuje skutečnost, že rychlejší čerpání je umožněno pouze lidem s vyšším příjmem.

Rozsah pay gapu je problematický, neboť nízké příjmové rozdíly jsou pouze v kategorii do 25 let. Pokud by se tedy měli rodiče rozhodovat o participaci obou rodičů v péči o potomka, pak největší šance je právě v této věkové skupině. Následně náklady rodiny rostou a bez případné státní kompenzace není pravděpodobné, aby si rodina dobrovolně snižovala své rozpočtové možnosti v takovém rozsahu.

Rodiny jsou finančně podpořeny v podobě daňových zvýhodnění a slev na dani. Za velký přínos lze považovat zavedení slevy za umístění dítěte, která rodičům kompenzuje část nákladů za předškolní péči. Při uplatnění těchto výhod by rodina měla být schopná finančně pokrýt náklady spojené s předškolní péčí. Nevýhodou je administrativní zátěž přenesená na rodinu v podobě dokazování nároku na benefit a následně čekání na jeho získání, neboť na měsíční frekvenci je možné uplatnit pouze daňové zvýhodnění pro poplatníky daně z příjmu fyzických osob pro rodiče, kteří jsou zaměstnanci. Pro rodiče by bylo přínosem možné snížení administrativní zátěže. Další možností je nahradit daňové

zvýhodnění formou měsíční nepodmíněné dávky, taková alternativa by nebyla administrativně náročná a zajistila by pravidelnou podporu rodiny.

Předškolní péče prošla vývojem, ve kterém se postupně měnilo složení uchazečů o péči v předškolním zařízení. Postupně se měnilo věkové složení dětí, jejichž rodiče měli zájem o nástup svých potomků do těchto zařízení. Od roku 2014 došlo k výraznějšímu nárůstu dětí ve věku dvou let v mateřských školkách. Zároveň se od roku 2005 objevuje rostoucí množství zamítnutých žádostí pro zápis do mateřských školek. Se zavedením povinné předškolní docházky pro děti ve věku pěti let se nadále zvyšuje vytížení mateřských školek. Jako alternativa k jejich službám zde slouží jesle, jejich množství a kapacita však výrazně poklesla. Dalšími poskytovateli služeb jsou dětské skupiny společně s projektem mikrojeseí. Nevládní sociální služby zde poskytuje organizace Síť pro rodinu. Současná kapacita předškolních zařízení však nevyhovuje poptávce z řad rodičů a je zapotřebí další rozvoj této oblasti. Pro pokrytí rostoucí poptávky po předškolních zařízeních je zapotřebí rozvíjení projektů, jako jsou mikrojesele. Dalším směrem, kterým se může stát vydat, je sousedská výpomoc pro hlídání dětí. Tento druh služby byl již v minulosti zmiňován a má jistý potenciál. Jeho výhodou by bylo pokrytí lokalit s nižší hustotou osídlení, kde je málo dětí pro provoz zařízení předškolní péče.

Pro podporu částečných úvazků přijal stát novelu zákoníku práce, která začala platit od roku 2007. Díky této novele může rodič přejít na částečný úvazek, pokud tomu nebrání závažné provozní důvody. Problém zde tvoří neochota zaměstnavatelů a případné překážky, které zaměstnancům kladou. Jedná se například o práci na více hodin, než částečný úvazek specifikuje. Pokud chce stát tuto situaci změnit, měl by přijmout formu podpory pro zaměstnavatele, kteří budou své zaměstnance na částečný úvazek uvolňovat. Pomoci by také mohlo školení zaměstnanců o jejich právech a způsobech, jak se bránit případnému zneužití zaměstnavatelem. Další možností vývoje částečných úvazků bez nutnosti zásahů ze strany státu je aktuální situace na trhu práce, která vykazuje velmi nízkou hladinu nezaměstnanosti. Pokud budou chtít firmy najmout za takových podmínek zaměstnance, budou nuceny využívat nových postupů, aby své volné pozice obsadily. Budou nuceny být vstřícnější ve své náborové politice a umožnit formy úvazků, kterým se dříve bránily. Rozvoj zaměstnanosti rodičů je též navázán na rozšíření kapacit předškolních zařízení pro možné umístění jejich potomků.

Větší podpora participace obou rodičů na péči pro dítě nebyla zatím výrazně realizována. Došlo k zrovnoprávnění mužů a žen na rodičovské dovolené. Díky této změně se rodičovská dovolená započítává do důchodového pojištění otce, pokud se jí účastní. Od roku 2018 je též zavedena otcovská dovolená. Tu lze považovat za posun v rámci snahy vlády o zvýšení participace obou rodičů na rodičovské dovolené. K docílení výraznějšího posunu v zapojení otců v péči o dítě je zapotřebí větší propagace otců na rodičovské dovolené či tvorba subvencí motivujících otce pro účast na rodičovské dovolené. Tyto subvence by měly zvýšit atraktivitu rodičovské dovolené na takovou úroveň, která by převážila případná negativa spojená s účastí otce na rodičovské dovolené.

2.2. Vývoj rodinné politiky ve Švédsku

Sledování rodinné politiky ve Švédsku je rozděleno do čtyř částí. První část se zaměřuje na vývoj rodičovského příspěvku a jeho poměru k mediánové mzdě. Druhá se zabývá stavem gender pay gapu a jeho vlivu na rozhodování rodičů. Třetí část představuje systém předškolní výchovy a jeho využití v rámci návratu rodičů do zaměstnání. Závěrečná část této kapitoly se věnuje vývoji částečných úvazků na trhu práce.

Rodičovská dovolená byla ve Švédsku definována na základě zákona z roku 1995 o rodičovské dovolené. Tento zákon dal rodičům možnost návratu do zaměstnání po ukončení rodičovské dovolené. Zároveň jim umožňoval v průběhu rodičovské dovolené pokračovat v zaměstnání na částečný úvazek, jehož výši si dohodli se svým zaměstnavatelem. Zaměstnavatel měl povinnost zaměstnanci vyhovět a umožnit mu nástup na částečný úvazek.¹¹⁹

Předškolní péči definoval Školský zákon. Byla poskytována v rámci tří druhů zařízení. Jednalo se o školky, centra denní péče a otevřené školky. Školky poskytovaly plnohodnotnou péči a vzdělávání. Rodiče hradili za pobyt dětí ve školce poplatek, jehož částka závisela na provozovateli daného zařízení. Centra denní péče by bylo možné přirovnat k sousedské výpomoci. Pracovník si vezme dítě k sobě domů, kde o něj pečuje. Tato forma péče byla dostupná i přes víkendy. Otevřené školky sloužily pro rodiče, kteří se chtěli účastnit předškolní péče o dítě. Tento druh školky zároveň umožňoval vzájemné setkávání rodičů. Lze je přirovnat k českým dětským skupinám. Poskytovateli těchto

¹¹⁹

Parental Leave Act (1995:584)

služeb byly vládní i nevládní organizace. Tato zařízení jsou v rámci vykazování statistik sjednocena do jedné kategorie předškolních zařízení.¹²⁰

2.2.1. Vývoj rodičovského příspěvku

Rodičovský příspěvek zde prodělal dlouhodobý vývoj od změny rodinné politiky v 70. letech minulého století. V této sekci je sledován jeho vývoj během sledovaného období a poměr velikosti příspěvku oproti mediánové mzdě. Je zde také zachycen celkový vývoj poměru rodičů na rodičovské dovolené.

V oblasti rodičovského příspěvku neproběhly zásadní změny. Došlo k několika úpravám výše minimální částky příspěvku poskytované rodičům a ustanovení definice výpočtu stropu pro maximální výši dávky. Měnila se také celková délka rodičovského příspěvku v závislosti na zvyšování časového úseku určeného čistě pro jednoho rodiče, který mezi nimi nebylo možné převádět. K těmto změnám docházelo v rámci snahy vlády o větší genderovou vyrovnanost rodičů pobírajících rodičovský příspěvek. Pro zlepšení genderové vyváženosti byly též zavedeny tzv. zdvojené dny, které měly docílit většího využití vyhrazených dnů pro otce.

Následující tabulka zachycuje vývoj velikosti rodičovského příspěvku. Rozdílné hodnoty v rámci minimální výměry příspěvku jsou způsobeny rozdělením příspěvku na dvě časová období. Existují tedy minimální částky příspěvku pro první i druhé období, které se mohou v průběhu let lišit ve své výši.

¹²⁰

OECD, 1999, s. 26, 34

Tabulka č. 14: Vývoj rodičovského příspěvku v letech 2000 až 2017

Rok	Minimální výměra (SEK měsíčně)	Maximální doba pobírání příspěvku	Základní výměra (SEK měsíčně)	Základní doba pobírání příspěvku	Počet nepřenosných dnů příspěvku pro rodiče
2000	1 800	450 dní	*	360 dní	30
2001	1 800	450 dní	13 840	360 dní	30
2002	3 600 / 1 800	480 dní	14 400	390 dní	60
2003	3 600 / 1 800	480 dní	15 040	390 dní	60
2004	5 400 / 1 800	480 dní	15 680	390 dní	60
2005	5 400 / 1 800	480 dní	16 080	390 dní	60
2006	5 400	480 dní	16 480	390 dní	60
2007	5 400	480 dní	16 640	390 dní	60
2008	5 400	480 dní	17 840	390 dní	60
2009	5 400	480 dní	18 560	390 dní	60
2010	5 400	480 dní	18 960	390 dní	60
2011	5 400	480 dní	19 360	390 dní	60
2012	5 400	480 dní	19 760	390 dní	60
2013	6 750 / 5 400	480 dní	20 392	390 dní	60
2014	6 750 / 5 400	480 dní	20 928	390 dní	60
2015	6 750 / 5 400	480 dní	21 536	390 dní	60
2016	7 500 / 5 400	480 dní	22 240	390 dní	90
2017	7 500 / 5 400	480 dní	22 800	390 dní	90

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Försäkringskassan a SCB

* Pro rok 2000 není dostupná velikost mediánové mzdy potřebné pro výpočet částky příspěvku

Na vývoji rodičovského příspěvku je patrné průběžné navyšování minimální částky za účelem udržování výše příspěvku v rámci hospodářského vývoje ve státě. Tento trend ustal během hospodářské krize a následně po ní opět pokračoval. Ke zvyšování výše minimální částky příspěvku docházelo nezávisle na politické orientaci vlády. Objem vyhrazené nepřenosné časové dotace pro rodiče se od začátku sledovaného období ztrojnásobil. Zároveň během druhého navyšování nedošlo k celkovému prodloužení časového úseku příspěvku. Zatímco první změnu lze považovat za bonus od státu pro rodiče, kdy jim věnoval potenciálně další měsíc rodičovského příspěvku, v případě druhé změny je už naopak celková délka limitována a vrací se na úroveň roku 2001. Stát chtěl tímto krokem navýšit celkový počet mužů na rodičovské dovolené.

Poměr mezi běžnou částkou rodičovského příjmu a mediánovou mzdou zde nebude tak výrazný jako v České republice díky metodě výpočtu příspěvku. Následující tabulka sleduje vývoj poměru rodičovského příspěvku k mediánové mzdě. Částkou pro minimální

rodičovský příspěvek byla zvolena hladina odpovídající běžné minimální částce příspěvku, neboť na základě dat o průměrné délce čerpání příspěvku bylo zjištěno, že případy, kdy rodič čerpá sníženou minimální částku, jsou ojedinělé.

Tabulka č. 15: Vývoj rodičovského příspěvku k mediánovému příjmu v letech 2001 až 2017

Rok	Minimální rodičovský příspěvek (SEK/měsíc)	Minimální rodičovský příspěvek (% z mediánu)	Rodičovský příspěvek (SEK/měsíc)	Mediánový příjem (SEK/měsíc)	Rodičovský příspěvek (% z mediánu)
2001	1 800	10,40	13 840	17 300	80
2002	3 600	20,00	14 400	18 000	80
2003	3 600	19,15	15 040	18 800	80
2004	5 400	27,55	15 680	19 600	80
2005	5 400	26,87	16 080	20 100	80
2006	5 400	26,21	16 480	20 600	80
2007	5 400	25,96	16 640	20 800	80
2008	5 400	24,22	17 840	22 300	80
2009	5 400	23,28	18 560	23 200	80
2010	5 400	22,78	18 960	23 700	80
2011	5 400	22,31	19 360	24 200	80
2012	5 400	21,86	19 760	24 700	80
2013	6 750	26,48	20 392	25 490	80
2014	6 750	25,80	20 928	26 160	80
2015	6 750	25,07	21 536	26 920	80
2016	7 500	26,98	22 240	27 800	80
2017	7 500	26,32	22 800	28 500	80

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Försäkringskassan a SCB

Pro občana s běžným zaměstnáním nepředstavuje přechod na rodičovskou dovolenou výrazný příjmový pokles. Částky příjmu vypočtené z minimální částky rodičovského příspěvku se týkají lidí, u kterých není možné stanovit výši předešlého příjmu. Jedná se tedy většinou o studenty či dlouhodobě nezaměstnané. Díky této skutečnosti se pro ně nejedná ani o příjmový propad. Naopak jejich rozpočtové možnosti díky vyplácenému příspěvku vzrostou.

Způsob nastavení a provoz rodičovského příspěvku lze označit za částečně autonomní. Lidem, kterým dokáže systém určit částku příspěvku na základě předchozího příjmu, by případné časové období, ve kterém by vláda tento systém neudržovala nezpůsobilo těžkosti, neboť by se velikost jejich příspěvku dokázala vždy nastavit do správného stavu. Problém by to představovalo pro skupinu lidí, pro něž není možné výši příspěvku určit,

a jsou tedy závislí na stanovené minimální částce příspěvku. Pokud by došlo k hospodářským výkyvům, ať už jde o rychlý růst inflace či domácího produktu, klesal by tím jejich celkový příjem oproti ostatním účastníkům systému. Vláda tedy musí sledovat hospodářský vývoj a výši minimální částky příspěvku upravovat v závislosti na probíhajících změnách. Možným řešením, díky kterému by byl tento systém plně autonomní, je navázání minimální dávky na poměrnou částku mediánové mzdy. Díky tomu by částka odpovídala ekonomickému vývoji bez vlivu zpoždění způsobeného vládním procesem schvalování změn potřebných zákonů či nařízení.

2.2.1.1. Poměr rodičů na rodičovské dovolené

Vývoj poměru rodičů na rodičovské dovolené byl ovlivněn vládní snahou o dosažení nejvyššího možného rovnoměrného rozložení rodičů dle pohlaví na rodičovské dovolené a tím dosáhnout jejich rovnosti. Proto byla přijata opatření v podobě vyhrazeného nepřenosného časového období pro rodiče. Tato opatření měla motivovat otce k větší účasti na rodičovské dovolené.

Tabulka č. 16: Poměr rozdělení rodičů na rodičovské dovolené

Rok	Počet rodičů na rodičovské dovolené		Průměrný počet dnů pobytu na rodičovské dovolené		Poměr rozložení rodičů na rodičovské dovolené	
	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy (%)	Muži (%)
2000	275 214	166 661	133	27	83,13	16,88
2001	280 856	186 177	112	27	80,58	19,42
2002	295 287	210 456	109	28	79,56	20,44
2003	306 267	228 623	109	30	78,42	21,58
2004	318 480	242 572	108	33	76,60	23,40
2005	325 774	251 629	105	33	76,09	23,91
2006	353 616	277 436	101	43	70,14	29,86
2008	367 276	288 716	101	35	74,26	25,74
2009	377 673	292 846	98	36	73,13	26,87
2010	392 043	311 740	98	37	72,59	27,41
2011	403 230	319 429	95	37	71,97	28,03
2012	410 314	333 246	94	37	71,76	28,24
2013	416 476	340 246	93	37	71,54	28,46
2014	425 067	344 937	94	39	70,68	29,32
2015	435 183	355 383	90	39	69,77	30,23
2016	446 083	368 779	88	39	69,29	30,71
2017	466 052	387 286	86	40	68,25	31,75

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Försäkringskassan

Na vývoji rozložení rodičů vázaných na rodičovském příspěvku můžeme pozorovat rostoucí zapojení mužů. Po prvním navýšení rezervované doby pro otce se jejich průměrný počet navýšil do roku 2016 o 44 %. Zároveň se zvýšil i celkový počet otců, kteří rodičovskou dovolenou vyzkoušeli. Nárůst mezi začátkem a koncem sledovaného období je 132%. Je samozřejmě sporné, jaký vliv mělo zavedení dalšího měsíce rodičovské dovolené na tento vývoj. Na hodnotách můžeme pozorovat kontinuální růst. Tento vývoj podílu participace mužů mohla ovlivnit i skutečnost, že vládní program za rovnost pohlaví probíhá již od 70. let 20. století.¹²¹ Celé generace rodičů tedy v tomto systému vyrostly, byly tedy po celý svůj život vychovávány s touto ideou rovnosti. Tím, jak se z těchto lidí postupně stávali rodiče, můžeme pozorovat i větší nárůst mužů účastnících se rodičovské dovolené. Pozitivní vliv mělo pravděpodobně i zavedení zdvojených dnů pro rodiče, ačkoliv výrazné zlepšení v účasti mužů na rodičovské dovolené po zavedení této změny není patrné.

Je důležité zmínit, že celkový průměr počtu rodičů na rodičovské dovolené snižují ti účastníci systému, kteří své dávky dočerpávají, když je už jejich potomek staršího věku, a jedná se tedy pouze o krátké časové úseky oproti rodičům, kteří svoji rodičovskou dovolenou začínají.

V rámci budoucího vývoje podílu rodičů na rodičovské dovolené lze očekávat další vyrovnávání celkového poměru rodičů. Bude pravděpodobně nutné, aby vláda pokračovala se svojí politikou rovnosti pohlaví. Zavádění nových opatření v rámci rodičovského příspěvku se však jako nutné nejeví.

2.2.2. Gender pay gap ve Švédsku

Švédsko má dlouhodobou pověst jako země, která klade velký důraz na genderovou rovnost a je to jeden z hlavních kulturně-politických cílů země.¹²² Ženy jsou zde tedy v mnohem lepší pozici na trhu práce i celkově ve vnímání společnosti než v jiných zemích díky silné vládní podpoře i celkovému přesvědčení obyvatel o genderové rovnosti.

¹²¹

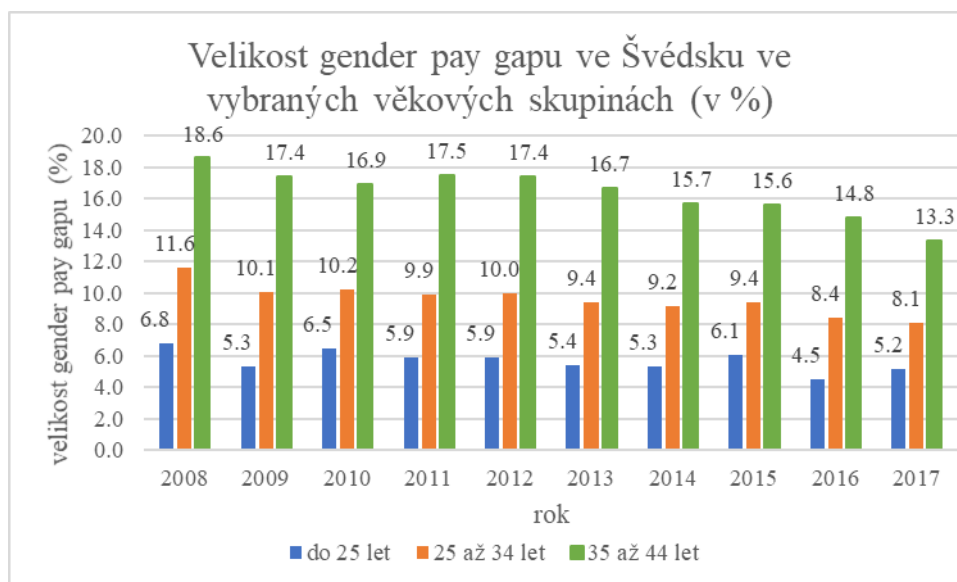
Sweden and gender equality, 2019

¹²²

Sweden and gender equality, 2019

Vývoj je zachycen v letech 2008 až 2017 v různých věkových skupinách obyvatel. Fragmentací na jednotlivé části populace je možné přesněji určit, v jakém věkovém rozmezí vznikají největší rozdíly ve mzdách a díky tomu určit, kdy je pro rodiče nejméně finančně náročná, z hlediska ušlého příjmu společná účast na rodičovské dovolené.

Graf č. 3: Velikost gender pay gapu ve Švédsku

Zdroj: Vlastní zpracování z dat OECD

Na vývoji rozdílů mezi jednotlivými věkovými skupinami je patrné, že ve Švédsku se celkový rozdíl mezi platy snižuje. Všechny sledované skupiny vykazují lineární pokles rozdílů v průběhu u sledovaného období. Ve Švédsku lze předpokládat, že je tento vývoj spojen s postupnou populační obměnou, kdy se generace současných rodičů již narodila do systému, který si klade genderovou rovnost za svůj cíl. Díky tomu je možné očekávat sníženou možnost platové diskriminace na stejných pozicích a gap je tedy tvořen rozdělením populace ve specifických zaměstnáních. Na základě tohoto vývoje lze předpokládat snižování rozdílů i u starších věkových kategorií obyvatelstva v budoucnosti. Díky nastavení systému rodičovské dovolené nepředstavuje mateřství pro ženy zásadní komplikaci v jejich kariéře ani výrazný výpadek příjmu. Rozdíl mezi skupinou žen ve věku do 25 let a následně do 34 let není proto tak výrazný a v roce 2017 se již jednalo pouze o 2,9 %.

2.2.3. Finanční nástroje rodinné politiky

Pro podporu rodin ve Švédsku je využíváno přímých finančních nástrojů, díky kterým jsou dávky a příspěvky přesně zacílené na vládou zvolené účely. V minulosti existovalo daňové zvýhodnění manželů, svobodných rodičů či sleva dle počtu dětí v domácnosti. Během 90. let ale došlo ke zrušení těchto daňových zvýhodnění.¹²³ Systém nepřímých finančních nástrojů byl nahrazen nástroji přímými v podobě nepodmíněných měsíčních dávek. Rodiny dostávají od státu měsíční příspěvek na dítě ve výši 1 250 švédských korun. O rodičovský příspěvek si není nutné žádat a stát ho rodičům vyplácí automaticky.¹²⁴ Tento systém umožňuje průběžně finančně podporovat rodiny a vyrovnávat její případné náklady. Jeho pravidelnost by měla zajistit lepší pokrytí než jednorázová roční částka v podobě daňového zvýhodnění.

Rodina získává pravidelný měsíční příspěvek, který částečně kompenzuje náklady spojené s výchovou dítěte. Díky charakteru přímé dávky ji rodina může využít nezávisle na potřebách dítěte. Stát tím vkládá důvěru v hospodárnost rodičů a jejich schopnosti zajistit potřeby jejich potomka. Rodiče mohou za použití této dávky zabezpečit proměnlivé potřeby svého dítěte a zároveň i pokrýt nenadálý výdaj. Forma měsíčního příspěvku pomáhá stabilizovat finanční situaci rodiny a udržovat její činnost.

2.2.4. Předškolní péče o děti

Pro umožnění návratu rodičů do zaměstnání je důležitá předškolní péče. Ve Švédsku je předškolní péče poskytována dětem od věku jednoho roku. Díky tomu mají rodiče možnost brzkého návratu do zaměstnání či jiných aktivit.

Aby bylo možné posoudit využití předškolní péče, je nutné znát celkovou populaci dětí v celém sledovaném období a její věkové rozložení. Data pro tuto tabulku byla dopočítána na základě údajů Národní agentury pro vzdělávání o počtu dětí v předškolních zařízeních a jejich poměru z celkové populace.

¹²³

Ellingsæter, Leira, 2006

¹²⁴

Child Allowance, 2019

Tabulka č. 17: Věkové rozložení dětské populace v letech 2003 až 2017

Velikost dětské populace dle věkových skupin v rozmezí 1 až 5 let					
Rok	Věk dítěte v rocích				
	1 rok	2 roky	3 roky	4 roky	5 let
2003	92 556	92 129	90 233	91 197	92 290
2004	96 979	93 113	92 546	90 657	91 718
2005	100 067	97 529	93 477	92 937	91 066
2006	102 062	100 733	97 865	93 773	93 233
2007	102 622	102 906	101 462	98 599	94 362
2008	107 230	103 541	103 668	102 124	99 284
2009	109 046	108 434	104 633	104 687	103 032
2010	110 783	109 986	109 341	105 422	105 454
2011	113 371	111 611	110 582	109 937	106 077
2012	116 959	114 154	112 293	111 181	110 497
2013	113 183	118 053	114 946	113 085	111 901
2014	114 703	114 362	119 118	116 084	114 199
2015	115 248	116 065	115 586	120 269	117 241
2016	117 567	116 875	117 720	117 016	121 643
2017	117 901	119 495	118 573	119 497	118 705

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Skolverket

Na sledování dětské populace můžeme pozorovat nárůst porodnosti, která bude do budoucna vytvářet zvýšenou poptávku po místech v předškolních zařízeních. Pro uspokojení poptávky rodičů po místech v předškolních zařízeních by měla vláda sledovat populační vývoj a analyzovat, zda se jde pouze o vrchol populační křivky porodnosti, či se jedná o dlouhodobější jev, který bude vyžadovat rozšiřování kapacit předškolních zařízení.

Zařízení předškolní péče jsou brána z pohledu vládní agentury pro vzdělávání jako ucelená skupina a ve svých statistikách mezi jednotlivými druhy nerozlišuje. Jako parametr vnímá pouze, zda jsou zařízení soukromá či veřejná.

Tabulka č. 18: Vývoj zařízení předškolní péče v letech 2002 až 2017

Rok	Celkový počet předškolních zařízení	Počet státních zařízení	Počet soukromých zařízení	Počet dětí v předškolních zařízeních
2002	637	6 371	*	333 646
2003	8 791	6 616	2 175	351 722
2004	8 746	6 576	2 170	364 045
2005	9 021	6 769	2 252	378 954
2006	9 377	7 076	2 301	396 231
2007	9 716	7 324	2 392	416 941
2008	9 949	7 447	2 502	432 586
2009	9 866	7 280	2 586	446 080
2010	9 869	7 223	2 646	457 996
2011	10 033	7 339	2 694	472 161
2012	9 991	7 267	2 724	482 309
2013	9 891	7 142	2 749	489 275
2014	9 863	7 208	2 655	485 721
2015	9 774	7 106	2 668	493 609
2016	9 813	7 105	2 708	501 013
2017	9 791	7 098	2 693	509 784

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Skolverket

*Pro daný rok není informace o počtu soukromých zařízení dostupná

Síť předškolních zařízení je zde tvořena z nezanedbatelné části soukromými subjekty, které pomáhají zajišťovat předškolní péči. V letech 2002 až 2004 můžeme pozorovat výrazné rozšiřování sítě předškolních zařízení. To lze spojit s kroky vlády sociálních demokratů, kteří usilovali o maximální možné využívání předškolní péče dětí v populaci. Tento trend také podpořil populační nárůst během sledovaného období. V roce 2012 přichází mírný pokles v počtu zařízení, ale zároveň došlo k nárůstu míst pro děti. Tento pokles byl způsoben úbytkem vládních předškolních zařízení. Privátní sektor naopak svou kapacitu v tomto roce navýšil.

Využití poskytované péče předškolními zařízeními zachycuje následující tabulka. Jedná se o poměr dětí dané věkové skupiny v předškolním zařízení k celkové dětské populaci:

Tabulka č. 19: Využití předškolních zařízení v letech 2002 až 2017

Podíl dětí v mateřských školách (v %) dle věku dítěte					
Rok	1 rok	2 roky	3 roky	4 roky	5 let
2002	39,9	75,3	79,6	82,8	84,0
2003	40,1	78,4	82,6	87,8	88,7
2004	41,2	79,7	84,3	89,0	89,6
2005	42,0	81,4	85,3	89,8	90,7
2006	43,4	83,2	87,1	90,8	91,6
2007	46,0	85,2	88,8	92,0	92,1
2008	46,1	86,2	89,9	92,7	93,0
2009	47,0	86,5	90,6	93,8	93,8
2010	46,9	87,3	92,1	94,1	94,5
2011	48,4	87,8	92,7	94,3	94,5
2012	49,3	88,5	93,1	94,6	94,7
2013	49,2	88,9	93,3	94,7	94,6
2014	47,9	87,4	91,6	93,1	93,1
2015	47,6	87,8	92,3	93,9	94,1
2016	47,8	88,7	93,2	94,8	95,1
2017	48,6	89,2	92,7	94,3	94,5

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Skolverket

Dětská péče je zde poskytována již od nejútlejšího věku. Poté, co začalo rozšiřování sítě předškolních zařízení v roce 2002, můžeme pozorovat nárůst počtu dětí, které služeb těchto zařízení využívají. Nejvýraznější posun zaznamenala v průběhu let skupina dětí ve věku dvou let. Ty se ze 75% účasti dětí z celkové dětské populace posunuly do roku 2017 na téměř 90% účast. Vládou schválený příspěvek pro rodiče, kteří nevyužívají předškolních zařízení, výraznou změnu nezpůsobil. Zaveden byl v roce 2009 a jeho cílovou skupinou byly děti ve věku jednoho roku. Na sledovaných hodnotách však není patrný znatelný projev tohoto opatření.

Na systému předškolní péče ve Švédsku lze pozorovat defamilizační přístup. Je zde snaha ze strany vlády dítě co nejdříve umístit do předškolního zařízení a zajistit jeho péči. Za jediné familizační opatření ve sledovaném období v rámci systému předškolní výchovy lze označit znovuzavedení příspěvku pro rodiny na výchovu dětí.

2.2.4.1. Náklady na předškolní vzdělávání ve Švédsku

Ve Švédsku je prosazována filosofie finanční spoluúčasti rodičů, dle které by se celkové náklady na předškolní vzdělávání za dítě měly pohybovat v rozmezí 1 až 3 procent rodinného rozpočtu. Částku určuje zařízení, které předškolní služby poskytuje. Cenotvorbu nastavuje rodičům dle možností jejich rodinného rozpočtu. Celková částka je poté zastropována na celkovou výši 1 382 švédských korun¹²⁵. Snahou švédské vlády je co nejvyšší účast dětí v zařízeních předškolní péče. Díky tomu mají rodiče možnost snazšího návratu do zaměstnání a je jim zároveň částečně uleveno od břemena výchovy dětí. Finanční strop nastavený na částku, kterou rodiče měsíčně platí, poté zajišťuje maximální dostupnost péče pro děti.

2.2.5. Vývoj částečných úvazků

Pro využívání a rozšíření částečných úvazků pro rodiče je zapotřebí splnit několik předpokladů, například zajištění potřebného legislativního rámce, dostupnou péčí pro děti a ochotu zaměstnavatelů tyto druhy úvazků poskytovat. Vliv má též situace na trhu práce.

¹²⁵

Swedish Preschool, 2018

Následující tabulka zachycuje vývoj nezaměstnanosti na trhu práce ve sledovaném období.

Tabulka č. 20: Vývoj nezaměstnanosti v letech 2000 až 2017

Rok	Nezaměstnanost z celkové pracovní síly (%)	Nezaměstnanost mužů z celkové pracovní síly (%)	Nezaměstnanost žen z celkové pracovní síly (%)
2000	6,34	*	*
2001	4,85	5,16	4,51
2002	5,07	5,48	4,62
2003	5,68	6,14	5,18
2004	6,53	6,88	6,13
2005	7,48	7,58	7,36
2006	7,07	6,90	7,25
2007	6,16	5,89	6,47
2008	6,23	5,94	6,56
2009	8,35	8,65	8,01
2010	8,61	8,69	8,52
2011	7,80	7,84	7,76
2012	7,98	8,22	7,71
2013	8,05	8,20	7,89
2014	7,96	8,19	7,70
2015	7,43	7,56	7,29
2016	6,99	7,36	6,59
2017	6,72	6,97	6,44

Zdroj: Vlastní zpracování z dat OECD

*Pro dané období nejsou údaje k dispozici

Nezaměstnanost dosahovala nízkých hodnot, kromě období hospodářské krize. V současnosti je vývoj na trhu práce ovlivněn nárůstem imigrace do země, díky němuž přibývají další soutěžící o pracovní místa na trhu práce. Výše nezaměstnanosti však nedosahuje takových hodnot, aby bylo výrazně obtížné práci získat.

Znalost podílu částečných úvazků na trhu práce je důležitá pro určení možnosti rozvoje částečných úvazků do budoucnosti, pro potřeby plánování jejich podpory a jakým způsobem může vláda docílit dalšího navýšení využití částečných úvazků. Tedy zda se již jedná o běžnou část trhu práce, či začínají být teprve testovány zaměstnavateli.

Tabulka č. 21: Vývoj podílu využití částečných úvazků v letech 2000 až 2017

Rok	Podíl částečných úvazků na celkové zaměstnanosti (%)	Podíl částečných úvazků mužů na celkové zaměstnanosti (%)	Podíl částečných úvazků žen na celkové zaměstnanosti (%)
2000	14,04	7,30	21,39
2001	13,88	7,28	21,02
2002	13,82	7,51	20,59
2003	14,05	7,91	20,64
2004	14,43	8,49	20,84
2005	13,53	8,52	19,00
2006	13,43	8,39	18,97
2007	14,36	9,54	19,72
2008	14,37	9,65	19,65
2009	14,65	10,00	19,78
2010	14,50	10,13	19,41
2011	14,31	10,14	18,96
2012	14,26	10,32	18,61
2013	14,29	10,57	18,39
2014	14,22	10,54	18,29
2015	14,14	10,62	18,00
2016	13,80	10,11	17,83
2017	13,81	10,44	17,51

Zdroj: Vlastní zpracování z dat OECD

Je patrné, že částečné úvazky jsou využívány ve větší části ženami. To je ovlivněno možností pracovat v rámci rodičovské dovolené na částečný úvazek. Zároveň můžeme pozorovat pozvolný pokles podílu žen a nárůst počtu mužů. Pokud dáme tento vývoj do souvislosti s vývojem podílu participace rodičů na rodičovské dovolené, tak můžeme pozorovat, že využití částečných úvazků kopíruje jeho vývoj. S tím, jak dochází k vyrovnávání počtu rodičů, kteří využívají rodičovský příspěvek, se vyrovnává i využití částečných úvazků. Je tedy možné předpokládat, že podstatnou částí lidí, kteří částečné úvazky využívají, jsou rodiče na rodičovské dovolené.

Při správnosti tohoto předpokladu jsou částečné úvazky hojně využívány rodiči na rodičovské dovolené. Díky právnímu zajištění nemají lidé, kteří před nástupem na rodičovskou dovolenou pracovali, problém v této práci pokračovat na částečný úvazek i nadále. Podporu potřebují nezaměstnaní lidé, neboť ti tuto možnost nemají. Stát je může podpořit v rámci své aktivní politiky práce a pomoci jim zajistit pracovní pozici.

2.2.6. Dílčí závěr

Rodinnou politiku ve Švédsku lze považovat za velmi rozvinutou v oblastech podpory rodičů a možnostech, které rodičům poskytuje. Primární snahou státu je zde zajistit rovnoprávnost pohlaví a co možná nejširší předškolní péči pro své obyvatele. Tomu odpovídají legislativní změny, které jednotlivé vlády během sledovaného období přijaly. Ty podporovaly rozvoj předškolních zařízení a aktivit. Zároveň je patrné úsilí vlády o větší atraktivitu rodičovství ve společnosti. Proto je zde velká snaha o defamilizovaný státní systém, který by přebíral velkou část odpovědnosti z rodičů na stát. Díky těmto opatřením by nemělo být rodičovství vyčerpávající záležitostí. Stát má tedy snahu udržet velkou míru porodnosti. To je pochopitelné, neboť pro udržitelnost sociálního státu potřebuje dostatečné množství budoucích plátců daní.

Rodičovský příspěvek zde funguje jako jedna z cest, kterou se vláda snaží dosáhnout genderové rovnosti. V rámci rodičovského příspěvku motivuje otce k větší participaci vyhrazením speciálního časového úseku, který mohou použít jen oni. Zároveň se zde objevila možnost sdílených dnů rodičovské dovolené se svým partnerem, která má za cíl nadále zmenšovat rozdíl v poměru participace pohlaví na rodičovské dovolené. Z vývoje sledovaných dat v rámci tohoto časového období se vládě daří přibližovat se k dosažení stanoveného cíle. Pro výzkum a další rozvoj rovnosti pohlaví je zajímavé poznání, zda má větší vliv na rozhodování lidí poskytování benefitů, které mají člověka k danému rozhodnutí motivovat, či dlouhodobý vliv výchovy a prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá.

Politika genderové rovnosti přinesla svůj výsledek v podobě snižování velikosti gender pay gapu. Kromě nestabilní oblasti věkové skupiny obyvatel do 25 let se pay gap snižuje. Tento trend bude pravděpodobně pokračovat nadále, za předpokladu udržení současného systému genderové rovnoprávnosti a důrazu na něj. Díky němu je snaha rozložit náklady rodičovství v rodině rovnoměrně a umožnit tak růst lidského kapitálu žen, z kterého mohou benefitovat v průběhu svého života. Protože není vysoký rozdíl mezi platy, mohou si rodiče dovolit sdílenou péči o potomka, vystřídat se na rodičovské dovolené, aniž by vystavili rozpočet rodiny výraznému poklesu.

V souladu s politikou vlády se daří rozšiřovat pokrytí předškolní péče napříč vymezenou skupinou dětí. Došlo k výraznému nárůstu počtu předškolních zařízení. Díky tomu je vláda

schopná zajistit předškolní péči většině dětí. Bohužel nejsou dostupné informace o nepřijatých žádostech o vstup do předškolních zařízení, na základě kterých by bylo možné určit, zda je současný rozsah sítě pokrytí dostatečný, či zda obyvatelstvo potřebuje její další rozvoj. V rámci poskytované péče je zde významné zastoupení nevládních uskupení, která tuto péči poskytují. Možnost rozvoje zde představuje další zapojení dětí ve věku jednoho roku. Ty jsou v předškolní péči v současnosti zastoupeny okolo 40 % z jejich celkové populace. Záleží ovšem na motivaci státu a především rodičů.

Využití částečných úvazků rodiči, kteří jsou na rodičovské dovolené, se jeví jako velmi rozvinuté. Na základě vývoje rozložení mužů a žen na částečných úvazcích, kdy tento trend kopíruje rozložení rodičů na rodičovské dovolené, je možné takto uvažovat. Zajímavou složku tedy tvoří rodiče, kteří jsou nezaměstnaní a zároveň mají zájem pracovat, neboť představují systémové slepé místo. Nevztahuje se na ně ochrana, kterou stát zajišťuje lidem, kteří zaměstnání mají. Pokud tedy chtějí zaměstnání získat v průběhu rodičovské dovolené, je jejich úspěch závislý na aktivní politice zaměstnanosti státu, stavu trhu práce a ochotě zaměstnavatele přijmout pracovníka na částečný úvazek. Stát tedy může představit formu subvence pro firmy, které přijmou rodiče na rodičovské dovolené do zaměstnání. Švédsko je na základě těchto zjištění možné považovat za zemi, která podporuje participaci obou rodičů na rodičovské dovolené a návrat rodičů do zaměstnání.

2.3. Komparace České republiky a Švédska

Díky zvolené struktuře práce se tato kapitola pokusí porovnat vývoj legislativního rámce, financí rodiny, zapojení rodičů do péče o dítě na rodičovské dovolené a možností návratu rodiče do zaměstnání.

2.3.1. Komparace vývoje legislativního rámce

Vývoj v rámci České republiky se zaměřoval na identifikaci směru rodinné politiky, kterou se chtěla země ubírat. Během tohoto období probíhala tvorba podoby nového rodičovského příspěvku a pozornost byla soustředěna na jeho funkčnost. Jeho současné nastavení umožňuje zapojení obou rodičů do péče o dítě na rodičovské dovolené, kdy mají rodiče možnost se na této rodičovské dovolené vzájemně střídat. Nefiguruje zde však žádná výrazná forma státní podpory, která by motivovala otce pro větší zapojení do péče.

Zlepšením situace je zavedení otcovské dovolené, která ale funguje nezávisle na rodičovském příspěvku. V rámci možných změn legislativy je možné využít švédský příklad s navázáním vyhrazených měsíců pro otce do systému rodičovského příspěvku. Tato změna by měla potenciál nalákat otce na rodičovskou dovolenou a nejednalo by se poté o společensky výjimečný jev, který v současnosti představuje. Jinou možností by byl finanční přírůstek pro otce, kteří se rodičovské dovolené účastní. Důležitým faktem je však skutečnost, že by stát měl zároveň s těmito benefity propagovat rovnost pohlaví. V opačném případě je totiž reálná možnost, že v okamžiku ukončení poskytování výhod pro otce dojde k návratu do původního stavu před zavedením benefitů. Pokud by se vláda pro takové řešení rozhodla, musí počítat s tím, že takováto změna vnímání veřejností bude pravděpodobně dlouhodobým procesem.

Legislativní nastavení pro zřízení a provoz zařízení předškolní péče se výrazně neodlišují. V obou sledovaných zemích existuje možnost založení a provozu nevládních zařízení. V této kategorii může Česká republika s rozvinutím projektu mikrojeslí poskytovat širší pokrytí služeb, neboť zákony ve Švédsku umožňují účast v zařízeních předškolní péče až od věku jednoho roku dítěte. Pokud by došlo k rozšíření mikrojeslí, byl by českým občanům umožněn rychlejší návrat do zaměstnání.

Z hlediska legislativních možností návratu do plného zaměstnání mají rodiče v obou zemích stejné podmínky. Po ukončení rodičovské dovolené mají nárok na svoji původní pozici a rozsah práce. Rozdíl je v případě, pokud se rozhodne rodič pracovat na částečný úvazek. Česká legislativa v současnosti umožňuje rodiči přejít na částečný úvazek, pokud tato změna negativně neovlivní provoz firmy, v níž je rodič zaměstnán. Švédská úprava dává rodiči možnost se dohodnout se zaměstnavatelem na podobě částečného úvazku po dobu, ve které je na rodičovské dovolené. Zaměstnavatel mu musí vyhovět. Tyto dvě formulace představují zásadní rozdíl, neboť zaměstnavatel v České republice má možnost svého zaměstnance odmítnout, zatímco ve Švédsku tato možnost pro zaměstnavatele nepřípadá v úvahu. Pro práci na částečný úvazek dává tedy legislativa lepší možnosti občanům Švédska. Pokud by chtěla Česká republika zlepšit možnosti rodičů pro získání částečného úvazku, může zpřísnit současné znění zákona a omezit prostor zaměstnavatele pro odmítnutí. Dalším způsobem by bylo zavedení daňových slev pro podniky, které zaměstnávají na částečný úvazek rodiče, kteří jsou na rodičovské dovolené. Tímto způsobem by byla tato subvence přesně zacílena a rodiče by nemuseli soupeřit s dalšími

účastníky trhu práce. Zároveň by tato změna pomohla i rodičům, kteří byli před nástupem na rodičovskou dovolenou nezaměstnaní a částečný úvazek hledají.

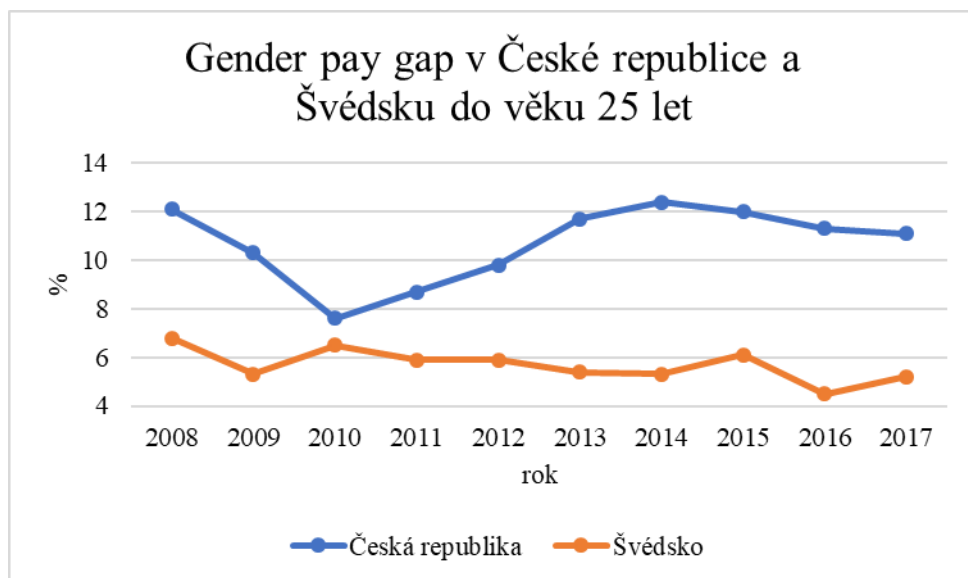
2.3.2. Komparace financí rodiny

Finance rodiny představují důležitou položku, neboť jsou důležitým prostředkem umožňujícím přežití rodiny a zabezpečení jejích potřeb. Na celkový stav financí rodiny má vliv mnoho faktorů, které ovlivňují výsledek. Rozhodnutí rodičů o dělbě rolí v rodině na ně může mít výrazný vliv. Při porovnání finanční situace rodin můžeme odhalit rozdíly mezi zeměmi a pokusit se určit, jaký vliv mají.

2.3.2.1. Gender pay gap

Pro porovnání rozdílů mezi sledovanými zeměmi jsou zde potenciální rodiče rozděleni do tří skupin, v nichž jsou od sebe odlišeni věkem, neboť gender pay gap dosahuje pro jednotlivé věkové skupiny rozdílných hodnot. Zatímco ve Švédsku je kladen důraz na genderovou rovnoprávnost a jsou k tomu přizpůsobena opatření vlády, v České republice se stát omezuje pouze na právní ukotvení problematiky a případné deklarace.

Graf č. 4: Gender pay gap v České republice a Švédsku do věku 25 let

Zdroj: Vlastní zpracování z dat OECD

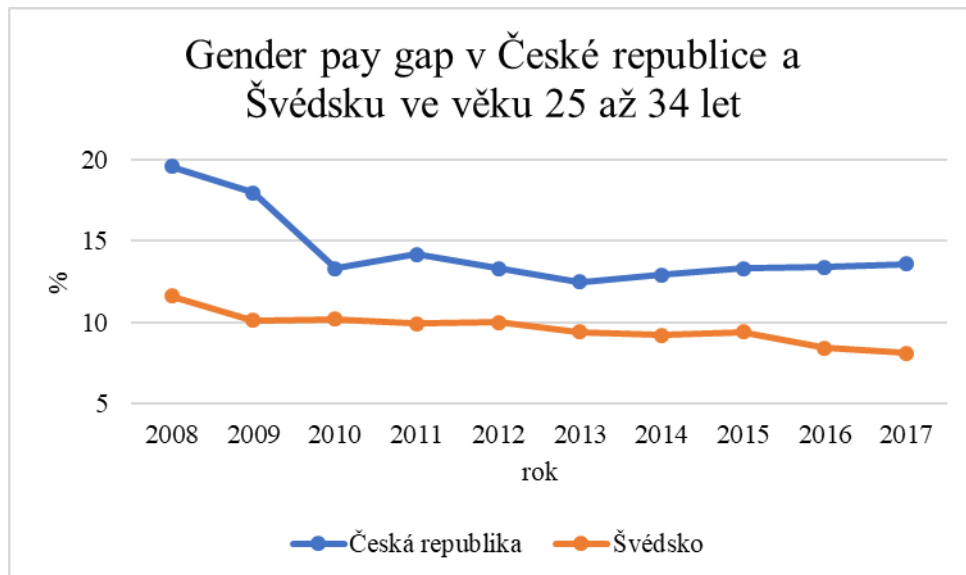
Pro věk nižší 25 let hodnoty v obou zemích kolísají, a tedy nemají jasný, předvídatelný trend. To je pravděpodobně způsobeno nízkým stupněm pracovních zkušeností, díky

čemuž nedochází ani k výrazným rozdílům mezi jednotlivými odvětvími. Gender pay gap nedosahuje ani v jedné zemi vysokých hodnot rozdílů mezi platy mužů a žen, ačkoliv rozdíl ve velikosti gapu mezi Českou republikou a Švédskem je téměř poloviční. Z hlediska nákladnosti rozhodnutí o participaci rodičů na péči o potomka zde nejsou mezi pohlavími výrazné rozdíly.

Faktorem může být druh zaměstnání rodiče. Pokud bude mít rodič zaměstnání, které se po určitém časovém úseku začne výrazněji zhodnocovat, budou mít rodiče motivaci, aby tento partner pokračoval po rodičovské dovolené ve své práci. Tento předpoklad lze ovšem uplatnit pouze pro Českou republiku, neboť švédský rodič má díky nastavenému systému možnost ve své práci po dovolené pokračovat.

Následující skupina obyvatel zahrnuje obyvatelstvo, které již plně působí na trhu práce a lze předpokládat, že má za sebou pracovní zkušenosti, které jeho hodnotu na trhu práce zvyšují. Díky tomuto časovému úseku lze očekávat větší rozdíly v platech na základě rozdělení obyvatel v ekonomice.

Graf č. 5: Gender pay gap v České republice a Švédsku ve věku 25 až 34 let

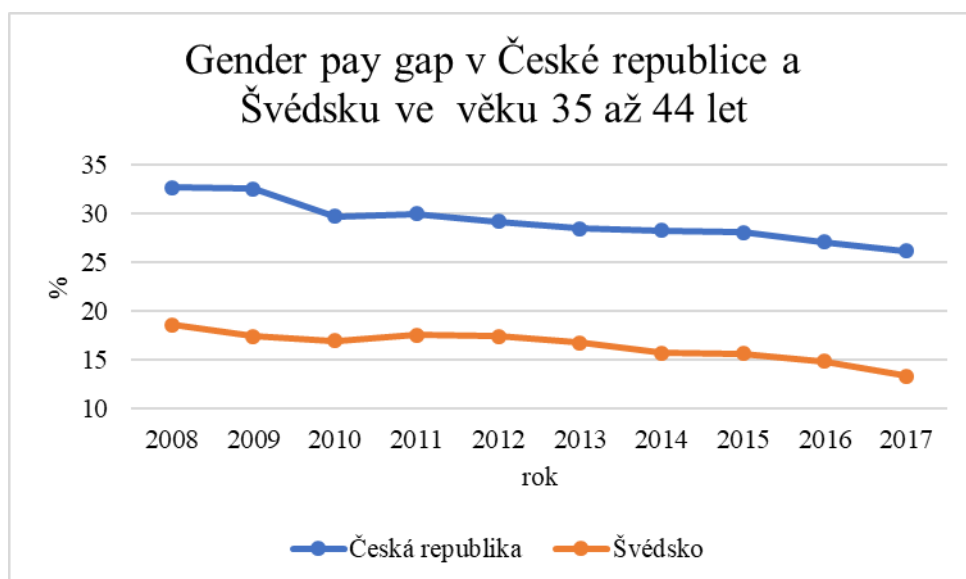
Zdroj: Vlastní zpracování z dat OECD

Oproti skupině obyvatel do věku 25 let zde můžeme pozorovat celkový nárůst rozdílů v příjmech. Ve Švédsku dochází k postupnému, téměř lineárnímu poklesu a celkový rozdíl v roce 2017 oproti předchozí věkové skupině činí 2,9 %. Česká republika vykazuje skokový pokles v období let 2008 až 2010, který může souviset s přijetím

antidiskriminační legislativy. Následně se drží okolo hodnoty 13,5 %. V této věkové skupině se mzdové náklady rozhodnutí o péči o potomka otcem zvýšily a rodiče tedy budou mít vyšší motivaci upřednostnit zachování příjmu muže a tím zajistit lepší financování rodině.

Pro poslední sledovanou skupinu obyvatel lze předpokládat výrazné rozdíly. Tito lidé vyrůstali v jiné době a společenských podmínkách, které měly vliv na utváření jejich názorů a očekávání. Zároveň jsou již v časovém období, ve kterém by měly být jejich pracovní zkušenosti a odbornost výrazně rozvinuty. To může působit výraznější rozdíly v platovém ohodnocení v závislosti na profesním rozložení obyvatel.

Graf č. 6: Gender pay gap v České republice a Švédsku ve věku 35 až 44 let

Zdroj: Vlastní zpracování z dat OECD

Situace v obou sledovaných zemích začíná na poměrně vysokých hodnotách rozdílu mezi příjmem mužů a žen. Tato situace se následně postupem času snižuje a hodnoty rozdílu velikosti mezd mezi pohlavími postupně klesají. Přesto však rozdíly ve finančním ohodnocení jsou v této skupině obyvatel výrazně vyšší, než jaký byl vztah mezi předchozími sledovanými skupinami. Účast otce na rodičovské dovolené zde již představuje pro rodinu značnou zátěž. Rodina by zde potřebovala formu státní kompenzace, která by dokázala vynahradit příjmový pokles způsobený takovým rozhodnutím rodičů.

Ze sledovaných hodnot je zjevné, že celkový rozdíl mezi mzdami mužů a žen je ve Švédsku nižší než v České republice. V kategorii do 25 let nejsou rozdíly v příjmu výrazné a případná sdílená péče by výrazně nepoškodila rozpočet rodiny. V následujících skupinách se však již tato mezera prohlubuje a začíná představovat citelnou zátěž pro rodinu. Dle těchto rozdílů je pro švédské rodiče méně nákladné využít střídavou péči než pro český pár. Díky rozdílům ve vývoji vnímání genderové rovnosti v těchto sledovaných státech lze předpokládat, že švédský stav gender pay gapu je výrazně očištěn o vliv mzdové diskriminace zaměstnavatelů díky celkovému vnímání společnosti oproti situaci v České republice.

2.3.2.2. Náklady na předškolní vzdělávání

Oba státy se snaží podporovat rodinu ve využití institucí předškolního vzdělávání. Situace je v obou zemích poměrně odlišná ve způsobu, jakým se daný stát snaží dosáhnout svého cíle. Česká republika se snaží regulovat cenu ve státem poskytovaných zařízeních a zároveň podpořit rodiče daňovou slevou, kterou mohou uplatnit, pokud jejich dítě navštěvuje předškolní zařízení. Ve Švédsku je oproti tomu stanovena maximální cena, jakou může účast dítěte v předškolním zařízení rodiče stát. Tato částka je rodině kompenzována v podobě měsíčního příspěvku, který je jim vyplácen a jeho velikost se blíží maximální částce, kterou může předškolní zařízení rodinu stát. Hlavním rozdílem je tedy absence pevně stanovené hranice v českém prostředí a způsobu, jakým jsou rodiče státem podporováni. Výhodou přímé dávky je její měsíční pravidelnost, a navíc není fixovaná na úhradu předškolních zařízení, takže ji rodič může využít i na pokrytí jiných nákladů.

Český systém se svojí podporou ve formě daňového zvýhodnění trpí problémem zpoždění. Ačkoliv jsou v obou zemích ve výsledku rodičům proplaceny návštěvy předškolních zařízení, musí český rodič lépe plánovat rozložení svých finančních výdajů, neboť daňovou slevu může uplatnit pouze jednou ročně. Naproti tomu má švédský rodič větší volnost v nakládání s prostředky, a i vyšší finanční flexibilitu. Další výhodou švédského systému je jednoduchost, s jakou je realizován. Dávka je vyplácena rodiči automaticky a není potřeba si o ni žádat. Naproti tomu je český rodič, pro uplatnění slevy za umístění dítěte, nucen doložit, že jeho dítě skutečně předškolní zařízení navštěvovalo a ve své podstatě to představuje dodatečný náklad, aby mohl tuto slevu uplatnit.

Český rodič má také šanci získat daňové zvýhodnění určené pro rodiče pečující o potomka. Při předpokladu, že se jedná o jedno dítě, má rodič možnost získat při rozpočítání částky 1 267 Kč měsíčně. Zde je potřeba rozlišit, zda je rodič zaměstnanec. Pokud ano, má možnost při doložení potřebných dokladů využít toto zvýhodnění na měsíční frekvenci. Jinak ho může uplatnit při podání daňového přiznání.

Pokud se český rodič rozhodne pro umístění svého dítěte v předškolním zařízení, které poskytuje stát, měla by jeho náklady z velké části pokrýt sleva na dani, kromě nákladů vynaložených na stravování dítěte. Pokud budeme u švédského rodiče předpokládat maximální výši stanoveného poplatku, tak budou jeho měsíční náklady pro úhradu předškolního zařízení mírně přesahovat měsíční příspěvek, který od státu na svého potomka dostává.

V součtu čistě obdržených prostředků vychází lépe situace českého rodiče, kterému slevy na daních nejen pokryjí náklady na předškolní vzdělávání, zatímco švédský rodič může malou část nákladů doplácet. Pro českého rodiče je to ovšem podmíněno dlouhodobým intervalem mezi jednotlivými obdobími a nutností splnění potřebných administrativních úkonů pro získání těchto benefitů. Švédský rodič sice dostává nižší částku, ale na pravidelné měsíční bázi, která ve většině případů náklady na předškolní vzdělávání dítěte pokryje, zároveň může tuto částku využít i jiným způsobem.

Dalším faktorem, který má vliv na celkové náklady předškolního vzdělávání, je celková kapacita poskytovaných míst. Těch je v českých veřejných školách nedostatek. Pokud má rodič zájem umístit své dítě do předškolního zařízení může využít soukromé mateřské školky, případně služby dětských skupin či mikrojeslí. V takových případech však výrazně narůstají finanční náklady rodiče a státem poskytovaná daňová sleva již není dostatečná pro pokrytí nákladů pro tato zařízení. Pokud by se stát nerozhodl subvencovat i tuto oblast předškolního vzdělávání, hrozí jeho nedostupnost pro rodiče dětí, kteří se nedostanou do veřejných mateřských škol.

2.3.2.3. Komparace velikosti rodičovského příspěvku

Rodičovský příspěvek prošel v České republice několika zásadními změnami, které ovlivnily jeho celkovou podobu. Oproti tomu švédský vývoj udržoval konstantní výši úhrady a upravoval pouze hladinu minimální hranice, princip výpočtu dávky se však neměnil. Při porovnání výší poměru mezi mediánovou mzdou a výší rodičovského příspěvku je zřejmé, že průměrný český rodič zaznamená výraznější příjmový propad než jeho švédský protějšek. Částka, kterou dostává rodič v rámci minimální výměry, se mezi zeměmi dramaticky neliší. Výraznější rozdíly panují mezi běžnou výměrou příspěvku. Příjmový propad, který zaznamená rodič přechodem na rodičovský příspěvek, je výrazně nižší pro švédkého rodiče, přičemž ztratí pouze 20 % své původní mzdy. Díky tomu ho přechod na příspěvek výrazně finančně neomezuje a má větší volnost volby svých možností.

Největší rozdíl mezi příspěvků je na první pohled skrytý. Jedná se o celkovou délku příspěvku. Švédský model poskytuje svému občanu konstantní příjem po předem stanovené období. V České republice se oproti tomu rozhoduje mezi délkou a výší příjmu. Pokud chce vyšší hodnotu rodičovského příspěvku, musí tomu úměrně zkrátit dobu státem podporované rodičovské dovolené a naopak, pokud se rozhodne k delšímu čerpání, utrpí tím celková výše příjmu. Rodiče jsou tedy nuceni volit si a možná délka rodičovské dovolené je pouze iluzorní flexibilita dávky, neboť při využití celkové možné doby je výše měsíčního příspěvku minimální.

Pokud se tedy český rodič rozhodne zachovat si vysokou úroveň měsíčního příspěvku, je tomu úměrně zkrácena doba možného čerpání a urychlen návrat do zaměstnání. Zároveň se objevuje nutnost zajistit při takovém návratu předškolní péči dítěti, což představuje pro rodiče další náklady. Lze tedy předpokládat, že optimální výše čerpání a doba, kterou český rodič stráví na rodičovské dovolené, závisí na míře nákladů spojených s umístěním dítěte v předškolním zařízení a užitek, který rodičovská dovolená přináší. Švédský rodič má tedy větší nejen nezávislost finanční, ale i časovou oproti rodiči českému, ačkoliv celková možná doba čerpání českého rodičovského příspěvku je potenciálně několikanásobně delší.

2.3.2.4. Rozpočtové možnosti rodiny

Pro přesnější určení rozpočtových možností rodičů je vhodné jednotlivé oblasti sečíst a získat tak celkový stav financí rodiny. Pro tyto účely je předpokládána rodina se dvěma dospělými a dítětem. V oblasti příjmů rodiny figuruje rodičovský příspěvek, příjem druhého rodiče, částka, kterou rodina získá skrze přímé či nepřímé nástroje rodinné politiky. Za náklady lze poté považovat cenu předškolního vzdělávání či ztrátu v příjmu rodiny způsobenou gender pay gapem. Tato ztráta vzniká rodině v okamžiku, kdy muž pečuje o potomka v rámci rodičovské dovolené. Jedná se o pokus o přiblížení běžného stavu rodinných financí na základě údajů o mediánové mzdě a dostupných statistických dat.

Rozdíl ve financích rodin je vyšší, než je hodnota mediánové mzdy, neboť je zde započten vliv gender pay gapu. Projeví se tedy rozdíly mezi platy mužů a žen. Velikost gender pay gapu pak následně určuje, jak nákladné bude rozhodnutí rodičů o volbě partnera na rodičovské dovolené. Ostatní položky jsou na pohlaví jedince nezávislé a jsou identické pro oba rodiče. Díky tomu závisí na rodičích, zda se rozhodnou nést náklady střídavé péče o dítě, či upřednostní možnost maximalizovat své finanční zdroje.

Tabulka č. 22: Rodiče do 25 let na rodičovské dovolené po dobu 1 roku

Rodiče do 25 let na rodičovské dovolené po dobu 1 roku				
	Česká republika		Švédsko	
(CZK/SEK)	Muži	Ženy	Muži	Ženy
Příjmy				
Rodičovský příspěvek	19 909	19 909	23 393	23 393
Nástroje rodinné politiky	2 184	2 184	1 250	1 250
Náklady				
Předškolní vzdělávání	-917	-917	-1 382	-1 382
Gender pay gap rozdíl	-3 033	3 033	-1 482	1 482
Celkem	18 143	24 209	21 779	24 743
Poměr k mediánové mzdě (%)	66	89	76	87

Zdroj: Vlastní zpracování z dat OECD, ČSÚ a MPSV

Na datech z věkové skupiny do 25 let nejsou rozdíly mezi příjmy rodin, které zvolí střídavou péči, oproti těm, kde zůstává doma žena s dítětem po celou dobu rodičovské dovolené, nikterak dramatické. Náklady střídavé péče by tedy nemusely rodinu výrazně zatěžovat a neměly by ohrozit její činnost. Doba čerpání rodičovského příspěvku

je nastavena na délku 1 roku a od toho se odvíjí i výše měsíčního rodičovského příspěvku, která je dána rychlostí jeho čerpání v České republice. To ovšem představuje komplikaci, neboť v této věkové kategorii není pokrytí předškolní péče dostatečné. Rychlé vyčerpání rodičovského příspěvku tedy představuje potenciální dodatečný náklad, pokud nemá česká rodina možnost předškolní péči zajistit. Rodič se dostane do situace, kdy je nucen zůstat v domácnosti s dítětem a zároveň přijde o benefity rodičovské dovolené, která chránila jeho předchozí pracovní pozici.

Švédský rodič problém s umístěním potomka řešit nemusí, neboť má k dispozici rozsáhlé možnosti poskytované předškolní péče od věku 1 roku dítěte. Při těchto omezeních se nachází v lepší pozici švédský rodič. Pokud by došlo k odstranění nedostatku v pokrytí předškolní péče v této věkové kategorii v České republice, tak se podmínky rodičů v obou zemích výrazně neliší. U dalších věkových kategorií poté náklady spojené s gender pay gapem stoupají a snižují šanci participace mužů na rodičovské dovolené.

Při volbě rodičovské dovolené v délce 2 let pro českého občana dojde k výraznému poklesu příjmu v rámci čerpání rodičovského příspěvku, neboť celá částka musí vystačit po dvojnásobný časový úsek. Zároveň se však zvyšuje šance na úspěšné umístění dítěte do předškolních zařízení. Nižší částka rodičovského příspěvku ovšem způsobí výrazný rozpočtový pokles. Rodina tedy bude citlivější na své finanční možnosti a bude mít nižší motivaci pro participaci obou rodičů na rodičovské dovolené. Hlavním omezením, kterým čeští rodiče oproti švédským trpí, je fixní hodnota částky rodičovského příspěvku, kterou mohou vyčerpat. Vyšší příjem rodiče tedy pouze ovlivňuje možnost jejího rychlejšího čerpání. Švédský rodič zde však naráží na časové omezení poskytovaného rodičovského příspěvku, který dosahuje pouze 480 dní, v případě zájmu pobývat na rodičovské dovolené po delší časové období.

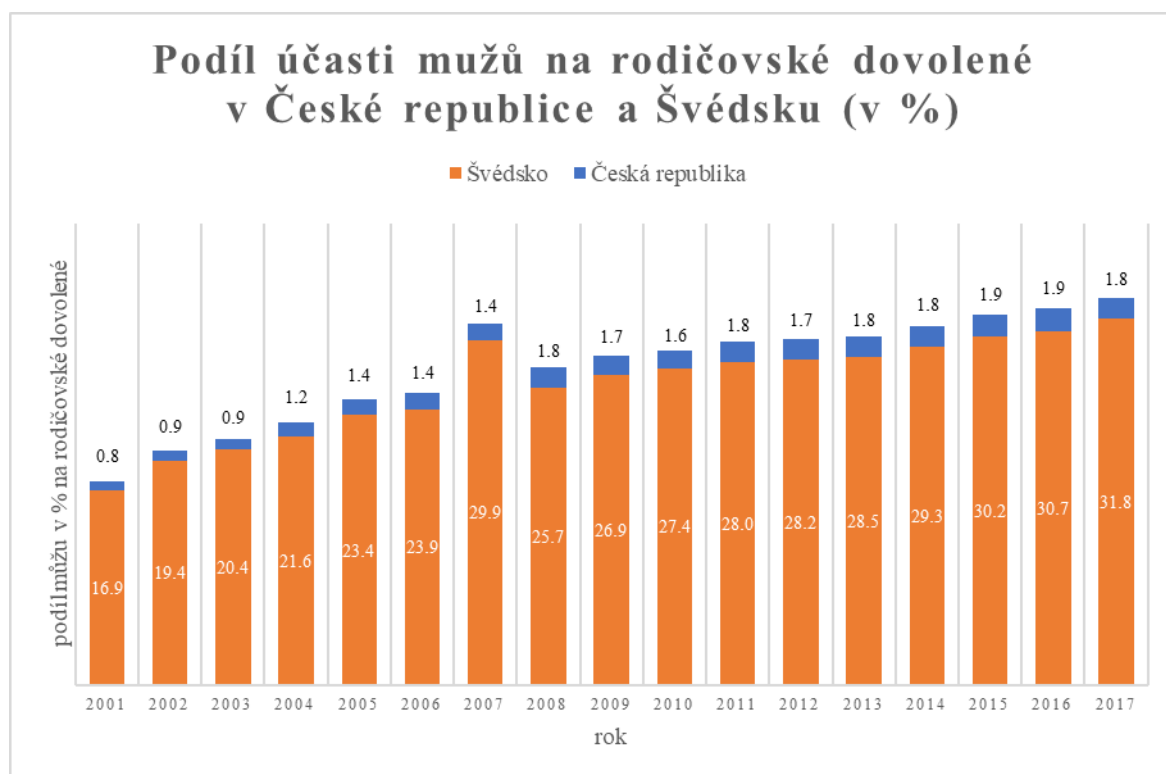
Situace v České republice tedy motivuje rodiče k nižší společné participaci na rodičovské dovolené z důvodů nákladů, které toto rozhodnutí přináší. Jako vhodný kompromis pro rodiče je volba rodičovského příspěvku po dobu 2 let, který jim umožní relativně rychlé vyčerpání částky určené na rodičovský příspěvek a zároveň má dítě po dosažení tohoto věku šanci na umístění do předškolního zařízení. Díky nižší částce rodičovského příspěvku při této časové variantě vznikne tlak na rozpočet rodiny. Rodiče tedy budou mít motivaci minimalizovat své další potenciální ztráty a zvolí takovou konfiguraci partnerů,

kteřá jim přinese maximální výši příjmu. Oproti Švédsku zde volbu rodičů ovlivňují nejen náklady na gender pay gap, ale i zajištění předškolní péče, z důvodů její nedostupnosti pro danou věkovou skupinu obyvatel. Naproti tomu švédský občan má větší prostor pro participaci rodičů na rodičovské dovolené, ale i zde se zvyšujícím se věkem rodičů stoupá rozdíl ve mzdách, a tedy i náklady, které případně rodina podstupuje.

2.3.3. Komparace zapojení rodičů do péče o dítě na rodičovské dovolené

Zapojení obou rodičů může být způsobeno několika faktory. Může se jednat o rozhodnutí z důvodu výše příjmu rodiče nebo na základě vnímání společnosti. Následující graf zachycuje vývoj účasti mužů na rodičovské dovolené ve sledovaných zemích.

Graf č. 7: Vývoj účasti mužů na rodičovské dovolené v letech 2001 až 2017

Zdroj: Vlastní zpracování z dat Försäkringskassan a MPSV

Tento stav může souviset s uvedenou absencí motivačních pobídek ze strany České republiky, kdy muž nemá ekonomickou motivaci se na rodičovské dovolené podílet. Ve Švédsku počet mužů podílejících se na rodičovské dovolené každoročně stoupá. Pokud budeme poměřovat materiální motivaci ze strany státu otcům, tak je švédský otec za svoji účast na rodičovské dovolené odměněn prodlouženou rodičovskou dovolenou. Je tedy

možné, že 90 dní navíc v rámci rodičovské dovolené až do věku dvanácti let dítěte je dostatečnou motivací pro jeho účast. Díky nastavení legislativy mají rodiče možnost i v pozdějším věku dítěte nastoupit na rodičovskou dovolenou, na základě toho si dle potřeby omezit pracovní úvazek a věnovat se péči o dítě. Mají tedy mnohem větší flexibilitu pro využívání příspěvku než otcové v České republice. Další faktor zde představují zdvojené dny, při kterých může být otec s matkou na rodičovské dovolené dohromady. Ze zkoumaných dat však vyšlo najevo, že podíl rodičů rostl konstantním tempem před i po zavedení tohoto benefitu. Celkový vliv zdvojených dnů na zvýšení účasti otců na rodičovské dovolené je tedy těžké ohodnotit.

Pro určení motivace otce, zda pro jeho rozhodnutí o účasti na rodičovské dovolené hraje roli ztráta příjmu, je možné využít metodu logistické regrese. Díky ní by bylo možné určit, zda se otcové rozhodují na základě zachování co největšího rodinného příjmu či za jejich rozhodnutím stojí jiný důvod. Ze sledovaných dat však není možné určit motivaci rodičů, v důsledku jejich zprůměrování. Pro výpočet je zapotřebí osobních dat rodičů. Tato data představují příjem otce a matky a znalost jejich volby. Pokud by byl jeho důvodem rozhodnutí zachování výše příjmu rodiny, pak je možné tuto situaci řešit formou peněžní podpory otcům. V případě sociologického vlivu by poté byla zapotřebí propagace otců jakožto modelových členů společnosti. Tím by bylo zvýšeno celospolečenské uznání role muže jakožto otce dítěte na rodičovské dovolené.

2.3.4. Komparace podmínek pro návrat do zaměstnání

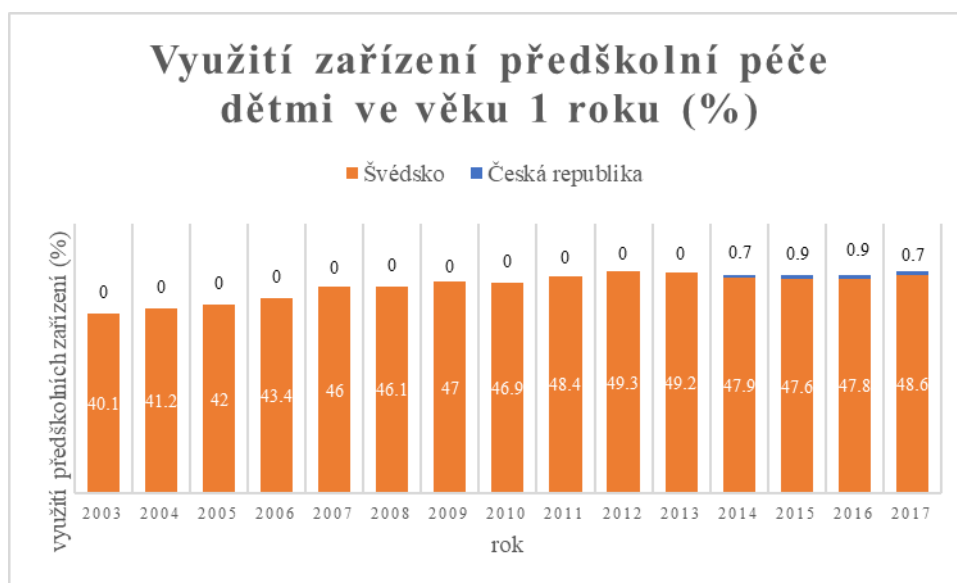
Pro návrat rodiče do zaměstnání je zapotřebí zajistit péči o potomka. V rámci obou zemí funguje systém předškolní péče, který se snaží požadavky rodičů na péči o jejich děti zajišťovat.

Možnosti předškolní péče zpracovává následující část. Z důvodu nemožnosti určení přesné věkové struktury uživatelů budou z těchto výpočtů vyřazena zařízení jeslí, resp. mikrojeslí. Vzhledem k rozsahu poskytované lůžkové kapacity těchto zařízení v poměru k celkové populaci dané věkové skupiny ovšem nepředstavují výraznější odchylku údajů.

Při předpokladu celkové současné kapacity dětských skupin, která by byla využita pro děti do věku tří let, by se celkové poskytované služby v těchto kategoriích navýšily přibližně o 3 %.

V rámci zachycení vývoje péče o děti ve věku jednoho roku je zpracován následující graf.

Graf č. 8: Vývoj využití zařízení předškolní péče dětmi ve věku 1 roku v letech 2003 až 2017

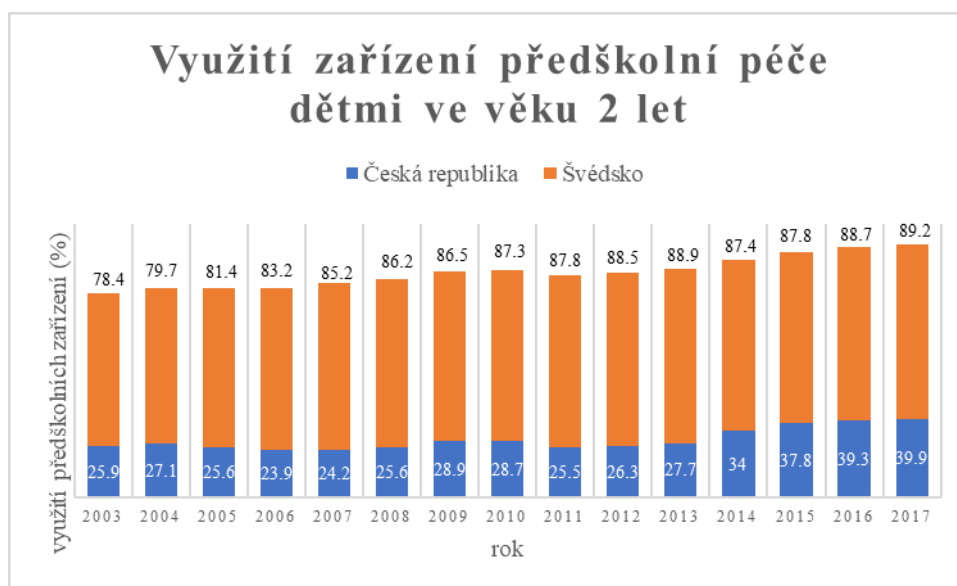
Zdroj: Vlastní zpracování z dat MŠTV a Skolverket

V současnosti převládá nedostatek poskytované péče pro děti ve věku jednoho roku v České republice. To je způsobeno rodinnou politikou předchozích vlád, která preferovala dlouhodobější péči o dítě v rodině a jesle vnímala jako negativní trend, a předchozími parametry rodičovského příspěvku, který měl pokrýt delší časový úsek. V současnosti se tento trend mění a vzrůstá poptávka po předškolních zařízeních pro děti této věkové kategorie. Je testován projekt mikrojeslí, který by v případě úspěchu měl tyto kapacity navýšit. Lze předpokládat, že se v budoucnosti bude tento rozdíl mezi poskytovanou péčí snižovat.

Náskok Švédska je způsoben dlouhodobou orientací rodinné politiky na péči o děti v rozmezí od jednoho roku do pěti let. Můžeme tedy konstatovat, že péče pro děti ve věku jednoho roku je v současnosti dostupnější ve Švédsku.

Situace pro kategorii dvouletých dětí vypadá následovně.

Graf č. 9: Vývoj využití zařízení předškolní péče dětmi ve věku 2 let v letech 2003 až 2017

Zdroj: Vlastní zpracování z dat MŠTV a Skolverket

V této kategorii již má Česká republika zařízení, která jsou schopna poskytnout péči části populace dětí. K této péči zde přispívá i činnost nevládních organizací. Kapacity dětských zařízení jsou v současnosti nedostatečné a děti ve věku dvou let nejsou vždy jejich cílovou skupinou. Švédsko poskytuje péči většině populace ve věku dvou let. Tento stav byl podpořen ze strany vlády co možná nejširším otevřením zařízení předškolní péče pro potenciální zájemce. Rodič má větší šanci umístit své dítě do předškolního zařízení ve Švédsku než v České republice v dané věkové skupině.

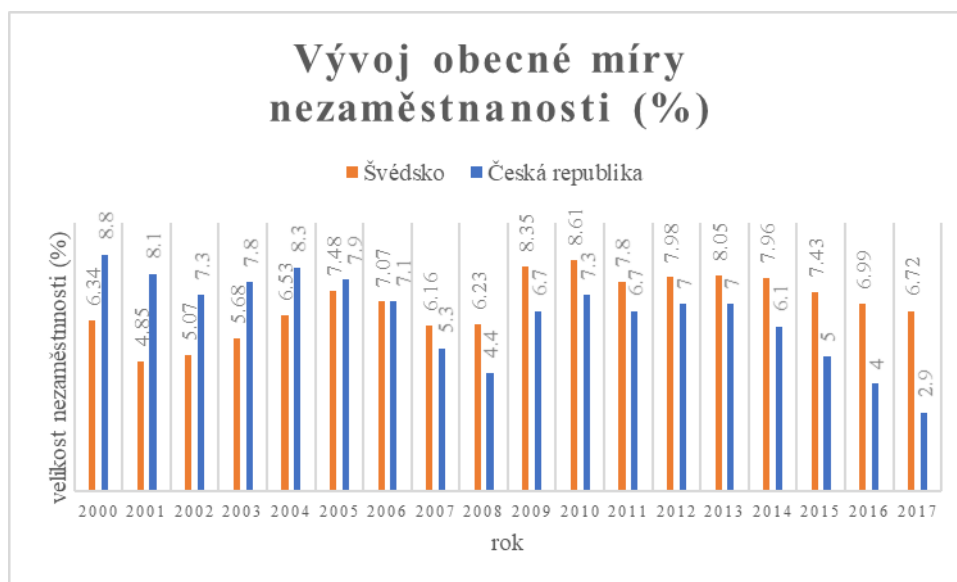
Z hlediska poskytované předškolní péče má švédský občan víc možností získat místo pro svého potomka v zařízení, kde o něj bude pečováno. Pro změnu tohoto stavu v České republice je zapotřebí rozšířit kapacity poskytované péče. Vláda již učinila určité kroky, které by v budoucnosti mohly tyto kapacity zajistit. Další možnost představuje podpora nevládních subjektů, které budou péči o děti zajišťovat. Firemní školky též představují alternativu, ale jejich problémem je omezené zacílení, neboť poskytují služby primárně zaměstnancům firmy a blízkému okolí.

Možným řešením by bylo využití občanů v důchodovém věku, kteří by tuto péči poskytovali. Byla by jim touto cestou nabídnuta možnost přivýdělku a zároveň navýšena

kapacita možné předškolní péče. Tyto služby by bylo vhodné zřídit v menších obcích z důvodu rozšíření péče do lokalit s nižší hustotou obyvatelstva, kde je nevýhodné zřizovat zařízení typu školek. Možností pro realizaci této služby je využití moderních technologií v podobě služby, která by nabízela nabídku na hlídání skrze internetovou stránku či mobilní aplikaci. Díky nim by osoba poskytující péči mohla signalizovat svoji aktuální kapacitu a nabízet tak své služby rodinám v okolí. Svým charakterem by se tedy jednalo o krátkodobě poskytovanou službu, která by představovala doplněk k již stávající péči.

O možnostech získání práce rozhoduje také aktuální situace na trhu práce. Na jejím základě je možné odhadnout, jaký segment populace má vyšší potenciál získat zaměstnání.

Graf č. 10: Vývoj nezaměstnanosti v České republice a Švédsku v letech 2000 až 2017

Zdroj: Vlastní zpracování z dat OECD

Z vývoje nezaměstnanosti je zřejmá postupná změna v obou sledovaných zemích. Díky současnému hospodářskému rozvoji je v České republice velmi nízká nezaměstnanost. Na trhu práce ve Švédsku působí velká skupina lidí, která do země přišla během migrační vlny, v jejím průběhu se jednalo o přibližně o 100 000 lidí ročně¹²⁶. Současná situace na trhu práce zvýhodňuje uchazeče o práci v České republice. Jedná se však pouze o krátkodobý benefit, o který mohou, v závislosti na ekonomickém vývoji v zemi, občané České republiky rychle přijít. V současnosti ale nízká hladina nezaměstnanosti představuje

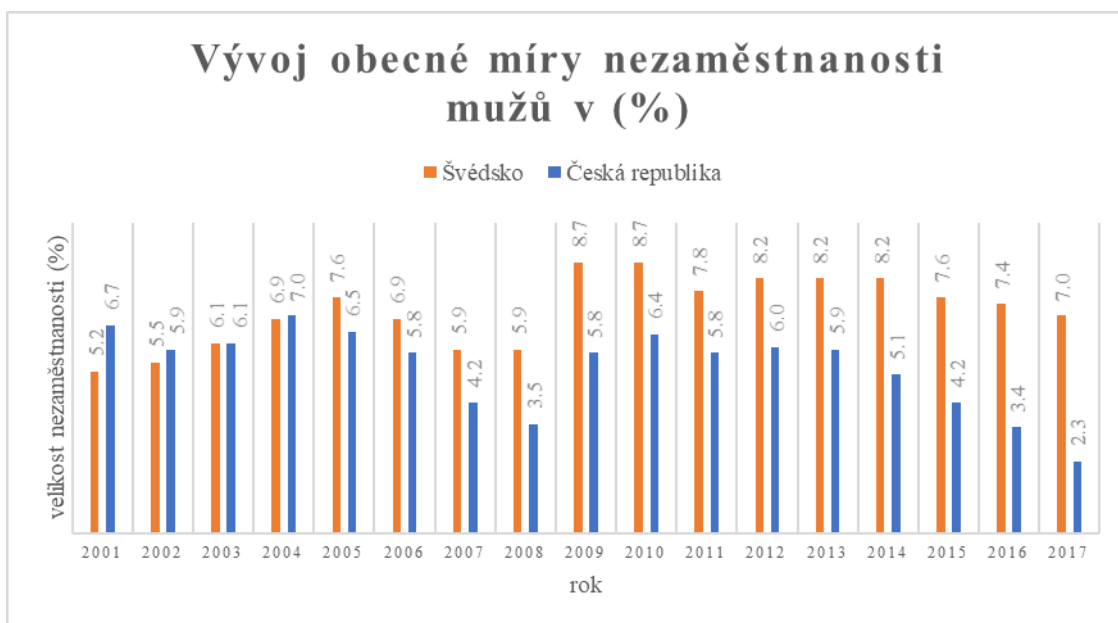
¹²⁶

Sweden and migration, 2019

faktor, který by mohl donutit zaměstnavatele přijmout zaměstnance i na částečný úvazek, aby dosáhl naplnění svých kapacit potřebných pro provoz podniku.

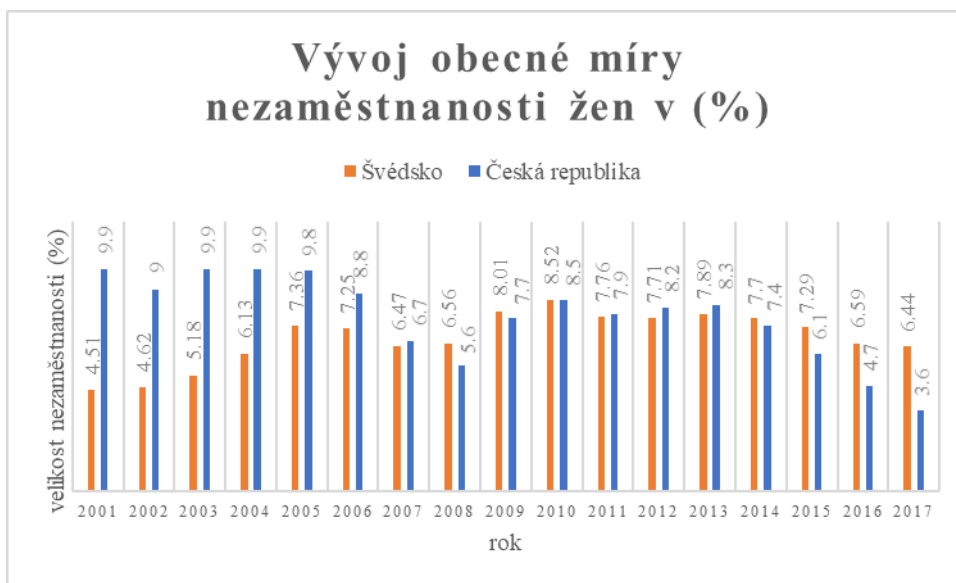
Pro větší přiblížení a porovnání stavu na trhu práce je v následujících grafech zachycen separátně vývoj nezaměstnanosti mužů a žen v obou sledovaných zemích. Jsou tak patrné rozdíly, které panují na trhu práce mezi pohlavími. Díky tomu je možné přesněji určit složení celkové obecné míry nezaměstnanosti.

Graf č. 11: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v České republice a Švédsku v letech 2001 až 2017

Zdroj: Vlastní zpracování z dat ČSÚ a OECD

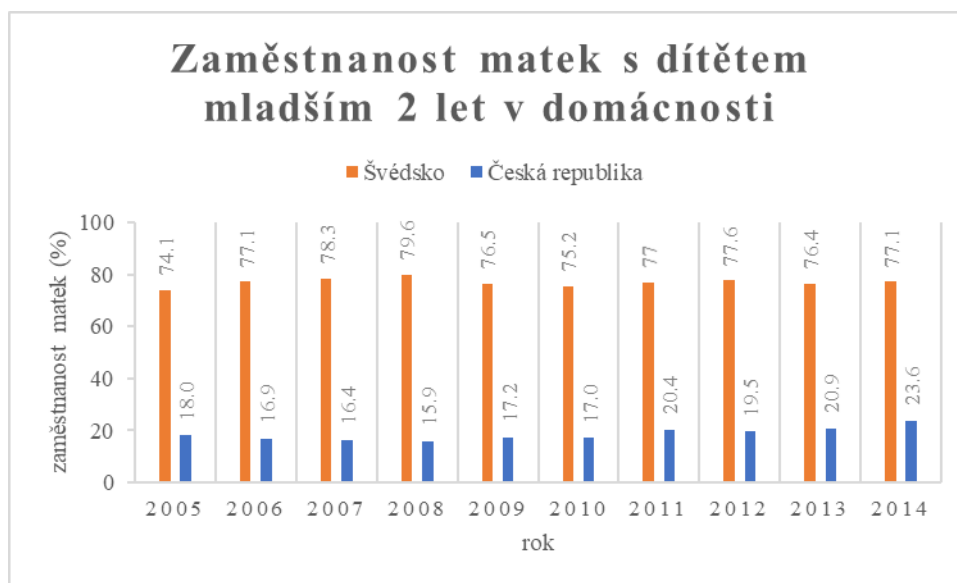
Graf č. 12: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v České republice a Švédsku v letech 2001 až 2017

Zdroj: Vlastní zpracování z dat ČSÚ a OECD

Rozdíly mezi pohlavími nejsou příliš výrazné. Přesto jsou si však hodnoty nezaměstnanosti mužů a žen bližší ve Švédsku než v České republice. Tento stav může mít mnoho příčin. Z tohoto rozdílu však vyplývá skutečnost, že pracovní příležitosti pro ženy v České republice jsou vzácnější než pro muže. To je může následně odradit od vyjednávání se zaměstnavatelem o případném částečném úvazku.

Graf č. 13: Vývoj zaměstnanosti matek v České republice a Švédsku v letech 2005 až 2014

Zdroj: Vlastní zpracování z dat OECD a SCB

Zaměstnanost švédských matek s dítětem v domácnosti do věku 2 let je výrazně vyšší než jejich protějšků v České republice. To je ovlivněno možnostmi zajištění péče o potomka po dobu pracovní činnosti matky a také využitím částečných úvazků, které jsou ve Švédsku mnohem běžnější než v České republice. Pro zvýšení zaměstnanosti českých matek je pravděpodobně nutné zajistit navýšení kapacit předškolních zařízení, které budou zároveň pro rodiče finančně dostupné.

Pokud chce tedy občan vstoupit do pracovního poměru, má v současnosti větší pravděpodobnost získat zaměstnání na českém trhu práce. Zároveň však má švédský občan více příležitostí, jak umístit své dítě do předškolního zařízení a zajistit mu tak potřebnou péči. Český pracovník má tedy větší množství nabídek na trhu práce, ale jeho případný nástup do práce je závislý na zajištění péče o jeho potomka. Ve věkovém rozmezí jednoho až dvou let má tedy vyšší pravděpodobnost navrátit se do zaměstnání občan Švédska.

Od věku tří let je již míra poskytované předškolní péče v obou zemích podobná a výhodnější pozici bude mít díky současnému stavu trhu práce občan České republiky.

2.3.5. Dílčí závěr

Komparace mapovala rozdíly sledovaných zemí, kde se zaměřila na legislativní vývoj, finanční možnosti rodiny, zapojení rodičů do péče o dítě na rodičovské dovolené a porovnání možností návratu rodičů do zaměstnání.

Pokud jde o legislativní vývoj, mají obě země nastavený rámec zákonů a opatření, které by měly umožnit rodičům střídavou péči o potomka i brzký návrat do zaměstnání. Panují zde však rozdíly ve formulaci jednotlivých zákonů, které mohou pro české rodiče představovat komplikace. Jedná se o nastavení ceny předškolního vzdělávání a možnostech práce na částečný úvazek. Pro předškolní vzdělávání není v České republice pevně stanovené pásmo nákladů, které by měl rodič vynaložit. Částečné úvazky pak v České republice spoléhají na benevolenci zaměstnavatele. V případě jeho nesouhlasu má rodič možnost se se svým zaměstnavatelem soudit. To však pro rodiče představuje dodatečné náklady, časovou prodlevu a zhoršení vztahu se zaměstnavatelem.

Finance rodin se liší na základě rozhodnutí rodičů. Gender pay gap představuje faktor nezávislý na státní příslušnosti rodičů. Švédský rodič pouze čelí nižším nákladům z celkové velikosti platového rozdílu. Platový rozdíl pak narůstá s rostoucím věkem obyvatel, čímž zvyšuje finanční náklady pro střídavou péči rodičů. Další položkou jsou náklady na předškolní vzdělávání, které mohou pro české rodiče výrazně narůst z důvodu nedostatku kapacity ve veřejných mateřských školách a případné nutnosti rodičů uchýlit se k nákladnější alternativě.

Zapojení rodičů do střídavé péče o dítě je přímo napojeno na finanční náklady, kterým rodiny čelí, neboť volba otce jakožto rodiče na rodičovské dovolené přináší dodatečné náklady v podobě gender pay gapu. Švédsko má díky své rovnostářské politice nižší velikost mzdového rozdílu mezi pohlavími a zároveň motivuje rodiče dodatečnou rodičovskou dovolenou, pokud se rodiče na rodičovské dovolené střídají. V České republice takový benefit rodičům poskytován není. Čelí tedy pouze nákladům

ve velikosti mzdových rozdílů a nemají motivaci výrazněji omezovat své rozpočtové možnosti. Proto může být z finančního hlediska pro českého rodiče preferovanou možností rozdělení na muže v zaměstnání a ženy na rodičovské dovolené. Vyrovnanější distribuci rodičů na rodičovské dovolené ve Švédsku také napomáhá dlouhodobá rovnostářská politika, ve které byla vychována generace švédských rodičů. Díky ní mají muži motivaci sdílet péči o dítě na rodičovské dovolené společně se ženou.

Podmínky pro návrat rodičů do zaměstnání jsou spojeny s legislativou a možnostmi předškolního vzdělávání. Čeští rodiče zde čelí rizikům s vynutitelností práce na částečný úvazek a dostupností předškolního vzdělávání. Díky kombinaci těchto faktorů mají horší podmínky pro návrat do zaměstnání než švédští rodiče, kteří těmto komplikacím čelit nemusí.

Švédský rodič má tedy obecně lepší podmínky pro společnou participaci na rodičovské dovolené i na brzký návrat do zaměstnání než jeho český protějšek. Vývoj v České republice se však v průběhu sledovaného období zlepšoval a při odstranění legislativních nedostatků a rozšíření sítě předškolního vzdělání má možnost se v oblasti návratu do zaměstnání švédským rodičům vyrovnat. Pro srovnání rozdílů v účasti obou rodičů na rodičovské dovolené je v České republice zapotřebí dlouhodobější vývoj spojený s vyrovnáváním mzdových rozdílů mezi muži a ženami. Také je zapotřebí představit druh subvence, který by rodiče pro tuto možnost péče o dítě motivoval.

3. Závěr

Téma rodinné politiky lze považovat za nadčasové, neboť se jedná o stabilní součást společnosti, která usiluje o své zachování a rozvoj. Proto je oblast rodinné politiky zvláště aktuální v současné době stárnutí populace. Efektivní rodinná politika představuje způsob, jak těmto výzvám čelit. Rodinná politika státu by měla podpořit rodiče při založení rodiny, zajistit možnosti předškolní péče a umožnit rodičům plynulý návrat do zaměstnání. Participace rodičů na rodičovské dovolené představuje mezník v životě členů rodiny, neboť čas strávený na této dovolené představuje pro rodiče náklad, který do budoucnosti limituje jejich možnosti na trhu práce z hlediska ztráty znalostního kapitálu. Je vhodné, aby se rodiče o tento náklad rozdělili rovnoměrně. S tím souvisí i následná možnost návratu rodičů do zaměstnání, která zároveň představuje jejich opětovné začlenění do širší

společnosti. Tato práce může pomoci pochopit finanční a ekonomickou náročnost rodičovství, tzn. přechod z dosavadní fáze života spojený s poklesem příjmu a následné problémy, které musí rodič řešit při snaze o návrat do zaměstnání. Rodinná politika však disponuje prostředky, které při správném využití mohou tyto překážky značně zmírnit.

V teoretické části je pracováno s názory Gøsty Esping-Andersena, který zformuloval typologii sociálního státu. V jejím rámci je důležitým aspektem tzv. familizace. Stát může využívat familizační či defamilizační přístup, případně jejich kombinaci v rámci své rodinné politiky. Leitner poté toto rozdělení upřesňuje na jednotlivé stupně familizace. Z hlediska politiky se mi jakožto optimální varianta jeví dobrovolné verze familizace. V této variantě totiž systém nedosahuje extrémních poloh a občan má možnost volby. Možnost zvolit si způsob, jakým využiji poskytované služby, považuji za jednu z největších předností dobrovolné familizace. Důležitým prvkem práce je využití teorie Garyho Beckera a jeho New Home Economics. Jeho teorie je důležitá pro kvantifikaci ekonomických motivací rodiny. Pro ekonomické využití je takové pojetí výhodné, protože je díky němu možné celkově vyjádřit hodnoty, které rodina zpracovává a generuje. Beckerova teorie však posuzuje rodinu pouze jako jeden ucelený ekonomický blok. Není tedy možné určit motivace jednotlivých členů rodiny, pouze rodiny jako celku. Za další vývoj v teorii rodiny lze považovat model separátních sfér Pollaka a Lundberga. Využili možnosti teorie her a vyjádřili motivace obou partnerů v domácnosti. Celkový užitek partnerů závisí na míře vzájemné kooperace. O dosaženém užitku zde rozhoduje příjem jedince. Maximalizace užitku poté závisí na vzájemné spolupráci. Prvek, který v rámci těchto modelů absentuje, je parametr sociologického vlivu. Pokud budeme posuzovat maximalizaci užitku pouze jako maximalizaci příjmu, nemusí se nám závěry modelů shodovat se skutečným stavem problematiky. Celospolečenský užitek jedince není závislý pouze na výši jeho příjmu, ale i dalších faktorech. Za ty můžeme považovat jeho individuální spokojenost či společenský status. Při určení těchto faktorů a jejich zapojení v rámci výpočtu můžeme dojít k odlišným závěrům než pouze při využití příjmu rodiče. Na jejich základě by pak bylo možné přesněji určit důvody rozhodnutí rodičů o jejich vzájemném podílu na rodičovské dovolené. Pro zjednodušení by tyto parametry mohly být reprezentovány tabulkovými konstantami na základě rozdělení zemí z hlediska stupně rovnoprávnosti pohlaví.

Analytická část práce se snažila určit vývoj rodinné politiky, možnosti zapojení rodičů do péče o dítě a jejich návrat do zaměstnání. Zapojení rodičů do péče o dítě je ovlivněno finanční náročností rodičovství a provázané s možností návratu rodiče do zaměstnání. Velký vliv zde také hraje gender pay gap, který navyšuje náklady rodičů, pokud se rozhodne otec pečovat o dítě v domácnosti. Možnost návratu do plného pracovního úvazku je v obou zemích stejná, rozdíl představují úvazky částečné, v jejichž rámci mají švédští rodiče silnější právní zajištění a jsou díky tomu v lepší pozici. Pro návrat rodičů do zaměstnání je také zásadní zajištění předškolní péče dětí. Švédsko zde disponuje výhodou své silně defamilizačně zaměřené politiky a nabízí rodičům široké pokrytí služeb péče pro děti ve věku od jednoho roku do pěti let. Česká republika v tomto segmentu v současnosti zaznamenává přechodné období, při němž dochází k postupnému rozvoji možností předškolní péče. Ačkoliv zajištění péče pro děti ve věku jednoho až dvou let nedosahuje v současnosti takového rozsahu jako ve Švédsku, má výhodu v oblasti poskytování péče dětem mladším než jeden rok. Celkově se pak Česká republika potýká s nedostatkem kapacit v předškolních zařízeních. Rodinná politika v České republice tedy odstupuje z relativně silné familizace a rozvíjí možnosti nabízené péče v rámci předškolních zařízení. Pro dosažení rovnocenného rozložení rodičů na rodičovské dovolené a návratu do zaměstnání má v současnosti lepší šance občan Švédska. Pokud však bude Česká republika nadále pokračovat vytyčeným směrem a bude pokračovat s rozvojem zařízení předškolní péče i pro děti do věku tří let a podpoří rodiče lepšími podmínkami na trhu práce, může se Švédsku vyrovnat v možnostech návratu rodičů do zaměstnání. Dosažení větší participace rodičů na rodičovské dovolené pravděpodobně představuje cíl, jehož dosažení bude možné až za delší časové období.

Hlavní výzkumná otázka práce se zabývala možnostmi zapojení obou rodičů do péče o dítě a jejich návratu do zaměstnání. Cíl práce se podařilo dosáhnout pouze částečně. Bylo možné stanovit možnosti rodičů k návratu do zaměstnání ve sledovaných zemích. Přesného určení možností zapojení obou rodičů do péče o dítě dosaženo nebylo. Toto rozhodnutí rodičů je závislé na rozmanitosti mnoha faktorů, jako sociologické prostředí, podpora rodičů ze strany státu, finanční náročnost rodičovství či společenská prestiž. Pro pochopení jejich volby je nutná znalost faktorů nejen ekonomických, ale i sociologických. K určení hodnoty ekonomické motivace měla přispět analýza výše rodičovského příspěvku, gender pay gapu a celkových finančních možností rodiny. Zde k poznání nedošlo z důvodu nedostupnosti získání osobních dat rodičů, z dat průměrných není možné objektivně určit,

zda má příjem zásadní vliv na rozhodování rodičů o volbě rodiče na rodičovské dovolené. Na základě zkoumání průměrných dat lze očekávat velký vliv na rozhodnutí rodičů ze strany finanční náročnosti a také společenského vnímání. Ve Švédsku došlo postupně vlivem vládní politiky k postupnému vyrovnávání poměru rodičů na rodičovské dovolené, avšak tento vývoj probíhal po dlouhé časové období. Ačkoliv je možné sledovat možnou závislost na opatřeních ve Švédsku, není možné určit, zda by zavedení stejných opatření přineslo úspěch i v České republice. Z hlediska možnosti návratu rodičů do zaměstnání byly představeny parametry, které mají přímý vliv na tento fenomén, a na jejich základě došlo k vyhodnocení této problematiky.

Návrat rodičů do zaměstnání po rodičovské dovolené představuje pro stát důležitou oblast širokého rozsahu, které by se měl nadále věnovat. Jako taková by si proto zasloužila další výzkum. Jednotlivé části problematiky jsou navzájem provázané. Značný prostor pro dodatečný výzkum představuje zapojení obou rodičů do péče o dítě na rodičovské dovolené. Aby bylo možné tento problém objektivně řešit, je zapotřebí nejen ekonomická analýza benefitů, které rodič na rodičovské dovolené dostává. Je nutné určit vliv společnosti na rozhodování rodičů a za pomoci jakých řešení je zde možné postupovat pro změnu společenského vnímání mužů na rodičovské dovolené. Další překážku zde představuje fakt praktické nemožnosti najít řešení, které by obecně tuto problematiku rodičovské dovolené pokrývalo. Proto by bylo vhodné zacílit zkoumání pouze na určitou skupinu zemí, které mají podobný historický a sociální vývoj a existují zde odlišné podmínky z hlediska rozdělení rodičů na rodičovské dovolené a podpory ze strany rodinné politiky. Při výzkumu států, které mají výrazně odlišný historický vývoj a mentalitu, je pravděpodobně příliš mnoho proměnných, které rozhodování jejich občanů ovlivňují. Další výzkum by si též zasloužila předškolní péče, speciálně zaměřená na sledování dětí do věku tří let a jejich zapojení do předškolních zařízení, např. jaký vliv by měla vysoká účast dětí v těchto zařízeních na zaměstnanost a ekonomický vývoj. Celkově tato témata představuje celou řadu možností pro další výzkum, který by mohl být pro vývoj společnosti přínosný ve vztahu k rozvoji rodičovství a jeho vnímání.

Seznam tabulek a grafů

Tabulky

Tabulka č. 1: Vývoj rodičovského příspěvku v letech 2000 až 2006.....	34
Tabulka č. 2: Vývoj rodičovského příspěvku k mediánovému příjmu v letech 2000 až 2006	36
Tabulka č. 3: Poměr rodičovského příspěvku k mediánovému příjmu v roce 2007	37
Tabulka č. 4: Vývoj rodičovského příspěvku v letech 2008 až 2017.....	38
Tabulka č. 5: Vývoj rodičovského příspěvku ku mediánovému příjmu v letech 2008 až 2017	39
Tabulka č. 6: Poměr rozdělení rodičů na rodičovské dovolené.....	40
Tabulka č. 7: Daňové zvýhodnění rodičů	44
Tabulka č. 8: Věkové rozložení dětské populace v letech 2003 až 2017	45
Tabulka č. 9: Vývoj jeslí v letech 2001 až 2013	46
Tabulka č. 10: Vývoj mateřských školek v letech 2003 až 2017	49
Tabulka č. 11: Využití mateřských školek v letech 2003 až 2017	50
Tabulka č. 12: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v letech 2000 až 2017.....	54
Tabulka č. 13: Vývoj podílu využití částečných úvazků v letech 2000 až 2017.....	55
Tabulka č. 14: Vývoj rodičovského příspěvku v letech 2000 až 2017.....	60
Tabulka č. 15: Vývoj rodičovského příspěvku k mediánovému příjmu v letech 2001 až 2017	61
Tabulka č. 16: Poměr rozdělení rodičů na rodičovské dovolené.....	62
Tabulka č. 17: Věkové rozložení dětské populace v letech 2003 až 2017	66
Tabulka č. 18: Vývoj zařízení předškolní péče v letech 2002 až 2017	67
Tabulka č. 19: Využití předškolních zařízení v letech 2002 až 2017.....	68
Tabulka č. 20: Vývoj nezaměstnanosti v letech 2000 až 2017.....	70
Tabulka č. 21: Vývoj podílu využití částečných úvazků v letech 2000 až 2017.....	71
Tabulka č. 22: Rodiče do 25 let na rodičovské dovolené po dobu 1 roku.....	81

Grafy

Graf č. 1: Velikost gender pay gapu v České republice	42
Graf č. 2: Kapacita mateřských škol a množství neúspěšných žádostí	51
Graf č. 3: Velikost gender pay gapu ve Švédsku.....	64
Graf č. 4: Gender pay gap v České republice a Švédsku do věku 25 let.....	75
Graf č. 5: Gender pay gap v České republice a Švédsku ve věku 25 až 34 let.....	76
Graf č. 6: Gender pay gap v České republice a Švédsku ve věku 35 až 44 let.....	77
Graf č. 7: Vývoj účasti mužů na rodičovské dovolené v letech 2001 až 2017.....	83
Graf č. 8: Vývoj využití zařízení předškolní péče dětmi ve věku 1 roku v letech 2003 až 2017	85
Graf č. 9: Vývoj využití zařízení předškolní péče dětmi ve věku 2 let v letech 2003 až 2017	86
Graf č. 10: Vývoj nezaměstnanosti v České republice a Švédsku v letech 2000 až 2017 ..	87
Graf č. 11: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v České republice a Švédsku v letech 2001 až 2017.....	88
Graf č. 12: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v České republice a Švédsku v letech 2001 až 2017.....	88
Graf č. 13: Vývoj zaměstnanosti matek v České republice a Švédsku v letech 2005 až 2014	89

Seznam literatury a dalších pramenů

Literární zdroje

BECKER, Gary S. A Treatise on the Family [online]. Enl. ed. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1991 [cit. 2018-12-18]. ISBN 978-0-674-90698-3.

ELLINGSÆTER, Anne Lise a Arnlaug LEIRA, ed. Politicising parenthood in Scandinavia [online]. 2006-06-07 [cit. 2019-04-19]. ISBN: 978-1861346452.

ESPING-ANDERSEN, Gøsta. The Three Worlds of Welfare Capitalism. Princeton, N. J.: Princeton University Press, c1990. ISBN 978-0-691-02857-6.

GALBRAITH, John Kenneth. Economics and the Public Purpose. Boston: Houghton Mifflin, 1973. ISBN 03-951-7894-0.

GIDDENS, Anthony a kol. Introduction to Sociology. Seagull Tenth Edition. W. W. Norton & Company, 2016. ISBN 978-0-393-26516-3.

LASLETT, Peter. The World We Have Lost: Further Explored. 4th edition. London: Routledge, 2014. ISBN 978-0-415-31527-2.

MARSHALL, Alfred. Principles of Economics. 1. Palgrave Macmillan UK, 1890. ISBN 978-1-137-37526-1.

SMITH, Adam a Edwin CANNAN. The Wealth of Nations: Adam Smith ; introduction by Alan B. Krueger ; edited, with notes and marginal summary, by Edwin Cannan. Bantam classic ed. New York, N.Y.: Bantam Classic, 2003. ISBN 978-055-3585-971.

Internetové zdroje

BECKER, Gary S. A Theory of Marriage: Part I. Journal of Political Economy [online]. 1973, (4), 813-846 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/1831130>

BECKER, Gary S. a Kevin M. MURPHY. The Family and the State. The Journal of Law & Economics [online]. 1988, , 1-18. ISSN 0022-2186. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/725451>

Co jsou to mikrojesle?. Mikrojesle.mpsv.cz [online]. [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://mikrojesle.mpsv.cz/index.php/co-jsou-to-mikrojesle/>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Průměrné mzdy [online]. 2018 [cit. 2018-12-18]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/prumerne-mzdy-1-ctvrtleti-2018>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Zaměstnanost, nezaměstnanost. Český statistický úřad [online]. 2018 [cit. 2018-12-18]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zamestnanost_nezamestnanost_prace

ČSSZ. Peněžitá pomoc v mateřství - Česká správa sociálního zabezpečení. ČSSZ [online]. [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/davky/penezita-pomoc-v-materstvi.htm>

DOE, John. National Reforms in Early Childhood Education and Care. Mikrojesle.mpsv.cz [online]. [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/national-reforms-early-childhood-education-and-care-71_en

EUROPEAN COMMISSION. Sweden - Employment, Social Affairs & Inclusion - European Commission. European Commission[online]. [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1130&intPageId=4808&langId=en>

FERBER, Marianne A. a Bonnie G. BIRNBAUM. The "New Home Economics:" Retrospects and Prospects. Journal of Consumer Research [online]. 1977, , 19-28 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2488632>

FÖRSÄKRINGSKASSAN. Socialförsäkringen i siffror. Försäkringskassan [online]. [cit. 2018-12-19]. Dostupné z: <https://www.forsakringskassan.se/statistik/publikationer/socialforsakringen-i-siffror>

FÖRSÄKRINGSKASSAN. Socialförsäkringen i siffror 2008 [online]. Försäkringskassan, 2008 [cit. 2018-12-16]. ISBN 978-91-7500-353-5. Dostupné z: https://www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/f455eced-4876-4297-ae32-1b7ba8ad476b/socialforsakingen_i_siffror_2008.pdf?MOD=AJPERES

FÖRSÄKRINGSKASSAN. Socialförsäkringen i siffror 2009 [online]. Stockholm: Försäkringskassan, 2010 [cit. 2018-12-16]. ISBN 978-91-7500-358-0. Dostupné z: https://www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/ab3042c4-49a4-48bd-a8f0-2f06480e4845/socialforsakingen_i_siffror_2009.pdf?MOD=AJPERES

FÖRSÄKRINGSKASSAN. Socialförsäkringen i siffror 2012 [online]. Stockholm: Försäkringskassan, 2012 [cit. 2018-12-16]. ISBN 978-91-7500-371-9. Dostupné z: https://www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/4cd88a1a-7f81-4a0c-b697-f93d2403eb59/socialforsakingen_i_siffror_2012.pdf?MOD=AJPERES

FÖRSÄKRINGSKASSAN. Socialförsäkringen i siffror 2013 [online]. Stockholm: Försäkringskassan, 2013 [cit. 2018-12-16]. ISBN 978-91-7500-375-7. Dostupné z:

https://www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/c2111eaa-913c-4e5d-a20b-21df794f07a0/socialforsakringen_i_siffror_2013.pdf?MOD=AJPERES

FÖRSÄKRINGSKASSAN. Socialförsäkringen i siffror 2014 [online]. Stockholm: Försäkringskassan, 2014 [cit. 2018-12-16]. ISBN 978-91-7500-380-1. Dostupné z: https://www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/c2111eaa-913c-4e5d-a20b-21df794f07a0/socialforsakringen_i_siffror_2013.pdf?MOD=AJPERES

FÖRSÄKRINGSKASSAN. Child allowance [online]. 2019 [cit. 2019-04-19]. Dostupné z: https://www.forsakringskassan.se/privatpers/foralder/nar_barnet_ar_fott/barnbidrag

GENDER EQUALITY IN SWEDEN. Sweden [online]. 2019 [cit. 2019-04-19]. Dostupné z: <https://sweden.se/society/gender-equality-in-sweden/>

GRYBAITĚ, Virginija. ANALYSIS OF THEORETICAL APPROACHES TO GENDER PAY GAP. Journal of Business Economics and Management [online]. 2006, 7(2), 85-91 [cit. 2019-04-16]. DOI: 10.3846/16111699.2006.9636127. ISSN 1611-1699. Dostupné z: <https://journals.vgtu.lt/index.php/JBEM/article/view/7893>

HOUGAARD, Jens Leth a kol. On the Meaningfulness of Testing Preference Axioms in Stated Preference Discrete Choice Experiments[online]. 2012, , 409-417 [cit. 2018-12-16]. ISSN 1618-7598. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/23275604>

HÖHNE, Sylva. Změny v čerpání rodičovského příspěvku v demografických souvislostech [online]. Český statistický úřad, 2017 [cit. 2018-12-18]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/46203820/H%C3%B6hne.pdf/53e76ce6-1bc9-4935-9624-8d71be3ce8d1?version=1.0>

JIRKOVÁ, Kateřina. Přídavek na dítě [online]. 1.1.2018 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prid_na_dite

JIRKOVÁ, Kateřina. Rodičovský příspěvek [online]. 1.1.2018 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/rodicovsky_prisp.

KEYNES, J. M. The General Theory of Employment. The Quarterly Journal of Economics [online]. 1937, 51(2) [cit. 2018-12-16]. DOI: 10.2307/1882087. ISSN 00335533. Dostupné z: <https://academic.oup.com/qje/article-lookup/doi/10.2307/1882087>

KUCHAŘOVÁ, Věra a kol. Zpráva o rodině [online]. VÚPSV, 2017, , 245 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/30514/Zprava_o_rodine_2017.pdf

LEE, Gary R. a Lorene Hemphill STONE. Mate-Selection Systems and Criteria: Variation According to Family Structure. Journal of Marriage and Family [online]. 1980, , 319-326 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/351229>

LEITNER, Sigrid. Varieties of Familialism: The Caring Function of the Family in Comparative Perspective. European Societies[online]. 2003, 1980, 5(4), 353-375 [cit. 2018-12-16]. DOI: 10.1080/1461669032000127642. ISSN 1461-6696. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1461669032000127642>

LEWIS, J. Gender and Welfare Regimes: Further Thoughts [online]. 1997, 4(2), 160-177 [cit. 2019-05-02]. DOI: 10.1093/sp/4.2.160. ISSN 1072-4745. Dostupné z: <https://academic.oup.com/sp/article-lookup/doi/10.1093/sp/4.2.160>

LUNDBERG, Shelly a Robert A. POLLAK. Separate Spheres Bargaining and the Marriage Market. Journal of Political Economy[online]. 1993, , 988-1010. ISSN 0022-3808. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2138569>

MINCER, Jacob a Solomon POLACHEK. Family Investments in Human Capital: Earnings of Women. Journal of Political Economy [online]. 1974, , 76-108 [cit. 2019-04-16]. ISSN 0022-3808. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/1829993>

MPSV. AKČNÍ PLÁN NA PODPORU RODIN S DĚTMI pro období 2006 - 2009 [online]. 2006 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: https://www.rodiny.cz/images/Akcni_plan.pdf

MPSV. Národní koncepce podpory rodin s dětmi [online]. 2008 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://www.databaze-strategie.cz/cz/mpsv/strategie/narodni-koncepce-podpory-rodin-s-detmi-2008>

MPSV, ODBOR 44. Porodné [online]. [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/porodne>

MPSV. Sociální služby [online]. [cit. 2018-12-18]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/18661>

MŠMT. STATISTICKÁ ROČENKA ŠKOLSTVÍ – VÝVOJOVÁ ROČENKA. MŠMT [online]. 2018 [cit. 2018-12-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/statisticka-rocenka-skolstvi-vyvojova-rocenka>

MPSV. Národní zpráva o rodině [online]. 2004. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf

MPSV. Počet příjemců rodičovského příspěvku podle pohlaví [online]. 2018 [cit. 2018-12-18]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/10543>

MPSV. Věkové složení obyvatelstva České republiky. MPSV [online]. 2018 [cit. 2018-12-18]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vekove-slozeni-obyvatelstva-2017>

NYE, F. Ivan a Gerald W. MCDONALD. Family Policy Research: Emergent Models and Some Theoretical Issues. Journal of Marriage and the Family [online]. 1979, 41(3) [cit. 2019-05-08]. DOI: 10.2307/351619. ISSN 00222445. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/351619?origin=crossref>

O nás | Síť pro rodinu. Síť pro rodinu [online]. [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://sitprorodinu.cz/o-nas/>

OECD. Early Childhood Education and Care Policy in Sweden [online]. 1999 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/education/school/2479039.pdf>

OECD. Part-time Employment Rate. OECD [online]. 2018 [cit. 2018-12-18]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/emp/part-time-employment-rate.htm>

OECD. Unemployment Rate. OECD [online]. [cit. 2018-12-18]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm>

PHELPS, Edmund. The Statistical Theory of Racism and Sexism. American Economic Review [online]. 1972, , 659-61 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: https://econpapers.repec.org/article/aeaarec/v_3a62_3ay_3a1972_3ai_3a4_3ap_3a659-61.htm

Projekt Podpora implementace služby péče o děti od šesti měsíců do čtyř let v tzv. mikrojeslích a pilotní ověření služby. Mikrojesle.mpsv.cz [online]. [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://mikrojesle.mpsv.cz/index.php/projekt-podpora-implementace-sluzby-pece-o-deti-od-sesti-mesicu-do-ctyr-let-v-tzv-mikrojeslich-a-pilotni-overeni-sluzby/>

RIKSFÖRSÄKRINGSVERKET. Social Insurance in Sweden 2004 [online]. Stockholm, 2005 [cit. 2018-12-16]. ISBN 91-89303-40-7. Dostupné z: https://www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/af2fbe24-98ba-41d4-b054-b0ca24022957/socialforsakringsboken_2004_eng.pdf?MOD=AJPERES

SCB. Wage and Salary Structures and Employment in the Primary Municipalities. SCB [online]. [cit. 2018-12-18]. Dostupné z: <https://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject-area/labour-market/wages-salaries-and-labour-costs/wage-and-salary-structures-and-employment-in-the-primary-municipalities/>

SKOLVERKET. Search statistics. Skolverket [online]. [cit. 2018-12-18]. Dostupné z: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/sok-statistik-om-forskola-skola-och-vuxenutbildning#>

SKOLVERKET. Child Care in Sweden [online]. 2000 [cit. 2018-12-16]. ISBN 91-89313-72-0. Dostupné z: <http://minerva.union.edu/feffera/hst27B/swedish%20daycare.pdf>

SWEDEN. The Swedish system of government. Sweden.se [online]. [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://sweden.se/society/the-swedish-system-of-government/>

SWEDEN. PRESCHOOL – A PLACE TO GROW [online]. 2018 [cit. 2019-04-19]. Dostupné z: <https://sweden.se/society/play-is-key-in-preschool/>

ÚZIS. Síť zdravotnických zařízení. Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR [online]. 2018 [cit. 2018-12-18]. Dostupné z: <https://www.uzis.cz/category/tematicke-rady/zdravotnicka-zarizeni/zdravotnicka-zarizeni-cr>

VATALOVÁ, Jaroslava a Hana SPLAVCOVÁ. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání [online]. 2017 [cit. 2018-12-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/45304/>

VLADA.Čr. Na vládu dorazil „prorodinný balíček“. [online]. Úřad vlády České republiky 2008 [cit. 2019-05-09]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/na-vladu-dorazil-prorodinnny-balicek-40598/>

VLÁDA ČR. Programové prohlášení vlády [online]. Úřad vlády České republiky, 1998 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/milos-zeman/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf

VLÁDA ČR. Programové prohlášení vlády [online]. Úřad vlády České republiky, 2002 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/vladimir-spidla/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf

VLÁDA ČR. Programové prohlášení vlády [online]. Úřad vlády České republiky, 2006 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/mirek-topolaneck-1/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf

VLÁDA ČR. Programové prohlášení vlády [online]. Úřad vlády České republiky, 2007 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/programove-prohlaseni-vlady-20780/>

VLÁDA ČR. Programové prohlášení vlády [online]. Úřad vlády České republiky, 2010 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/programove-prohlaseni-vlady-20780/>

VLÁDA ČR. Programové prohlášení vlády [online]. Úřad vlády České republiky, 2014 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni-vlady-cr-115911/>

Přehled zisků mandátů | volby.cz. Volby.cz [online]. 2017 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/ps2006/ps53?xjazyk=CZ&xv=1>

VÚPSV. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí - 2 a) Jesle [online]. [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: http://www.vupsv.cz/index.php?p=cze_2a&site=default

Právní předpisy

Nařízení vlády č. 56/2000 Sb. – Nařízení vlády, kterým se zvyšují částky životního minima. In Sbírka zákonů. 8. 3. 2000. ISSN 1211-1244.

Nařízení vlády č. 333/2001 Sb. – Nařízení vlády, kterým se zvyšují částky životního minima. In Sbírka zákonů. 5. 9. 2001. ISSN 1211-1244.

Nařízení vlády č. 664/2004 Sb. – Nařízení vlády, kterým se zvyšují částky životního minima. In Sbírka zákonů. 15. 12. 2004. ISSN 1211-1244.

SFS 1995:584 Parental Leave Act

SFS 2008: 307 Act on Municipal Custody Allowance

Vyhláška č. 14/2005 Sb. – Vyhláška o předškolním vzdělávání. In Sbírka zákonů. 29. 12. 2004. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 65/1965 Sb. – Zákoník práce. In Sbírka zákonů. 16. 6. 1965. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 76/1978 Sb. – Zákon České národní rady o školských zařízeních. In Sbírka zákonů. 26. 6. 1978. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 91/1998 Sb. – Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů. In Sbírka zákonů. 3. 4. 1998. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 112/2006 Sb. – Zákon, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o životním a existenčním minimu a zákona o pomoci v hmotné nouzi. In Sbírka zákonů. 14. 3. 2006. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 117/1995 Sb. – Zákon o státní sociální podpoře. In Sbírka zákonů. 26. 5. 1995.

Zákon č. 127/2015 Sb. – Zákon, kterým se mění zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů, a zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů. In Sbírka zákonů. 13. 5. 2015. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 148/2017 Sb. – Zákon, kterým se mění zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In Sbírka zákonů. 19. 4. 2017. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 152/2007 Sb. – Zákon, kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 189/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o nemocenském pojištění, ve znění zákona č. 585/2006 Sb. In Sbírka zákonů. 6. 6. 2007. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 178/2016 Sb. – Zákon, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. In Sbírka zákonů. 20. 4. 2016. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 198/2009 Sb. – Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). In Sbírka zákonů 23. 4. 2008. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 200/2017 Sb. – Zákon, kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In Sbírka zákonů. 8.6. 2017. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 247/2014 Sb. – Zákon o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů. In Sbírka zákonů. 23. 9. 2014. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 261/2007 Sb. – Zákon o stabilizaci veřejných rozpočtů. In Sbírka zákonů. 19. 9. 2007. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 262/2006 Sb. – Zákon zákoník práce. In Sbírka zákonů. 21. 4. 2006. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 271/2001 Sb. - Zákon, kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In Sbírka zákonů. 10. 7. 2001. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 366/2011 Sb. – Zákon, kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In Sbírka zákonů. 6. 11. 2011. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 472/2011 Sb. – Zákon, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. In Sbírka zákonů. 20. 12. 2011. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 561/2004 Sb. – Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In Sbírka zákonů. 24. 9. 2004. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 586/1992 Sb. – Zákon České národní rady o daních z příjmů. In Sbírka zákonů.
20. 11. 1992. ISSN 1211-1244.